

**Etableringen av Vestfold Fylkesmuseum –
Museumshistorie fra 1890-årene og fram til det første
spadesticket i 1939.**

Elin Halvorsen.

Masteroppgave i historie. Høsten 2011.

Institutt for arkeologi, konservering og historie,

Universitetet i Oslo.

Veileder: Øystein Rian.

Innhold:

Kap. 1) Innledning.

- 1.1) Målet for undersøkelsen. s. 3
- 1.2) Redegjørelse for eldre litteratur og synsmåter som tidligere er fremlagt. s. 4
- 1.3) Problemstilling. s. 6
- 1.4) Kommentarer til det viktigste kildematerialet. Kort om arbeidsmåte og metodiske problemer. s. 7
- 1.5) Gjeldene teori. s. 8

Kap.2) Tanken om kulturvern slår rot og vokser inn i organiserte former.

- 2.1) Synet på antikviteter. s. 11
- 2.2) De første museene, deres oppgaver og utfordringer. s. 14
- 2.3) Mellomkrigstiden. s. 17
- 2.4) Oppsummering. s. 19

Kap. 3) De eldste museene i Vestfold.

- 3.1) Tønsberg Museum (1894-1939). s. 21
- 3.2) Grunnleggelsen av Tønsberg Museum. s. 24
- 3.3) Tønsberg Sjøfartsmuseum (1923-1939). s. 30
- 3.4) Grunnleggelsen av Tønsberg Sjøfartsmuseum. s. 31
- 3.5) Museer andre steder i Vestfold. s. 34
- 3.6) Oppsummering. s. 41

Kap. 4) Institusjonen Vestfold Fylkesmuseum blir til – konflikt og dragkamp.

- 4.1) Vestfold historielags rolle. s. 43
- 4.2) Museumskomiteer og den store dragkampen. s. 48
- 4.3) Vestfold Ungdomsfylking og fylkesmuseet. s. 75
- 4.4) Oppsummering. s. 79

Kap. 5) Oppsummering og konklusjon. s. 81

Litteratur og kilder. s. 87

Kapittel 1:

Innledning.

1.1: Målet for undersøkelsen.

Formålet med denne undersøkelsen er i første rekke å kartlegge og analysere bakgrunnen og årsakssammenhengen for opprettelsen av Vestfold Fylkesmuseum i 1939.

Interessen for temaet kommer som følge av at jeg tidligere har vært guide ved Vestfold Fylkesmuseum, og at jeg en tid har vært engasjert med å rydde og samordne i museets arkiv. I denne forbindelse dukket det opp stoff og dokumenter som gjorde at jeg ville se nærmere på historien til Vestfold Fylkesmuseum. Museet har vekket min interesse siden jeg var der hver sommer som barn, og det føles fint å få kunne gjøre et dypdykk i museets historie.

At Vestfold, som av vestfoldinger flest ble sett på som det mest historiske fylket i landet, ikke hadde noen virkelig samling men i alle år hadde tjent som oppland for samlingene i Oslo, skapte irritasjon. Derfor var det mange som følte at distriktet hadde levd en slags ”husmannstilværelse”. Slik fikk tanken om et kulturhistorisk museum ny næring i mellomkrigstida. Det har imidlertid fram til nå ikke blitt skrevet særlig mye om museumsutviklingen i Vestfold. Ingen har hittil skrevet noen større sammenfatning som tar for seg de faktiske forhold rundt hvorfor vi fikk et Vestfold Fylkesmuseum i 1939.

I det skriftlige materialet som foreligger, er det først og fremst enkeltpersoner som har blitt viet mest oppmerksomhet og framstått som de viktigste drivkreftene ved museumsdannelsen. Denne framstillingen vil undersøke om denne oppfattningen er riktig, oppgaven blir dermed å drøfte om det er en sammenheng mellom museumsdannelsen og utviklingstedensere på det økonomiske, sosiale og kulturelle plan. Forhold både i og utenfor Tønsbergregionen vil bli vurdert, samtidig som tidstypiske strømninger i samtida innenfor by og bygd vil bli trukket inn.

Museumsgrunnleggelsen var både et faglig og et økonomisk løft. Hvordan ble dette løst? Hvordan var reaksjonene fra landsbygda på at et museum for Vestfold ble lagt til et byområde? Og foregikk sammenslutningen i 1939, mellom det gamle Tønsberg Museum (stiftet 1894) og Tønsberg Sjøfartsmuseum (stiftet 1923) uten vanskeligheter? Er det likevel

mulig at enkeltpersoner, som tradisjonelt sett har spilt sentrale roller ved etableringen av museer i vårt land, også har vært de virkelige viktige drivkreftene bak reisingen av museene i Vestfold?

Framstillingen i denne oppgaven tar i hovedsak for seg tidsrommet fra 1890-årene og fram til 1939. Undersøkelsen vil stort sett avgrense seg til saksområder innenfor den sørligste delen av Vestfold fylke, men med hovedvekt lagt på utviklingen av museer i Tønsberg, fordi det var her aktiviteten og omfanget av samlingene var størst. Da det ville blitt for omfattende å redegjøre for etableringen av ethvert museum i Vestfolds byer og bygder, har jeg avgrenset meg til de største byene. Tønsberg, Sandefjord og Larvik var slik jeg ser det, ut i fra debatten i samtida, de mest aktive byene i diskusjonen omkring museumsetableringene. Forhold utenfor Vestfolds grenser blir bare trukket inn når det synes nødvendig. Begrepet Vestfold fylke har for øvrig vært benyttet siden 1919, da Jarlsberg og Larvik amt ble slått sammen.¹ Med sin geografiske avgrensning kan dette arbeidet få betydning for forståelsen av museumsutviklingen ellers i landet også. Selve framstillingen faller i tre hoveddeler:

- A) Bakgrunnen for de første museumsetableringene i Vestfold.
- B) Analyse av Tønsberg Museums drift 1894-1939.
- C) Faktorer som direkte påvirket opprettelsen av Vestfold Fylkesmuseum.

1.2: Redegjørelse for eldre litteratur og synsmåter som tidligere er fremlagt.

Litteratur som har omtalt grunnleggelsen av museene i Tønsberg, deres vekst og forening, er fåtallig eller også mangelfull.

I Haakon Sheteligs bok om Norske Museer Historie (1944), omtales Tønsberg Museum med noen linjer. Museet kommer inn under kategorien ”eldre altomfattende museer, bymuseer av gammel type”. Shetelig skriver blant annet at museet startet med en liten, men ganske interessant kulturhistorisk samling utstilt i tårnet på Slottsfjellet, men at samlingen også omfattet etnografi og naturfag. Victor Christiansen og Lars Dahl fra ”Komiteen til bevaring av fortidsminnesmerker i Tønsberg by”, får æren for stiftelsen av byens første museum.² Tønsberg Museums arktiske avdeling, eller ”hvalmuseet”, omtaler Shetelig under kategorien

---

¹ <http://snl.no/Vestfold/fylke> (19. oktober 2011).

² Shetelig, Haakon; *Norske Museers historie*, Oslo 1944, 102.

”faglige spesialmuseer”. I kappitlet om ”opprettelsen av museer for by og bygd”, nevner han Vestfold Fylkesmuseum og at museet ble realisert av formannen i historielaget, Christian Lindboe.³ Sheteligs framstilling er kortfattet, som den også bør være i en oversikt av denne typen, men leseren sitter likevel igjen med en del ubesvarte spørsmål. Hva var det som var de virkelig grunnleggende drivkreftene? Hva var det som førte fram til etableringen av de nevnte museene? Var alle forhold prisgitt noen enkeltpersoners isolerte planlegging? Var det en selvfølge at styret i Tønsberg Museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum lot seg ”sluke” av det nye fylkesmuseet i 1939? Disse museene hadde jo da alt vært godt etablerte institusjoner i flere tiår.

Det andre større verket om museenes framvekst i Norge er Tonte Hegards *Romantikk og fortidsvern. Historien om de første friluftsmuseene i Norge* (1984). Hegard avgrensner seg imidlertid til perioden før 1910, og dermed kommer ikke Vestfold Fylkesmuseum, som også kan betegnes som et friluftsmuseum, inn i denne oversikten. Reidar Kjellberg gav ut en bok om *Norsk Folkemuseum 1894- 1944*. Som det går fram av tittelen avgrensner verket seg til Folkemuseet på Bygdøy, likevel inneholder det generelle trekk ved museumsdannelsen som kan gjenspeile en del likhetstrekk og problemer som også var aktuelle i Vestfold.⁴ Dette gjelder også for Hegards arbeid om friluftsmuseene.⁵

Historiker og tidligere direktør ved Vestfold Fylkesmuseum, Per Thoresen, omtaler stiftelsen av Tønsberg Museum og Vestfold Fylkesmuseum i Vestfold historielags tidsskrift ”Vestfoldminne” for 1996 – med undertittelen; Alt på et brett. Denne artikkelen er imidlertid forholdsvis kortfattet. Diskusjonene og dragkampen omkring hvor et fylkesmuseum burde ligge blir nevnt, men ikke utdypet i særlig grad. Generelle tidstypiske trekk ved samtida blir heller ikke drøftet som noen drivkraft i prosessen med museumsdannelser.⁶ Erling Eriksen som også har ledet Vestfold Fylkesmuseum, i mange år før Per Thoresen overtok, forteller også litt om historikken til museet i en artikkel utgitt av foreningen Gamle Tønsberg i heftet ”Slottsfjellet”. Men også denne framstillingen blir kun kort og inneholder ingen større drøftelser omkring hva som førte fram til museumsdannelsene i Tønsberg.⁷ Ellers finnes blant annet en artikkel i *Vestfoldminne* av Karl Schjørn, fra 1928, som tar for seg arbeidet for et

---

³ Shetelig, Haakon; *Norske Museers historie*, Oslo 1944, 268.

⁴ Kjellberg, Reidar; *Et halvt århundre. Norsk Folkemuseum 1894-1944*. Oslo 1945.

⁵ Hegard, Tonte; *Romantikk og fortidsvern*. Oslo 1984.

⁶ Thoresen, Per; ”Fra museum og magasin – Vestfold Fylkesmuseum: Historie og innhold”, artikkel i *Vestfoldminne* for 1996.

⁷ <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/slottsfjellet/slott5.html> (11. november 2010).

fylkesmuseum.⁸ Schiørn kommer her inn på Vestfold historielags sentrale rolle i prosessen for et fylkesmuseum, men han ser også tilbake på historikken til de tidligst etablerte museene i Tønsberg. Han ser også på bakgrunnen for disse museenes opprettelse. Dette er imidlertid kun en artikkel og ikke noe større verk.

Av nyere dato finner vi Lise Emilie Fosmo Talleraas sin doktorgradsavhandling i museologi fra universitetet i Umeå. Hun kommer her inn på norske museer, både lokale og regionale, satt i sammenheng med kulturpolitikken. Museene i Vestfold omtales her blant annet i sammenheng med statsbidragene, men de settes også inn i den generelle debatten om spenningsfeltet mellom det sentrale og det lokale.⁹

1.3: Problemstilling.

Oppgavens problemstillinger blir å undersøke følgende:

- Påvirkninger i og utenfor lokalsamfunnet som førte fram til museumsdannelse i Tønsberg. Hvem drev prosessen fram? Var det enkeltpersoner, organisasjoner eller en allianse mellom flere krefter?
- Tønsberg Museums og Tønsberg Sjøfartsmuseums roller ved opprettelsen av Vestfold Fylkesmuseum i 1939. Var det disse samlingenes størrelse og omfang som spilte en avgjørende rolle for at Tønsberg ble valgt som sted for fylkesmuseum i 1939?
- Stridigheter om lokalsamlinger sammenliknet med sentraliseringen av museumsvesenet i Vestfold. I hvilken grad var de lokale interessene forenlige med målet om økt sentralisering av museumsvesenet i Vestfold?
- Klarhet i museumsetableringens hendelsesforløp. Hvordan påvirket hendelser i samtida på det politiske, sosiale og kulturelle plan fremdriften i arbeidet med å skape et fylkesmuseum for Vestfold?

---

⁸ Schiørn, Karl; "Vestfold Fylkesmuseum i Tønsberg", artikkel i *Vestfoldminne* 1928.

⁹ Talleraas, Lise Emilie Fosmo; *Et uregjerlig mangfold – lokale og regionale museer som saksfelt i norsk kulturpolitikk 1900 -1970*. Universitetet i Umeå 2009.

1.4:Kommentarer til det viktigste kildematerialet. Kort om arbeidsmåte og metodiske problemer.

Innsamlingen og den senere bearbeidelsen av kildematerialet har vært et langvarig arbeid. Standardverkene som er omtalt gir en grei oversikt over tilveksten av museer i Tønsberg. Ellers er det årbøker, jubileumsbøker og større artikler som har gitt nyttig informasjon, men disse kildene kommer i liten grad inn på problemorientert stoff rundt emnet. Disse kildene er først og fremst av beskrivende og fortellende art. Ofte blir disse framstillingene subjektive som følge av forfatterens deltakelse i institusjonens tilblivelse. Et stort antall avisartikler og årsberetninger er gjennomgått. Årsberetningene fra Vestfold Historielag har vært kjernen rundt drøftingen av temaet for oppgaven. Vestfold historielags tidsskrift, *Vestfoldminne*, har jevnlig siden starten i 1923 trykket årsberetning med tilhørende regnskap. Når jeg bruker disse årsberetningene som kilder i oppgaven, har jeg i hovedsak benyttet meg av de innbundne fire bindene som finnes på Slottsfjellsmuseet.

Når det gjelder avisene, som skulle vise seg å være svært viktige for å tilføre oppgaven ny informasjon, så har Slottsfjellsmuseets utklipparkiv blitt gjennomtrået. Likeledes er den lokalhistoriske databasen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek benyttet, her har det lokale historielaget gjort en flott jobb med å samle og ordne gamle aviser. Avisene som er benyttet som kilder i oppgaven er i hovedsak Tønsbergs Blad, Vestfold Arbeiderblad, Sandefjords Blad og Vestfold Presse. Disse avisene fremhever seg alle med den store interessen de hadde for museumsrelevante emner. Aviskildene består av både redaksjonelt stoff og innlegg fra leserne. Avisartikler har vært til uvurderlig nytte i undersøkelsen. Leserinnlegg er med på å skape en ekstra dynamikk, ved at man får muligheten til å finne ut hvilke syn folk også utenfor offentlighetens lys hadde på museumsetableringen i Vestfold.

For de eldre museenes del, som Tønsberg Museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum, så har jeg hatt stor nytte av gamle forhandlingsprotokoller og regnskapsbøker. I tillegg har arkivene fra disse museene hjulpet til med interessant informasjon. Disse arkivene er nå å finne på Slottsfjellsmuseet, tidligere Vestfold Fylkesmuseum, i Tønsberg. Det er to hovedkategorier av disse kildene, for det første er det inn - og utgående korrespondanse, og for det andre er det dokumenter knyttet til bestemte saker i saksarkiver. Alle arkivene er ordnet etter årstall, enten for ett enkelt år eller for noen år av gangen. Med utgangspunkt i når et brev eller dokument er datert, kan man gå inn i enten en korrespondanseprotokoll eller saksdokumentmappe for dette

året for å finne kilden. Arkiv fra både Tønsberg Museum, Tønsberg Sjøfartsmuseum og Vestfold Fylkesmuseum har vært av enormt stor betydning for hele oppgaven.

1.5: Gjeldene teori.

Geir Vestheim skriver i sin bok "Museum i et tidsskifte" (1994) om sammenhengen mellom politikk og museer. I 1880-årene var parlamentarismen gjennomført og de politiske partiene venstre og høyre etablert. Arbeiderklassen var i rask vekst og Arbeiderpartiet ble også et eget parti. Det moderne Norge tok form i perioden fram mot 1920, og grunnsteinene i denne samfunnsbyggingen var mekaniseringen av primærnæringene og oppbyggingen av industrien. Moderniseringsprosessen i samfunnet foregikk parallelt med arbeidet for å avvikle unionen med Sverige. Fra 1905 kom den såkalte "nye arbeidsdagen", og Vestheim peker på at dette var en gunstig tid for den museale tanke. Det moderne Norge skulle bygges på en kulturell selvtilit, og nettopp museene ble en arena som kunne klare å formidle denne kulturelle selvtiliten. Museene ble et viktig bindeledd mellom fortid og framtid, og gjennom å formidle kunnskap om fortida kom museene til å styrke det nasjonalkulturelle grunnlaget for moderniseringen av landet.¹⁰

Vestheim hevder videre at perioden fra omkring 1910 til 1935 skapte et politisk skille, mellom arbeiderbevegelsen på den ene siden og bønder og borgerskap på den andre siden. Arbeiderbevegelsen var radikal og internasjonalt orientert. Bøndene og det borgerlige mellomsjikt var derimot politisk moderate og nasjonalt orienterte. Av dette kan tolkes at arbeiderbevegelsen dermed ikke kom til å være særlig integrert i den museale bevegelse, da denne museale bevegelse nettopp var opptatt av det førindustrielle bondesamfunnet i sin kulturtradisjon. Det er således også mulig å finne at dette stort sett også gjenspeiler situasjonen i Vestfold fylke. Ut i fra det jeg har funnet ut om bakgrunnen for etableringen av museer i Vestfold, så var det de lokalpatriotiske kulturentusiastene som var de fremste pådrivere, i tillegg til fagfolk og politikere på det lokale og nasjonale plan.

Historikeren Jens Arup Seip og samfunnsviteren Stein Rokkan karakteriserer den nasjonale konsolideringen og folkeopplysningen som fulgte i kjølvannet av arbeidet med å skape "nasjonen Norge", som en hegemonikamp mellom sentrum og periferi.¹¹ Kjernen i deres

---

¹⁰ Vestheim, Geir; *Museum i et tidsskifte*. Det Norske Samlaget, Oslo 1994.

¹¹ Seip, Jens Arup; *Utsyn over Norges historie*, bind 2, Oslo 1981.

perspektiv kan beskrives som periferiens forsvar mot sentrums dominans. Sentrale nøkkelord blir forsvar og vern. I folkedannelsens egen retorikk kan dette beskrives som en strid mellom ”folk og elite”.¹²

Sosiologen Rune Slagstad bringer på banen en alternativ analyse av denne hegemonikampen. Slagstad framholder at hegemonikampen mellom sentrum og periferi, eller folk og elite, ikke er så statisk som Seip og Rokkan antyder. Rokkan mener det kan være konstruktivt å se spenningene mellom sentrum og periferi i siste del av 1800-tallet og de første årene av 1900-tallet som en hegemonikamp mellom to nærmest likeverdige konkurrerende eliter. For Slagstad er det riktigere å betrakte det hele som en hegemonikamp hvor folkedannelsens elitegrupper prøvde å konvertere sin folkelige bygdebakgrunn til kulturell kapital i kampen om samfunnshegemoni.¹³ Med dette menes at de folkedannede gruppene stod fram som noe langt mer enn periferiens kulturelle forsvar mot det moderne, slik Rokkans perspektiv skulle tilsi.

Interessant er det også i hvilken grad den ungdomslagsbevegelsen som vokste fram fra slutten av 1800-tallet, kom til å spille i forholdet mellom by og land. *Norgis Ungdomslag* ble etablert i Trondheim 12. juli 1896, og bevegelsens formål var å arbeide for folkeopplysning. Dette innebar i hovedsak at man ønsket å gjøre Norge fritt fra både den politiske unionen med Sverige og den tidligere unionen med Danmark, som fremdeles var gjenkjennelig i kulturelle sammenhenger, sånn som språk og litteratur. Et interessant trekk ved ungdomslagsbevegelsen var at den ikke bare hadde oppslutning i bygde-Norge, men var også godt representert i byene, hvor de arbeidet for at landsungdommen fremdeles kunne kjenne en tilhørighet til stedet de kom fra og stolthet over egen kultur.¹⁴

Museologen Lise Emilie Talleraas trekker også fram historikeren Hans Jacob Ågotnes i sin avhandling om de norske museene som saksfelt i kulturpolitikken. Ågotnes hevder at ungdomslagene hadde en klar brodd mot den kulturelle eliten i eget land, der embetsmannskulturen i byene hadde makt til å definere hva som skulle anses som kulturelt verdifullt. Dette førte gjerne til en nedvurdering av bygdekulturen hos den samme eliten. Men på den annen side, hevder Ågotnes, så var det sånn at ungdomslagene og de lokale museene

---

¹² Rokkan, Stein; *Stat, nasjon, klasse*. Oslo 1987.

¹³ Slagstad, Rune; *De nasjonale strateger*. Oslo 1998.

¹⁴ Røyseng, Sigrid; *Inn i ei ny tid – organisasjonsanalyse av Bondelaget i Oslo*. Bø 2007.

hadde en klar nasjonal agenda. I bygdemuseet ble det nasjonale plassert inn i en annen kontekst, ikke i kontrast til det danske og svenske, men mer i kontrast til industrisamfunn og sosialisme.¹⁵

Opprettelsen av lokale og regionale museer kan ellers sees i sammenheng med den økende interesse for lokalhistorie, og framveksten av lokalhistoriske lag og foreninger. Denne formen for lokalhistorisk framvekst fant sted i løpet av de første tiårene av 1900-tallet. Det museale innsamlingsarbeidet gikk mange steder parallelt med lokalhistoriske arbeidet, således også i Vestfold.

Lokalhistorien ble som vi har sett et middel for den enkelte til å finne sin plass i det historiske forløpet. Lokalhistorien fikk flere aspekter og en funksjon på flere nivå. Den ble både et middel for individets egen identitetsprosess, samtidig som den også tjente som identifikasjonsramme for større kollektiv og politiske grupper. Den frilynte ungdomslagsbevegelsens interesse for lokalhistorie og museer kan sees i dette perspektivet.

Spørsmålet er imidlertid om hvor vidt det var det nasjonale og Norge som kan sies å være den eneste årsaken til den store interessen det etter hvert skulle vise seg å bli for etablering av lokale og regionale museer. Hans Jacob Ågotnes sier det var bygda man var stolt av, og at det norske bare var en av flere referanserammer.

Det store antallet lokalhistoriske lag og foreninger i Norge etter 1905 forklares gjerne også på bakgrunn av deres politiske funksjon. Det vil si at interessen for lokalhistorie må forstås som et ideologisk forsvar av lokalsamfunnet i møte med det moderne industrisamfunnet i Norge etter 1900.¹⁶ Dette faller sammen med Trond Nordbys argumentasjon rundt fenomenet ”agrarnasjonalismen i Norge”.¹⁷ Men den lokalhistoriske bevegelsen kan kanskje ikke bare sees på som en tilbakeskuende forsvarsreaksjon i møtet med det moderne samfunnet? Like viktig var det vel at den lokalhistoriske bevegelsen tok lokalhistorien aktivt i bruk for å styrke samfunnet i tider med dramatiske endringer?

---

¹⁵ Talleraas, Lise Emilie; *Et uregjerlig mangfold?* Umeå Universitet 2009. Hun henviser her til Hans Jacob Ågotnes; ”Vern, vitskap og samfunn – om kulturvernet sitt meiningssammenhengar”, artikkel i *Dugnad* 2000.

¹⁶ Talleraas, Lise Emilie Fosmo; *Et uregjerlig mangfold?* Umeå 2009.

¹⁷ Nordby, Trond; *Det moderne gjennombruddet i bondesamfunnet i Norge 1870-1920*. Oslo 1991, 107.

Kapittel 2:

Tanken om kulturvern slår rot og vokser inn i organiserte former.

2.1: Synet på antikviteter.

Hva er en antikvitet? Hvem handlet med antikviteter og hvorfor? Begrepet antikviteter ble opprinnelig brukt om gjenstander fra antikken, men ble senere utvidet til å gjelde gamle gjenstander som folk har funnet det verd å bevare utover deres naturlige brukstid.¹⁸ På 1800-tallet begynte den tanken å gjøre seg gjeldende at det var viktig å stanse noen moderniseringsprosjekter i flukten, for å ta vare på minner fra fordums tider. Det var utvilsomt betydelige mengder antikviteter som fulgte turister og andre utlendinger ut av bygd og by.

Hvem var det som handlet med antikviteter og hvorfor? Fra 1870/80-årene av ble norske bondeantikviteter ettertraktet handelsvare. Oppkjøpere fra både inn og utland var aktive og solgte i stor stil. I utgangspunktet var antikviteter noe som kunne kjøpes for en svært rimelig pris i bygdene. Oppkjøperne kunne selv være samlere eller de kunne ha kontakt med andre samlere som betalte godt for varene. Årsakene til at privatfolk begynte å samle på antikviteter kunne være mange. For noen var det ren samlerglede, mens for andre igjen var det muligheten til å skaffe seg et kuriositetskabinett. Enkelte betraktet derimot samlingene som rene investeringsobjekter. Gjenstander som ble ervervet for en rimelig sum penger kunne senere selges med god fortjeneste. Vi kan dermed se et viktig skille mellom oppkjøp for bevaring og oppkjøp for salg.¹⁹ Noen navn er verdt å nevne.

Nicolay Nicolaysen.

Nicolay Nicolaysen (1817-1911), var en førende personlighet innenfor arkeologi og kulturminnevern i siste halvdel av 1800-tallet.²⁰ Hans interesseområde og virkefelt ble innsamling av "antikviteter", oppmåling og registrering av bygninger, arkeologiske undersøkelser og publiseringsvirksomhet. Gjennom hans virke ble det skapt en kunnskapsplattform som generasjonene etter ham kunne bygge videre på. Nicolaysen var

---

¹⁸ <http://snl.no/antikviteter> (20. oktober 2011).

¹⁹ Livland, Haakon; *Fra loftsrom til herregård*, hovedfagsoppgave i historie ved UiO 1987.

²⁰ http://snl.no/nbl_biografi/Nicolay_Nicolaysen/utdypning (29. august 2011).

formann for *Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring* i en årrekke og gav også ut flere litterære verk om norsk kunst og håndverk.

Artur Hazelius.

I tillegg til de norske oppkjøperne av antikviteter var det svenske Artur Hazelius som gjorde seg bemerket.²¹ Hazelius (1833-1901) var språk – og litteraturhistoriker, men mest kjent for å ha grunnlagt Nordiska Museet i Stockholm i 1880. Han skapte også friluftsmuseet Skansen som ble innviet i 1891. På sine mange innsamlingsreiser var Hazelius ofte i Norge og ervervet store samlinger av norsk folkekunst.

Forløperne til vernetanken.

Tanken om å verne om tidligere tiders materielle kulturarv utviklet seg i takt med samfunnsendringene. Fra midten av 1800- tallet og fram imot 1900-tallet gjennomgikk det norske samfunnet det vi kjenner som det store hamskifte. Endringene preget distriktene på ulike tidspunkter, men skiftet skjedde i et rivende tempo når det først kom. Hamskiftet innebar også en bedre infrastruktur. Veinettet ble kraftig forbedret og jernbanen gjorde sitt inntog. Dette var utvilsomt også med på å gjøre det lettere for folk, og dermed også gjenstander, å forflytte seg. Nye impulser og stilarter rokket ved det gamle. På kort tid forsvant mye av det tradisjonelle. Bygninger og gjenstander som før hørte med på hver gård gikk over til å bli sjeldne. Frykten for at minnene om det gamle bondesamfunnet skulle gå tapt resulterte i at vernetanken spredte seg. Men skulle man kunne bevare eksempler på hvordan forfedrene hadde bodd og virket, forutsatte dette et innsamlingsarbeid. Man så at i opplysningens tjeneste måtte de materielle minnene gjøres tilgjengelige for allmennheten.²²

Fram imot 1880-årene fantes de fleste gjenstandsbaserte samlinger i privat eie. Ideen om å kjøpe opp og flytte eldre norske bygninger til ny tomt, ble for alvor satt ut i livet i 1880-årene. På denne måten fikk alle interesserte muligheten til å oppleve kulturarven. I Norge var det fem samlinger som åpnet sine dører før unionsoppløsningen i 1905. Dette var kong Oscar IIs samling på Bygdøy, Thomas Heftys samling på Frognerseteren, Anders Sandvigs samling på Lillehammer, Gert Falch Heibergs samling i Sogn og Norsk Folkemuseum på Bygdøy.

---

²¹ http://snl.no/Artur_Hazelius (29. august 2011). .

²² Hegard, Tonte; *Romantikk og fortidsvern*, Universitetsforlaget Oslo 1984.

Antikviteter fra Vestfold.

Vestfold er et fylke bestående av både innlandskommuner og kystkommuner. Verdifulle gjenstander hadde i en årrekke blitt trukket ut av Vestfold. Gjenstandene havnet rundt i landet for øvrig eller ble eksportert. Hvor fant man vel et mer åpent terreng for oppkjøpere av de skjønneste og verdifulle ting enn nettopp i Vestfold? På grunn av den relative velstand gjennom århundrer, med all tradisjon og med all samkvem med utlandet, var mangt og mye brakt til distriktet. ”*Fylkets historie gjør at Vestfold framfor noe annet fylke i landet, skulle ha samlinger som kunne bringe tiden og framtidens slekter en forståelse av hva man har tatt i arv og eie*”.²³

I et Vestfoldminne finner vi en artikkel om rosemaling i Andebu. Rosemalinga var i Vestfold som ellers i landet internasjonal i motivene, men nasjonal og lokal i selve utformingen. Hver bygd hadde på slikt vis sin egen lokale kunsttradisjon.²⁴ Antakelig var det dette lokale og særegne som lokket oppkjøpere av antikviteter. Ragnar Nordby, framhevet nettopp handelen med antikviteter som grunn for at Vestfold ble ribbet for rosemaling; ”*Folk forteller at gamle vakre arbeider er gått til antikvitethandleren for en slikk og ingenting. Lass etter lass skal være kjørt til Tønsberg og sendt av sted, ofte helt til utlandet. Vi kan derfor være ganske visse på at de beste arbeider ikke lenger fins i bygdene*”. Det som ble igjen gav derfor lite inntrykk av den prakt som må ha rådd i mange bondestuer før i tida.

At også gjenstander fra Vestfold, Jarlsberg amt, havnet på Nordiska Museet i Stockholm vet vi sikkert. Et eksempel er en lysestake fra Undrumsdal kirke i Våle, den ble i 1890-årene solgt til Arthur Hazelius gjennom oppkjøperen L. Baltzersen.²⁵ Også andre søk i det digitale arkivet til Nordiska Museet viser at Baltzersen solgte andre gjenstander fra Vestfold, men også fra Østfold og Telemark.

Det gamle alterbordet fra kirken på Løvøya ved Horten, fungerte i over hundre år som dørhelle ved inngangen til en stor gård i området. Men en av gårdens eiere fikk fraktet alterbordet tilbake til kirken igjen i begynnelsen av 1930-årene.²⁶ I samme avisinnlegg

---

²³ Utdrag fra leder i Vestfold Arbeiderblad 24. mars 1939.

²⁴ Nordby, Ragnar; ”Rosemaling i vestre Andebu”, artikkel i ”Vestfoldminne” 4. bind, s. 8.

²⁵ <http://www.digitaltmuseum.se/things/ljusstake/S-NM/NM.0063759A-B> (19. oktober 2011).

²⁶ ”La oss få et museum for Vestfold fylke”, innlegg i Tønsbergs blad undertegnet av Oskar Bertelsen, 6. juni 1936.

fortelles at da kirken i Nykirke skulle restaureres og få ny prekestol, ble den gamle prekestolen, som gikk for å være landets eldste, hugget opp i småbiter på en gårdsplass. Med disse holdningene til det som var av gammel tradisjon og kulturverdi i distriktet vårt, er det ikke vanskelig å forstå hvorfor så mye forsvant i hendene på diverse oppkjøpere. ”Vestfold Presse”, uttrykte sin bekymring for alle de gjenstander som ikke kunne bli ivaretatt uten et fylkesmuseum; ”Fylket har gjentatte ganger vært gjennomtrålet av oppkjøpere”.²⁷

2.2: De første museene, deres oppgaver og utfordringer.

Det er klart at de første museene som ble etablert i Norge var forbilder for de som kom etter. Tanken om å samle og bevare alt som gir kunnskap om tidligere liv og skikker, var ved århundreskiftet en naturlig motvekt mot påvirkningen av nye moter og stilarter som også hadde trengt seg inn over bygdene. De gamle tradisjonsrike innredningene lot seg erstatte av plysj og glattpolerte flater. Enkelte hadde nå fått øynene opp for at sporene tilbake til fortiden kunne gå tapt hvis det ikke ble foretatt en organisert innsamling og registrering av gamle hus og gjenstander.²⁸ Det gjaldt særlig gjenstander som ikke lenger var i bruk og ofte bare ”stod i veien”.

I løpet av siste del av 1800-tallet og de første tiår av det nittende århundre, skjedde en sterk bevisstgjøring og markering av den norske egenarten. Innsatsen kunne arte seg på forskjellig vis, blant annet gjaldt det å ta vare på og vise lokalmiljøets historie ved å granske den historiske utvikling eller å drive folkeopplysning. Industrialiseringen og urbaniseringen kunne virke skremmende i den forstand at dette var noe radikalt nytt som rokket ved gamle tradisjoner.

Museene fikk til oppgave å demme opp for denne frykten i form av å være en manifestasjon av lokal og nasjonal historie. Det første forsøket på å lage et offentlig museum her i landet ble gjort av Det Norske Vitenskabers Selskab like etter stiftelsen i 1760. Den antikvariske samling som Det Kongelige Selskab for Norges Vel startet i 1810 dannet grunnlaget for det som senere ble Oldsakssamlingen ved Universitetet i Oslo. Etter hvert kom mer spesialiserte museer som Nasjonalgalleriet i 1837 og Kunstindustrimuseet i 1876. Foreningen til norske

---

²⁷ ”På høy tid at museumssaken bringes i havn”, artikkel i Vestfold Presse, 13. november 1937.

²⁸ Breiehagen, Paul; *Hallingdal Folkemuseum 1899-1999*. Jubileumbok.

fortidsminnesmerkers bevaring kom i 1844.²⁹ Mot slutten av 1800-tallet kom, som alt nevnt, de første friluftsmuseene. Felles for disse museene var å ta vare på gamle bygninger og gjenstander fra lokal og nasjonal kultur.

I Vestfold historielags lover, vedtatt på stiftelsesmøtet i 1923, kan vi lese i første paragraf følgende: ”*Vestfold Historielag vil samle folket i Vestfold fylke til samarbeide med det formål å fremme granskningen av Vestfolds historie, kultur, mål og minner, å vekke og nære den historiske sans i bygd og by*”.³⁰ Gjenstandene var utgangspunktet for innsamling og vern, dokumentasjon, forskning og formidling. Og fremdeles er det jo dette som er de sentrale oppgavene for museene våre.

De fleste av museene våre ble stiftet ved private tiltak. Statens myndigheter innskrenket sine egne stiftelser til Universitetsmuseene, Nasjonalgalleriet og militære samlinger. Initiativet ble overlatt til interesserte borgere, og disse kunne regne med støtte fra staten dersom de hadde en god sak. Denne bakgrunnen gav museene en særstilling blant våre offentlige institusjoner, de ble på en måte folkets egen eie og stolthet. De ble skapt gjennom frivillig arbeid i bygd og by. Museene ble ledet av selvvalgte folk fra lokalsamfunnet. Dette falt sammen med helhetssynet på folk og samfunn.

På tross av dette dukket det fra tid til annen opp konflikter. Dette innebar atskillig rivalisering museene imellom, uvilje fra gamle museer når nye ble opprettet, misstro fra de små museene mot de store eller sjalusi mellom nabobyer. Ganske tidlig kom det også til orde saklige innvendinger mot at museene hadde fritt spillerom ved innsamlingen av kulturminner. Det ble sagt at små lokalmuseer aldri kunne gi et helt kulturbilde tjenlig til folkeopplysning og studier, og at en derfor måtte gi en viss forrett til store sentrale samlinger.³¹ Det var nettopp denne tankegangen som lå til grunn for antikvar Nicolaysens forslag om et historisk Riksmuseum i 1893. Loven om fredning av fortidsminner kom i 1905 og medførte at alle museer som hadde gjenstander eldre enn reformasjonen, måtte levere disse fra seg til Universitetets Oldsakssamling. Det var blitt innlysende at funn fra oldtid og middelalder måtte vernes ved særlige lovbestemmelser.

---

²⁹ Shetelig, Haakon; *Norske museers historie*, Oslo 1925.

³⁰ Lover for Vestfold Historielag vedtatt på stiftelsesmøtet i 1923. Protokoll fra historielaget i Slottsfjellsmuseets arkiv.

³¹ Schetelig, Haakon; *Norske Museers historie*, Oslo 1944, 322.

Likeledes ble det sådd tvil rundt, som vi også skal se i neste kapittel, de mange lokalmuseene som ikke hadde faglig personale og utstyr til betryggende konservering, katalogisering og utstillinger. Dette var en fare som statlige myndigheter var oppmerksom på ganske tidlig da tilveksten av lokalmuseer i bygd og by tok av for alvor. Ifølge Shetelig kom dette spørsmålet om vitenskaplig personale ved småmuseene først opp under det forberedende arbeidet med å opprette et embete som riksantikvar. Norges første riksantikvar var arkitekt og kunsthistoriker Herman M. Schirmer (1845-1913), utnevnt i 1912.³² Imidlertid døde Schirmer alt året etter og Harry Fett (1875-1962) ble ny riksantikvar.³³ Fett foreslo i 1917 at Fortidsforeningen i samarbeid med riksantikvaren skulle tjene som en sentral institusjon for museumssamarbeid. Datidens kirkedepartement fant det imidlertid mer formålstjenlig å stifte et organ for beslektede interesser. Dette organet ble Kulturminnerådet. Rådet fikk representanter fra forskjellige fagkretser som stod museene nær og kunne fungere som en rådgivende myndighet for disse. Kulturminnerådet forsvant alt i 1923, som følge av at museene alt i 1918 skapte sin egen organisasjon, Norske Museers Landsforbund.³⁴

Norsk Museers Landsforbund.

Norske Museers Landsforbund ble stiftet i Kristiania 6-7 juni 1918. Stiftelsen foregikk som del av et stort møte av museumsfolk fra hele landet. Forbundet ble organisert som en forening av de tilsluttede museer, og samtidig med museumsfolkene som personlige medlemmer. Riksantikvaren ble et selvskrevet medlem i likhet med fagfolk fra riksantikariatet. Ved årlige landsmøter samlet medlemmene seg til felles drøftelser og faglige spørsmål med lik ytringsfrihet og stemmerett for alle. I styret var plassene fast fordelt mellom ulike fag som oltidsforskning, kunst og kunstindustri, folkemuseer og faglige spesialmuseer. Ved valg av styrets medlemmer forutsatte man en rimelig fordeling mellom landsomfattende og lokale samlinger.³⁵ Til foreningens første formann ble valgt professor i nordisk arkeologi Anton Wilhelm Brøgger (1884-1951).³⁶

Den første store saken som ble tatt opp gjaldt å trygge den faglige kyndigheten i ledelse og arbeid ved museene. Forbundet medvirket til at det ved Universitetet ble åpnet adgang til

---

³² http://snl.no/nbl_biografi/Herman_Schirmer/utdypning (21. oktober 2011).

³³ http://snl.no/nbl_biografi/Harry_Fett/utdypning (21. oktober 2011).

³⁴ Shetelig, Haakon; *Norske Museers historie*, Oslo 1944, 324.

³⁵ Shetelig, Haakon, *Norske Museers historie*, Oslo 1944, 325.

³⁶ http://snl.no/nbl_biografi/Anton_Wilhelm_Br%C3%B8gger/utdypning_%E2%80%93_1 (21. oktober 2011).

vitenskapelig spesialutdannelse for museumsfolk, og med magistergraden som det normale vilkår for å få ansettelse i fast stilling ved et museum. Som et ledd i dette begynte staten også å gi kurs til ledere av små museer med veiledning i katalogisering, utstilling, konservering, flytting av gamle hus og liknende.³⁷ Og det var på oppdrag fra Norske Museers Landsforbund at Hans Aall skrev en håndbok i museumsarbeid som kom ut i 1925.

Forbundets virksomhet hang også nøye sammen med fordelingen av offentlige tilskudd til museene. Museumsforbundet fikk, etter kulturministerens oppløsning, en kontrollerende og for administrasjonen rådgivende myndighet ved bevilgninger til museene på statsbudsjettet. Dette gjaldt også ved fordelingen av midler fra Pengelotteriet. Et hvert museum kunne også søke råd og hjelp fra forbundet i faglige spørsmål, så som ved planlegging av nye museer eller utvidelse av gamle anlegg. Som det senere i oppgaven vil vise seg, spilte Norske Museers Landsforbund en stor rolle i arbeidet for et fylkesmuseum i Vestfold. Museumsforbundet kunne også hjelpe til med redigering av lover for museene, regler for utlån museene imellom eller den pedagogiske virksomheten.³⁸ Den lov som forbyr eksport av antikviteter kom som en følge av påtrykk fra Norske Museers Landsforbund.

2.3: Mellomkrigstiden.

De fleste av de 60 lokale og regionale museene som ble opprettet i årene 1921 - 1940, hørte til gruppen bygdesamlinger og bymuseer. Størst var tilveksten i de fem første årene av 1920-tallet og i de siste fem årene av 1930-tallet.³⁹ Fem fylkes- og distriktsmuseer åpnet i disse tjue årene sine dører for publikum. Vestfold Fylkesmuseum var en av dem. Det fantes nå fylkesmuseer eller distriktsomfattende museer i nesten alle landets fylker, unntakene var Troms og Finnmark.

Perioden mellom de to verdenskrigene var preget av økonomiske krisetider. Dette gav blant annet utslag i høy arbeidsledighet, tvangsauksjoner, politiske stridigheter og generell nedgangstid. Hvordan var den sosiale og politiske situasjonen i Tønsberg, som tidlig ble utpekt som sentrum for et fylkesmuseum, da dragkampen om hvor museet skulle ligge raste som verst i 1930-årene?

---

³⁷ Aall, Hans; *Arbeide og ordening i kulturhistoriske museer, kort veiledning*, Oslo 1925.

³⁸ Engen, Arnfinn; *Samlaren Anders Sandvik*, Det Norske Samlaget Oslo 2004, 92-93.

³⁹ Talleraas, Lise Emilie; *Et uregjerlig mangfold? Lokale og regionale museer som saksfelt i norsk kulturpolitikk 1900 - ca. 1970*, Umeå Universitet 2009.

Riktignok var også Tønsberg preget av dårlige konjunkturer og vanskelige tider i mellomkrigstida, men led ikke så sterkt av stagnasjon og arbeidsløshet som mange andre norske byer. Likevel var ikke Tønsberg uberørt av de internasjonale konjunktorene. I 1931-32 lå mesteparten av hvalfangstflåten i opplag, noe som førte med seg lite arbeid for distriktets mange menn. Den lokale koffardi- og tankflåten fikk samtidig problemer som en direkte følge av økonomisk uro og krise ute i verden. På bygdene i omegnen var det mange bønder som fikk økonomiske vansker, og tvangsauksjoner var ikke uvanlig. Med visse variasjoner innenfor de ulike bransjer og firmaer blomstret likevel handelen. Eidsfoss-banen mellom Tønsberg og Hvitvingfoss og likeledes de mange nye bussrutene som så dagens lys, brakte kjøpevillige mennesker til og fra byen. De gamle fjordbåtene ble etter hvert utkonkurrert av et stadig bedre veinett og nye broer. Privatbilen var i ferd med å gjøre sitt inntog for alvor.⁴⁰

På bakgrunn av dette er det derfor nærliggende å spørre om det var samfunnsendringene som skapte grobunn for identiteten til bygda eller stedet man kom fra. Var det sånn at med et bygdesamfunn preget av konkurser og pessimisme, følte mange at bondekulturen og dens betydning var på vikende front? Og var det nettopp derfor at de lokalhistoriske bygdemuseene ble et middel mot dette? Museenes innsamlingsområder var i stor grad deres nære omland. De ble institusjoner skapt i tråd med Rikard Berges idé om bygdesamlingen som lokalsamfunnets dokumentasjonssenter og bevarer av gjenstander, tradisjonsstoff, arkiver og lokalhistorisk materiale.

Rikard Berge og bygdemuseene.

Rikard Berge (1881-1969) var folkekulturgransker og museumsmann fra Telemark. Han var leder av fylkesmuseet for Telemark og Grenland fram til 1951. Rikard Berge var en foregangsmann innen lokalt museumsarbeid.⁴¹ Berge ønsket seg museale samlinger i de ulike fylkene og i bygd og by. Han ønsket selvstendige lokale institusjoner som skulle samarbeide med de sentrale. Han ordla sterke synspunkter på dette i en artikkel kalt "Decentralisation" i 1920. Historikeren Haakon Livland tar også opp bygdemuseenes talsmann, Rikard Berge, i sin hovedfagsoppgave om etableringen av et fylkesmuseum i Skien; "Berge gikk hardt ut mot museumssentralisering i

---

⁴⁰ Døvle Larsen, Svein m.fl; *Tønsberg – 50 år i fokus*. Utgitt i 2000, lokalhistorisk verk.

⁴¹ http://www.snl.no/nbl_biografi/Rikard_Berge/utdypning (15.11.2010).

Telemark. Han så blant annet på bygdemuseene som fremtidige kultursentra, som kunne bli en viktig innstans for å redde bygdene fra avkultivering”.⁴²

Berge gav også råd til museumskomiteen i Vestfold i 1937. Med utgangspunkt i egne erfaringer fra Telemark, synes han ikke å kunne anbefale museumskomiteen for det påtenkte fylkesmuseet å ta kontakt med Norske Museers Landsforbund. Kjernen i denne anbefalingen var at han mente staten motarbeidet et hvert lokalt initiativ, uansett om de lokale museene viste ”offervilje” eller ikke. Med offervilje tenkte han trolig på, at selv om alle forutsetninger for bevilgninger fra staten ble oppfylt, så viste det seg likevel svært vanskelig for flere museer å få utbetalt økonomiske bidrag fra staten. Forutsetningene for utbetalinger fra staten var i hovedsak å skaffe tilveie en egenkapital til oppstarten og et godkjent faglig personale. Berge skrev; ”*Nybegynderen maa vel i første rekke støtte sig til hva man kan oppnaa i den bygd eller by museet tenkes lagt*”.⁴³ Som vi har sett var Norske Museers Landsforbund en slags kontrollinstans for staten, når det gjaldt kontroll med museene rundt om i landet.

Museumskomiteen for et fylkesmuseum i Vestfold fikk også en anbefaling vedrørende samarbeid med Norske Museers Landsforbund fra lederen ved Drammens Museum, Anneken Pettersen (1877-1970). Pettersen var for øvrig Norges første kvinnelige museumsleder.⁴⁴ I brevet til Vestfolds museumskomite skrev hun blant annet; ”*Drammen Museum blev grunnlagt i 1908, men søkte og fikk først statsbidrag i 1919. Dette spørsmål, så vel som andre forønskede opplysninger mener jeg De straks bør forelegge Norske Museers Landsforbund, som er den sentrale institusjon i norsk museumsarbeide*”.⁴⁵ Som vi ser bar denne anbefalingen det budskap at et hvert museum burde rådføre seg med de sentrale myndigheter.

2.4: Oppsummering.

Siden denne framstillingen tar for seg hele tidsrommet fra slutten av 1800-tallet og fram til 1939, har jeg i dette kapittelet forsøkt å se på ulike utviklingstendenser i samfunnet, som gav grunnlaget for museumsdannelser. På 1800-tallets slutt og 1900-tallets begynnelse var det i hovedsak de

---

⁴² Livland, Haakon; *Fra loftsrom til herregård, museumsutviklingen i Skien fra 1891-1910*. Hovedfagsoppgave i historie, UiO 1987, 113.

⁴³ Brev fra Rikard Berge ved Fylkesmuseet for Telemark og Grenland til lederen av Vestfolds museumskomite, F. Siegwarth. Brevet er datert Skien 12. mars 1937. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁴⁴ http://snl.no/nbl/biografi/Anneken_Pettersen/utdypning (21. oktober 2011).

⁴⁵ Brev fra Anneken Pettersen ved Drammens Museum til lederen av Vestfolds Museumskomite F. Siegwarth. Brevet er datert Drammen den 16. mars 1937. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

nasjonale strømningene og den økende moderniseringen av landet, som la grunnlaget for den stadig voksende interessen for å ivareta den norske kulturarven. Mange reiste seg og protesterte mot at et distrikts rike kulturgjenstander forsvant, og ofte helt til utlandet med Nordiska Museet som magnet. Dette gjaldt alle landets distrikter, også Vestfold. Ivaretagelse av den materielle kulturen førte til at vernetankene fikk sin manifestasjon i de første museene. Disse ble et forbilde for stadig nye museumsdannelse. Et fellestrekk ved de første museene her i landet var at de ble stiftet ved private initiativ. Etter en tid ønsket de sentrale myndighetene å stille krav om faglig personale for å unngå raritetskabinett, og sikre en forsvarlig oppbevaring av gjenstander eller bygninger. Som en følge av statens inngripen i de lokale og regionale museenes virksomhet, dukket det fra tid til annen opp konflikter museene imellom. For å demme opp for disse motsetningsforholdene mellom det sentrale og det lokale ble Norske Museers Landsforbund stiftet i 1918. Forbundet fikk til hovedoppgave å være et bindeledd museene imellom, og mellom de sentrale myndighetene og museene.

Kapittel 3:

De eldste museene i Vestfold.

Dette kappitlet vil ta for seg de eldste museene i Vestfold. Hovedvekten vil bli lagt på Tønsberg, fordi det var denne byens museer som kom til å danne kjernen i Vestfold Fylkesmuseum.

3.1: Tønsberg Museum 1894-1939.

Tønsberg museum ble etablert i 1894 i form av en utstilling av små og store kulturhistoriske gjenstander i Slottsfjellstårnet. For å kunne utrede hvilken rolle dette museet spilte ved stiftingen av Vestfold Fylkesmuseum, er det nødvendig å undersøke forhold omkring etableringsfasen til dette bymuseet og dets videre drift.

Direkte foranledning til Tønsberg Museums stifting.

Kongemakt og krigslist, stormaktsspill og sagasus. - Slottsfjellet er selve symbolet på Tønsbergs storhetstid og rike historie. Fra sitt Castrum Tunsbergis, landets største festning på 1200-tallet, styrte Håkon Håkonsson over Norge da nasjonen var på sitt største og mektigste. Michaelskirken fra 1191 var et viktig pilegrimsmaal. Slottsfjellet er Tønsberg bys historiske kjennemerke. Slottsfjellstårnet ble reist som et ”tusindaarsmonument”. Tårnet ble stående som et synlig minne om byens lange og ærverdige historie. Over inngangen står det: 871-1871, ”Maa byen som paa tunet staar, faa blomstre nye tusind-aar”. Noen av byens innbyggere kom således til å tenke på, at ved å åpne en utstilling i tårnet ville man trolig øke muligheten til å belyse Tønsbergs historie ytterligere. Tårnet var opprinnelig et privat tiltak av ”Slottsfjellskommiteen”, reist i 1888 for 14 000 innsamlede kroner.⁴⁶ Steintårnet erstattet et utsiktstårn av tre fra 1856 som brant ned i 1874. Den fantastiske utsikten fra det nye tårnet trakk en mengde folk fra fjern og nær.

---

⁴⁶ <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/slottsfjellet/slott3.html> (7. mai 2010).

Vekkelse av den historiske bevissthet.

Slutten av 1800-tallet var som vi vet preget av økende nasjonalfølelse, og stolthet over egen historie og kultur. Tønsberg var intet unntak. Ideen om å lage et museum i tårnet ble drøftet på lederplass i Tønsbergs Blad i 1893.⁴⁷ Den såkalte "*tårnkomite*", det vil si den komiteen som hadde ansvaret for Slottsfjellstårnet, holdt møte om saken. Komiteen besto av en formann, Gustav Conrad Hansen og øvrige medlemmer var menn med følgende navn; A. Schive, E.C. Sahlqvist, T. Wessel og A. Monsen. Hvem disse var og hvilken sosial posisjon de hadde, skal jeg komme tilbake til. Det ble videre besluttet å supplere komiteen med to representanter til, nemlig Victor Christiansen og Lars Dahl. Disse kan vi lese at begge var ivrig opptatt av museumstanken.⁴⁸ Det ble deretter besluttet at denne utvidede komite skulle få ansvaret for innsamlingen av oldsaker.

Den allmenne historiske interessen til tønsbergensere flest tok det lengre til å opparbeide. Vi kjenner av Tønsbergs historie til at byens befolkning gjennom generasjoner benyttet rester av slott og kirker som gratis byggematerialer. Tønsbergs eldste kirke fra middelalderen, Mariakirken, ble revet i 1864 for å gi plass til byens nye rådhus. Kirkegården ble byens torg. Det var blant annet denne mangelen på respekt som ildsjelene i museumsarbeidet ønsket en slutt på. Gjenstander som ble solgt til oppkjøpere og kanskje også havnet i utlandet ble sett på som bekymringsverdig. Ved århundreskiftet var det stadig flere som innså at mye av den gamle kulturen ikke lenger kunne bevares i sitt opprinnelige miljø. Det var derfor en økende tendens til at bønder og andre gav verdifulle gaver til institusjoner som Kunstindustrimuseet i Kristiania, Norsk Folkemuseum på Bygdøy og Nordiska Museet i Stockholm.

Parallelt med arbeidet for Slottsfjellstårnet og et museum der, ble det foretatt en del arkeologiske undersøkelser. Det disse undersøkelsene avdekket var ganske sikkert også med på å øke interessen for byens historie og således iveren for et museum i Tønsberg. I 1877 ble grundige utgravninger på Slottsfjellet satt i gang ved arkitekt Håkon Thorsen. Dette var et oppdrag på vegne av Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring.⁴⁹ Dette arbeidet ble senere gjenopptatt av professor Johan Meyer fra 1898. Han fikk laget rekonstruksjonstegninger av Mikaelkirken, Bredestuen og Teglkastellet.

---

⁴⁷ <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/slottsfjellet/slott5.html> (7. mai 2010).

⁴⁸ Johnsen, Oscar Albert; *Tønsbergs historie*, bind 3, 1131.

⁴⁹ <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/slottsfjellet/slott3.html> (7. mai 2010).

En ny tid.

Ved inngangen til 1900-tallet var Tønsberg i likhet med landet for øvrig inne i en tid med store endringsprosesser i samfunnet. Industrialiseringen og moderniseringen skøyt fart. Det er klart at de første museene som ble etablert i Norge var forbilder for de som kom etter. Tanken om å samle og bevare alt som gir kunnskap om tidligere liv og skikker, var ved århundreskiftet en naturlig motvekt mot påvirkningen av nye moter og stilarter som hadde trengt seg inn over by og bygd. Det moderne Norge skulle bygges på en kulturell selvtillit, og nettopp museene ble en arena som kunne klare å formidle denne kulturelle selvtilliten.⁵⁰ Museene ble et viktig bindeledd mellom fortid og framtid, og gjennom å formidle kunnskap om fortida kom museene til å styrke det nasjonalkulturelle grunnlaget for moderniseringen av landet.

Ildsjelens bakgrunn og sosiale posisjon.

Formannen i tårnkomiteen, Gustav Conrad Hansen, var en dyktig foretningsmann og skipsreder. Han tilhørte dermed det øvre sosiale lag i byen og gjorde seg også gjeldene innenfor politikken. Også de andre medlemmene av denne komiteen var redere eller drev som kjøpmenn.⁵¹ Victor Christiansen ble året etter oppstarten av Tønsberg museum valgt til formann i den nye utvidede tårnkomiteen, som i stedet fikk navnet museumskomiteen. Christiansen var av yrke lege. Han arbeidet som både politilege og skolelege i Tønsberg. Interessen for kulturhistorien til byen kan visst sies å ha vært like sterk som legekallet. Lars Dahl junior var også med i den nye museumskomiteen. Han var reder og startet i 1881 også et eget hvalfangstselskap.⁵² Hva hadde så disse museale ildsjelene til felles?

Svaret må bli at de hadde en inntekt som plasserte dem høyt opp på den sosiale rangstigen i byen. Og i tillegg til dette kom engasjementet for å ta vare på byens kulturarv til kommende generasjoner. De så selvsagt at de gjennom sin høye sosiale posisjon, hadde både likvide midler og de kontakter som skulle til for å få fart på kulturarbeidet i byen. Dette kjennetegner

---

⁵⁰ Vestheim, Geir; *Museum i eit tidskifte*, Oslo 1994.

⁵¹ Oscar Albert Johnsen, *Tønsbergs historie*, bind 3.

⁵² <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/bod-brygge/bod3.html> (15. mai 2010).

for øvrig de fleste etableringene av museer i Norge før år 1900, nemlig at museene kom som følge av rent private tiltak.

3.2: Grunnleggelsen av Tønsberg Museum.

Sommeren 1895 begynte innredningen av tårnet som museum, og den 22. august kunne komiteen notere i sin referatprotokoll; ”*Samlingene toges i øiesyn og udviste en god begyndelse*”.⁵³ Samlingene til det nye museet vokste fram på grunnlag av gaver og ved innkjøp av ulike gjenstander.

Oppbyggingen og plasseringen av samlingene.

Blant de største gjenstandene var noen hvalskjelett som ble gitt i gave av Svend Foyn, byens mektige mann innen sel- og hvalfangsten. Skjelettene ble først stilt ut i friluft, inngjerdet på Slottsfjellets topplatå. Dette var imidlertid ingen holdbar løsning og det ble arbeidet for reising av et eget bygg til en arktisk avdeling. En isbjørn var en annen stor attraksjon, den ble forært av skipsreder N. Bugge.

I løpet av året 1899 kunne museet ta i bruk en nyoppsatt trebygning i ”villastil”. Bygningen lot seg oppføre fordi sparebanken kom med midler. Tønsberg museum kom ved denne utvidelsen til å omfatte tre avdelinger: Den antikvariske avdeling i tårnet og i den nyoppførte bygning en arktisk og en etnografisk avdeling. Hus og samlinger ble forsikret for 44 000 kroner. Tårnet var imidlertid lite egnet som utstillingslokale, det var både trangt og ellers et dårlig sted for gjenstandsoppbevaring på grunn av stor fuktighet. Resultatet av dette ble at en del gjenstander ble lagret blant annet på folkeskolens loft.

For å bedre kunne ivareta samlingene meldte behovet for en fast konservator seg, og i år 1900 ble adjunkt Emil Olsen ansatt som konservator med en årlig lønn på 200 kroner. Emil Olsen hadde da alt en betydelig rolle i Tønsbergs kulturliv.⁵⁴ Han var i 1870-årene både redaktør og medredaktør i Tønsbergs blad og var en mann med stor litterær kapasitet. Olsen fratrådte imidlertid alt i 1902 og ble erstattet av to nye konservatorer, den ene med særskilt ansvar for

---

⁵³ Referat i forhandlingsprotokoll for Tønsberg Museum 1894-1940, den 22. august 1895. Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁵⁴ Asplin, Tore; *Tønsbergs gater og personene bak*, Oslo 1995, 14.

den arktiske avdeling og den andre med særskilt ansvar for den antikvariske avdeling. Disse fikk så en årlig lønn på 100 kroner hver for dette arbeidet. I 1905 kom det en ny lov om fortidsminner, denne loven førte for Vestfold sin del til at universitetets oldsakssamling fikk rett på alle gjenstander fra før reformasjonen. Dette hindret dermed Tønsberg museum i å erverve saker fra oldtiden og middelalderen. Omtrent samtidig med dette døde også ildsjelen Victor Christiansen, som hadde vært den drivende kraft i museumsarbeidet.

I 1912 ble det forhandlet om Teie hovedgård som museumslokale, men dette gav ikke noe resultat. Museets styre våget ikke med de inntekter man hadde å gå inn i en handel, som ville skaffe en utgift til lokale på 4-5000 kroner årlig for den antikvariske avdeling.⁵⁵ Da konservatoren for denne avdeling forlot byen i 1915 lyktes man ikke med å få noen ny til og overta dette arbeidet, i alle fall ikke for det museet evnet å betale. I 1931 ble de gjenstander som befant seg i tårnet fjernet, dette for at de ikke helt skulle ødelegges av den store fuktigheten. Universitetets oldsakssamling fikk utført nødvendige konserveringsarbeider og pakket gjenstandene for lagring.⁵⁶ I tårnet ble heretter kun steinfunnene fra Slottsfjellet oppbevart. Den arktiske avdeling hadde langt bedre forhold og holdt fram i trebygningen på Slottsfjellsplatået.

Museets økonomiske grunnlag.

Av regnskapet er det mulig å slutte, at museumskomiteen nok arbeidet hardt og energisk for et heller magert økonomisk resultat de første årene. I hele 1895 og 1896 kom det inn 241 kroner ved subskripsjon, 443 kroner ved en fest og 300 kroner fra sparebanken.⁵⁷ Derimot fikk komiteen som kjent en del ting som gaver.

I 1899 søkte både Tønsberg Museum og Skien Museum om statsbidrag på 500 kroner hver.⁵⁸ Søknadene ble sendt Kirke- og undervisningsdepartementet, men det kom ingen bevilgninger i statsbudsjettet for 1899/90. Departementene begrunnet avslagene med at det ikke burde bli gitt tilskudd til lokale museer før Stortinget hadde behandlet retningslinjer for ordningen.

---

⁵⁵ Opplysningene er hentet fra borgermester Rørholts uttalelse om "fylkesmuseumssaken" i 1938, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

⁵⁶ Tønsbergs Blad; "Museet som forsvant", 2. mai 1952.

⁵⁷ Regnskapsbok for Tønsberg museum, Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁵⁸ Talleraas, Lise Emilie Fosmo; *Et uregjerlig mangfold? Lokale og regionale museer som saksfelt i norsk kulturpolitikk 1900 - cirka 1970*, avhandling Umeå Universitet 2009, 117.

Debatten som fulgte inneholdt noen problemstillinger som kom til å gjøre seg gjeldene i flere år framover, hva gjaldt Stortingets forhold til lokale og regionale museer.

Problemstillingene kom for det første til å dreie seg om forholdet mellom ”småmuseene” og de sentrale museene med hensyn til arkeologiske funn fra oldtiden. – Hvor skulle disse gjenstandene samles? For det andre ble det diskutert i hvilken grad det var et statlig ansvar å bidra til finansieringen av de lokale museene. Et tredje spørsmål som ble reist var i hvilken grad Stortinget skulle følge departementets tilrådinger eller fatte egne vedtak.

Representantene Viggo Ullmann (Venstre) fra Bratsberg Amt og Anders Larsen (Høyre) fra Tønsberg, stod tross ulikt politisk parti sammen om å gå inn for bevilgninger til museene i Skien og Tønsberg. De så betydningen av å styrke det lokale og tolket departementets avslag som at de små museene stod i veien for de større. Kanskje var det fordi Tønsberg Museum ønsket å opprette en egen arktisk avdeling at departementet så med ublide øyne på bevilgninger? En stor arktisk samling i Tønsberg ville kunne gå ut over det arktiske museet i Tromsø, i den forstand at dette museet dermed kunne miste tilgangen på gjenstander.

I året 1914 ble borgermester Anders Rørholt valgt inn i styret til Tønsberg museum og kom i kraft av sin politiske funksjon til å spille en rolle i museumshistorien. Regnskapet for året 1914 viser en inntekt på 1 270 kroner, hvorav 890 kroner var bidrag, og resten på 386 kroner var billettinntekter. Dette var nok til å dekke utgiftene til oppsyn i den arktiske avdelingen.⁵⁹ I året 1915 var den samlede inntekt 1 790 kroner, hvorav 1 350 kroner var bidrag. Disse kom fra Sparebanken (jevnlige 500 kroner årlig), ellers fra Samlaget og fra kommunen. Fra 1901 fikk Tønsberg Museum også en årlig støtte på 400 kroner fra staten. I 1926 ble imidlertid statsbidraget inndratt for en rekke mindre museer, dette gjelder også for Tønsberg Museum. Først på kommunebudsjettet for 1920/21 er kulturelle formål oppført som egen post.⁶⁰ Til kulturelle formål ble regnet blant annet bevilgninger til folkebiblioteket, treplantingsselskapet, sjøbadehuset og altså også Tønsberg Museum.

Anders Rørholt, hvem var han?

Det viser seg at Anders Rørholt, i kraft av sin politiske styrke og erfaring som styreleder for Tønsberg Museum, kom til å spille en stor rolle i fylkesmuseumssaken. Dette vil jeg se

---

⁵⁹ Regnskapsbok for Tønsberg Museum, år 1914-15. Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁶⁰ Johnsen Oscar Albert; *Tønsbergs historie*, bind 3, 832.

nærmere på i et senere kapittel. Anders Rørholt (1878-1953) var Tønsbergs siste borgermester- og fikk i 1938 tittelen forandret til rådmann. Han satt som borgermester/rådmann fra 1920 til 1949, med unntak av noen år under krigen.⁶¹ Han gjorde seg bemerket i Tønsberg på mange felt. Han startet sin yrkeskarriere som edsvoren fullmektig ved Mellem-Jarlsberg sorenskriveri i 1900, og to år senere fikk han bevilling som overrettssakfører. Til Tønsberg kom han i 1905 hvor han etter en tid ble medinteressent i et sakførerfirma. Han forble i Tønsberg hvor han også giftet seg, og opp gjennom årene hadde han en lang rekke kommunale tillitsverv. Som høyremann var han medlem av formannskapet fra 1914 til 1919, hvorav ordfører fra 1917 til 1919. Han representerte også i en periode Høyre som varamann til Stortinget. I tillegg til at han som kjent var medlem og formann i styret for Tønsberg Museum i en årrekke, var han også leder av vestfoldavdelingen av fortidsminnesmerkesforeningen i flere år. Han var også i tur og orden formann i anleggsstyret for Vittingfoss Kraftanlegg, styret for elektrisitetsverket, styret for folkebiblioteket, havnestyret, overformynderiet, fattigstyret med mer i Tønsberg. Dette forteller at Rørholts arbeidskapasitet i det hele var svært stor.⁶²

Rørholt fikk gjennom sitt styreverv i Tønsberg Museum innblikk i at et museum ikke bare kan startes ved hjelp av interesse, energi og gaver.⁶³ Videre fikk han se at et museum ei heller kunne bygge sin eksistens og utvikling kun på, at der til en hver tid fantes personer med kyndighet, anledning og lyst til å utføre museumsarbeidet uten vederlag. Et museum kunne således heller ikke utelukkende ha sin basis i gaver, det ville da mer eller mindre framstå som et raritetskabinett. Rørholt så at museet måtte ha midler både til å lønne en fagkyndig ledelse, til ervervelser ved kjøp og til å holde samlingene åpne i en rimelig tid.

Alt det som nå er skrevet om historien til Tønsberg Museum viser at økonomi er den mest betydningsfulle faktor for et museums være eller ikke være. Og selv om statsbidragene kom inn viser korrespondanse mellom museet og kirke- og undervisningsdepartementet at museet til stadighet måtte oppfylle en del krav. Disse kravene dreier seg om museets faglige innhold og vitenskaplige arbeid.

---

⁶¹ Asplin, Tore; *Tønsbergs gater og personene bak*, Oslo 1995, 32.

⁶² Johnsen, Oscar Albert; *Tønsbergs historie*, bind 3, 772.

⁶³ Borgermesterens uttalelse vedrørende fylkesmuseumssaken, 7. desember 1936, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Vitenskaplig arbeid som nødvendig faktor i driften av museet.

Jeg skal i det følgende vise at det er en sammenheng mellom museets økonomiske grunnlag, faglig arbeide og krav fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

I et brev fra departementet høsten 1914 henvises det til vedtak i en stortingskomite om at småmuseer som har samlinger som består av en kombinasjon av historisk, etnografisk og naturhistorisk samling snarest må opphøre. Museet oppfordres til å konsentrere seg om sin kulturhistoriske oppgave.⁶⁴ ”*Det bidrag staten yder disse museer bør i sin helhet anvendes til innsamling, opbevaring, bearbeidelse og utstilling av det som kan tjene til at belyse landets kulturutvikling*”, heter det i departementets uttalelse.

Et annet stadig tilbakevendende punkt i korrespondansen dreier seg om museets lover. ”*Da man ikke kan se, at museets love er blitt godkjendt av nærværende departement bedes et eksemplar av disse innsendt hertil til eventuel godkjendelse* ”.⁶⁵ Som en betingelse for at Tønsberg Museum skal få statsbidrag stilles opp en del betingelser som museet blir bedt om å føye inn i sine lover. Disse betingelsene går blant annet ut på at museet må kjøpe inn gjenstander for et beløp som minst svarer til statsbidraget. Videre at samtlige gjenstander museet kjøper inn blir merket og registrert. Gjenstander som tilhører museet skal heller verken selges eller bortbyttes, uten at minst to tredjedeler av styret er enig i dette. Gjenstander tillates ikke ført ut av landet uten at det er innhentet samtykke fra departementet. Til slutt nevnes også at det i lovene må være en bestemmelse om hvem som skal overta museets drift og administrasjon ”*hvis den for tiden bestående ordning og administrasjon opphører*”. Et nytt brev fra departementet skrevet fem år senere, viser imidlertid at Tønsberg Museum hadde vanskelig for å etterfølge disse betingelsene i sine lover.⁶⁶ ”*Man skal atter anmode om at saken må bli ordnet snarest*”. I skrivelse fra departementet 29. juni 1918, kan leses at statsbidraget på 500 kroner utbetales til Tønsberg Museum, på betingelse av at museet selv på annen måte skaffer til veie et beløp på 1000 kroner. De statlige bidragene hadde altså en betydning ut over det rent økonomiske; De gav institusjonene posisjon og faglig legitimitet.

---

⁶⁴ Brev fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Tønsberg Museum, 14. november 1914. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁶⁵ Brev fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Tønsberg Museum, 26. august 1915. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁶⁶ Brev fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Tønsberg Museum, 29. desember 1920. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

Fagpersonale og gjenstandsoppbevaring.

Driften av museet utover på 1900-tallet var stadig preget av mangel på nok fast vitenskaplig personale. Konservator Hauglid i Riksantikvariatet pekte på at han på sine reiser som konservator rundt om i Vestfold fylke tydelig så behovet for en fagperson ved museene.⁶⁷ Han lanserte tanken om en ambulerende konservator, som alle fylkets museer kunne benytte og dele kostnadene ved. Likevel mente han det også burde være et overordnet mål for museene å få en fast konservator, og ikke minst mente han dette burde være i Tønsbergs interesse, som utmerket seg som sted for et vordende fylkesmuseum. Et annet poeng er sammenhengen han så å kunne finne mellom et fagpersonale som er kvalifisert for å ta vare på gjenstander og folk flests tillit til museene. Hauglid poengterte at det først er når en utstilling er kommet i stand, at man vil kunne gjøre regning på økt interesse blant publikum. Folk vil gjerne se noen resultater før de slutter seg til en sak, det hjelper ikke bare med fagre ord, framholder han.

Dette med tilliten til museene og deres oppbevaring av gjenstander finner vi igjen i et konkret brev fra skipsreder A. Foyn Arff-Pettersen.⁶⁸ Brevet er adressert til komiteen for det opprettede sjøfartsmuseum i Tønsberg. Henvendelsen gjelder arkivsaker, brev og annet fra Laurentzius Foyn. *”Jeg vil gjerne la sakene bli i Tønsberg og overlates til oppbevaring her, på betingelse av at jeg får sikkerhet ved to ansvarlige herrers underskrift, for at de vil bli behandlet med samme omsorg og fagkunnskap som er meg tilbudt fra Norsk Sjøfartsmuseums side”*.

Overdragelsen av samlingene fra Tønsberg Museum til Vestfold Fylkesmuseum.

Tønsberg Museums styre gikk med på overdragelse av sine samlinger til Vestfold Fylkesmuseum i 1940.⁶⁹ Visse vilkår ble stilt; Overdragelsen skjedde uten vederlag. Gjenstandene ble katalogisert og merket på en måte som viste at de kom fra Tønsberg museum. Videre ble det slått fast at gjenstandene ikke kunne avhendes, pantsattes eller liknende. Den antikvariske avdelings eiendeler måtte innhentes fra Gunnarsbø, Byfogdløkkens folkeskole og folkebiblioteket der de var blitt oppbevart eller magasinert. Den

---

⁶⁷ Brev fra Roar Hauglid i riksantikvariatet 17. august 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁶⁸ Brev fra A. Foyn Arff-Pettersen, datert 24. oktober 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁶⁹ Overdragelsesdokument, Tønsberg Museums samlinger overdras til Vestfold Fylkesmuseum, 29. januar 1940, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

arktiske samlingen ble overdratt fylkesmuseet sammen med den bygning på Slottsfjellet som rommet samlingene. Betingelsen var at bygningen ble vedlikeholdt og brannsikret. Bygningen kunne ikke flyttes uten samtykke fra Tønsberg Museums byggefond.

3.3: Tønsberg Sjøfartsmuseum 1923-1939.

Alt i 1905 tok Tønsberg Sjømannsforening til orde for et sjøfartsmuseum i byen. Flere komiteer kom i sving for å jobbe med ervervelse av maritime gjenstander. Dette arbeidet skjøt ytterligere fart fra 1915 og framover. Som et resultat av arbeidet i komiteene ble Tønsberg Sjøfartsmuseum dannet i 1923. I likhet med Tønsberg Museum er det også hva Tønsberg Sjøfartsmuseum gjelder nødvendig å si litt om dette museets framvekst og drift, sett i sammenheng med framveksten av Vestfold Fylkesmuseum.

Direkte foranledning til Tønsberg Sjøfartsmuseums stifting.

Tønsberg er en av landets eldste sjøfartsbyer med tradisjoner av det maritime slaget helt tilbake til middelalderen, da Tønsberg var en av Norges såkalte hanseatiske byer. Allerede i 1870-årene var de første tankskipene blitt innredet ved verft i Tønsberg og satt i petroleumsfart mellom Amerika og Frankrike.⁷⁰ Som de fleste andre byer har også Tønsberg hatt sine lavkonjunkturer, men byen har også hatt flere redere som i årenes løp var med på å sikre byens økonomiske grunnlag. Fra slutten av 1800-tallet startet Svend Foyn sitt sel- og hvalfangsteventyr. Flere av byens redere og kapteiner var også aktive innen den eldste foreningen som ble stiftet i Tønsberg, nemlig Tønsberg Sjømannsforening.

Tønsberg Sjømannsforening, stiftet i 1846.

Da det i 1846 ble tatt initiativ fra tre av byens kapteiner om å danne en sjømannsforening var interessen stor. Hele 26 redere og kapteiner tegnet seg som medlemmer, og deriblant også Svend Foyn.⁷¹ Den femte desember i 1846 ble Tønsberg Sjømannsforening stiftet med skipsreder og kaptein Vincent Stoltenberg Lerche som foreningens første formann. Foreningens formål var i første rekke å ivareta redernes interesser, men det ble også gjort en del for den alminnelige sjømann. Dette var blant annet tiltak som understøttelsesfond til

---

⁷⁰ Johnsen, Oscar Albert; *Tønsbergs historie*, bind 3, 581.

⁷¹ http://sandefjordskip.18.forumer.com/a/tnsberg-sjmannsforening_post317.html (15. mai 2010).

trengende sjøfolk, reising av et sjømannshjem, etablering av egen sjømannsskole og opprettelsen av Tønsberg Sjøfartsmuseum.

De første sjøfartsmuseene.

Bergen avholdt alt i 1898 en internasjonal utstilling med en egen sjøfartshistorisk avdeling. Utstillingen ble arrangert av byens historiske forening.⁷² Private gjenstander ble samlet inn og katalogisert med tanke på et framtidig spesialmuseum. Samlingen ble den største i landet av sitt slag og ble vist med egen trykt katalog på en utstilling i Kristiania i 1914. Shetelig skriver i boka om norske museers historie at denne utstillingen med rette vakte oppmerksomhet. Samme år ble også Norsk Sjøfartsmuseum konstituert i Kristiania. Trondheim fikk eget sjøfartsmuseum i 1919 og man må kunne anta at disse museene ble forbilder for andre sjøfartsbyer som Tønsberg.

3.4: Grunnleggelsen av Tønsberg Sjøfartsmuseum.

Tønsberg Sjømannsforening hadde lenge diskutert muligheten for et sjøfartsmuseum i Tønsberg. Den 8. februar 1923 ble det endelig besluttet å velge et styre for ”Tønsberg vordende Sjøfartsmuseum”. Styret bestod av følgende personer; Losoldermann Alb. Andersen, kaptein Ernst Krøger og kaptein Fridtjov Siegwarth. Som supplement til styret ble også valgt kaptein Haakon Melsom og kaptein N. G. Kamfjord. Torsdag den 22. februar ble det første styremøtet avholdt og Sjøfartsmuseet konstituert med kaptein Siegwarth som formann. Kaptein Krøger ble kasserer.⁷³

Gjenstander og lokale til samlingene.

Innsamlingen av gjenstander startet opp med en gang og flere gode ting ble ervervet. Deriblant klarte man etter atskillig arbeid å få tilbake fra Marinemuseet i Horten et gammelt kirkeskip fra 1664, som tidligere hadde hengt i Mariakirken.⁷⁴ I de påfølgende år ble ytterligere bilder, skipsmodeller, navigasjonsinstrumenter, skipsinventar, båtsmannsarbeider, journaler, mønstringslister, bøker og liknende samlet inn. Tross innsamling i et stort

---

⁷² Shetelig, Haakon; *Norske museers historie*, Oslo 1944, 304.

⁷³ Styreprotokoll for Tønsberg Sjøfartsmuseum, Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁷⁴ Avisutklipp om dette datert 13. desember 1923, Slottsfjellsmuseets utklippsarkiv.

sjømannsdistrikt gikk det likevel forholdsvis tregt med innsamlingen.⁷⁵ Dette kan antas å ha sammenheng med mangelen på lokaler til samlingen. Et rom på Sjømannsskolen og lagring av gjenstander i kjelleren på det daværende rådhuset på Gunnarsbø, var selvsagt ikke særlig ideelt.⁷⁶ I et brev fra Fridtjov Siegwarth til formannen i Vestfold Historielag går det fram at styret i sjøfartsmuseet er svært interessert i et eventuelt fylkesmuseum; *...som man forstår Vestfold Historielag på neste møte vil ta stilling til .Idet vi håper på en snarlig løsning i museumssaken”*.

Museet henvendte seg trolig til både skipsredere og andre i lokalområdet for å få tilgang til arkiver, gjenstander og annet til museet.⁷⁷ Skipsreder N. Bugge skriver for eksempel i et svarbrev, at *”Vi skal med fornøielse se igennem vore blaakopier og arbejdstegninger, for saa at oversende Dem det som kan være av interesse for museet”*. Ellers finnes i sjøfartsmuseets arkiv, en udatert fortegnelse over antikviteter undertegnet Fridtjov Siegwarth. Disse antikvitetene kommer fra en urmaker Carl Moe, var dette en mulig oppkjøper av antikviteter i Vestfold som museet hadde kontakt med? Av de gjenstander som nevnes er blant annet seks spisestuestoler av mahogni som hadde tilhørt en konsul Holst, og et taffelur av alabast tidligere tilhørende Svend Foyn.

Museets økonomiske grunnlag.

Sommeren 1925 ble det til museet anskaffet en nøyaktig kopi av Osebergskipet. Summen som skulle til på 2300 kroner, ble i det vesentlige innsamlet blant byens borgere. Året etter ble det kjøpt inn fra Oslo en samling av gamle skutebilder med fartøyer fra Tønsberg og omegn. Dette kjøpet kunne komme i stand på grunn av en pengesum bevilget av sosialdepartementet. Av protokollen til Tønsberg sjøfartsmuseum fra året 1926, kan man lese at museets økonomi for første gang fikk et løft etter vedtak om en bevilgning på hele 10 000 kroner. Pengene kom fra sosialdepartementet, fra forskjellige krigsfond. Kaptein Siegwarth skriver selv i styreprotokollen at *” ovennevnte bevilgning, tør jeg si, ble ryggraden for vårt sjøfartsmuseum, som aldri tidligere hadde eid kapital”*.

---

⁷⁵ Styreprotokoll for Tønsberg Sjøfartsmuseum, Slottsfjellsmuseets arkiv.

⁷⁶ Brev fra Fridtjov Siegwarth til formannen i Vestfold Historielag, datert 27. november 1935, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

⁷⁷ Brev fra skipsreder N. Bugge til Tønsberg Sjøfartsmuseum, datert 24. oktober 1929. Hentet fra korrespondanseprotokoll for Tønsberg Sjøfartsmuseum i Slottsfjellsmuseets arkiv.

Overdragelse av samlingene fra Tønsberg Sjøfartsmuseum til Vestfold Fylkesmuseum.

Sjøfartsmuseets samlinger bli i likhet med Tønsberg museum sine samlinger, overdratt til det nye Vestfold Fylkesmuseum.⁷⁸ Sjøfartsmuseets samlinger bestod ved overdragelsen av 502 nummer og en kontantbeholdning på 2048 kroner. Hertil kom også 500 kroner som var en gave for året 1939 fra Rederforbundet. Overdragelsen av sjøfartsmuseet kom som en følge av en beslutning gjort i generalforsamlingen til Tønsberg sjømannsforening allerede i 1931. Denne beslutningen ble ytterligere bekreftet på sjømannsforeningens generalforsamling i 1939. I overdragelsesdokumentet blir overdragelsen beskrevet med ord som at det er en fornøyelse å overlevere samlingene til det nye fylkesmuseet.

Dette var trolig en gjensidig fornøyelse. For sjøfartsmuseets del var en lang kamp omkring den økonomiske siden av driften over, i tillegg til at man nå kunne se fram i mot permanente utstillingslokaler til de maritime gjenstander. For fylkesmuseets del er det klart at det var viktig å ha en større registrert gjenstandsmasse å bygge videre på, som grunnstamme i det nye museum. De øvrige bestemmelser vedrørende overdragelsen var at samlingene ikke måtte flyttes vekk fra Tønsberg, og at Tønsberg Sjøfartsmuseums kapital kun skulle anvendes til det beste for museets samlinger. Tønsberg Sjømannsforening skulle også ha anledning til å utnevne et styremedlem med varamann i Vestfold Fylkesmuseums styre. Selve overdragelsen av Tønsberg Sjøfartsmuseums samlinger, kapital og regnskap til Vestfold Fylkesmuseum fant sted 1. januar 1940. Overdragelsen er bekreftet på vegne av fylkesmuseet av konservator Harald Hals. Tønsberg Sjømannsforening valgte deretter kaptein Fridtjov Siegwarth som styremedlem og Ragnvald Sørensen som varamann i styret for Vestfold Fylkesmuseum.

Tjøme kirkemuseum.

Det må også legges til at en kirkesamling fra Tjøme ble inkludert i det nye fylkesmuseet i 1939. Da Tjømes første kirke ble revet i 1865 sørget skipsreder Ole Larsen Røed for at gjenstander og malerier fra den gamle kirken ble ivaretatt i et lokalt bygdemuseum.⁷⁹ Det var denne samlingen som ble overført til fylkesmuseet, men antakelig ikke uten diskusjon. I en avisartikkel stilte i hvert fall Tjømes lensmann Johnsen spørsmål ved om det ikke var galt å

---

⁷⁸ Overdragelsesdokument vedrørende Sjøfartsmuseets samlinger, datert 29. januar 1940, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

⁷⁹ <https://www.tjome.kommune.no/artikkel.aspx?Mid1=697&AId=1559> (12. oktober 2011).

overflytte kirkesamlingen til Tønsberg? Han pekte på at skipsreder Røed i sin tid hadde skjenket huset der samlingen ble oppbevart som et bygdemuseum.⁸⁰

3.5: Museer andre steder i Vestfold.

Fordi det ville bli for omfattende å redegjøre for dannelsen av alle typer museer rundt om i hele Vestfold fylke, vil jeg i det følgende konsentrere meg om de største byene, foruten Tønsberg, nemlig Sandefjord og Larvik.

Sandefjord bymuseum.

I Sandefjord var det en lokal utstilling av antikviteter i 1889 som gav grobunn for dannelsen av et eget bymuseum. Skjønt private samlere hadde høstet rikelig av områdets kulturskatter, viste antikvitetsutstillingen til fulle at distriktet fortsatt var rikt på verdifullt kulturhistorisk materiale.⁸¹ Innsamlingen av gjenstander til et bymuseum startet på privat initiativ, men en bybrann i år 1900 rev det hele med seg. Likevel er det klart at et av de eldste norske bymuseer ble til i Sandefjord, som for øvrig er en av våre yngste byer, i 1898. Da bymuseet ble stiftet var Sandefjord by formelt sett ikke mer enn 53 år gammel, reelt sett ikke mye over 20 år. - Og slikt ble det i grunnen ikke mye byhistorie av, skriver Jan Erik Ringstad i museets årbok fra 1999; ”Av de over 500 objektene på antikvitetsutstillingen, er den nevnte stokken fra 1867 faktisk den eneste som positivt er datert til etter at Sandefjord ble by!”.⁸² De lokalhistoriske entusiastene opplevde nok derfor likevel interessen for fortida som sådan, som mer sentral enn selve byens historie.

På nyåret i 1899 ble den private samlingen overdratt som gave til Sandefjord kommune, og formannskapet i byen utnevnte i mars dette året en egen museumskomiteé. Medlemmer av denne komiteen var lokalhistorisk entusiast og forfatter Thoralf Klaveness, frk. Gurine Windingstad og frk. Henriette Ebbesen. Her skiller Sandefjord seg fra Tønsberg, med aktive kvinner som var med i den lokale kulturelle debatten alt ved århundreskiftet. Henriette

---

⁸⁰ ”På høy tid at museumssaken bringes i havn”, artikkel i Vestfold Presse, 13. november 1937.

⁸¹ *Ambra*, Sandefjordmuseenes årbok 1999, 112.

⁸² ”Sandefjord bymuseum 1898-1998”, artikkel i Sandefjordmuseenes årbok 1999, 114.

Ebbesen var aktiv i partiet Venstre, som for øvrig hadde stor framgang i Sandefjord på denne tida.⁸³

Samlingen som skulle danne grunnlaget for bymuseet ble plassert i det såkalte apparatrommet på middelskolen sammen med skolens egne samlinger. Dessverre gikk alt dette tapt da skolen, kirken og 55 andre hus brant ned i den store bybrannen i 1900.⁸⁴ Bybrannen resulterte imidlertid i at arbeidet med museumssaken kom til å foregå via en annen kanal, nemlig historielagsarbeidet.

Våren 1901 ble Sandefjords og Sandherreds fortidslag stiftet. Fram til 1929, da fortidslaget ble nedlagt, engasjerte laget seg sterkt i museumssaken. Likevel gikk det hele 25 år før det ble oppført en bygning som kunne romme en historisk samling i et eget bymuseum. I 1926 ble det oppført en laftet trebygning rett sør for Hvalfangstmuseet. Betegnende nok hadde bygget torvtak, og gjenstandene vitnet om større interesse for eldre bygdehistorie enn for byhistorie. I forkant av at dette bygget ble realisert, foregikk en debatt om beliggenhet.

Hvor bør bymuseet ligge?

I likhet med Sjøfartsmuseet i Tønsberg slet altså også bymuseet i Sandefjord med manglende lokale til samlingen i mellomkrigstida; ” *Sandefjord bymuseum er hjemløst. Samlingene var først installert på folkeskolen, senere paa middelskolen og blev i vaar overflyttet til et par værelser i Grand Hotells 2. etage. Nu er det altså spørsmålet om kommunen kan stille et tilfredstillende lokale til disposisjon*”.⁸⁵

På tross av sendrektighet med å finne egnet lokale for samlingen ble det fra 1916 av arbeidet langt mer systematisk med saken. Det ble på fortidslagets årsmøte dette året vedtatt å nedsette en komité som skulle skaffe midler til et bymuseum. Mange mente også at museet burde ligge i tilknytning til det planlagte hvalmuseum. Konsul Lars Christensen (1884-1965) ble konstituert som leder av komiteen. Når man ser komiteens medlemmer under ett, kommer det

---

⁸³ <http://www.hjemmet.no/Artikler/Artikler/Norges-forste-kvinnelige-politikere/> (22. september 2011).

⁸⁴ <http://snl.no/Sandefjord> (22. september 2011).

⁸⁵ Sandefjords blad 8. november 1923.

til syne at disse fremstod som en allianse mellom framgangsrike representanter fra næringslivet og personer med solid politisk erfaring.⁸⁶

Noen samlokalisering med hvalfangstmuseet kom likevel ikke på tale siden konsul Lars Christensen, hvalmuseets grunnlegger, motsatte seg dette. Christensen lanserte isteden ideen om å benytte den gamle Aagaagården fra ca. 1780 som egnet lokale for en bysamling. Fortidslaget stilte seg da også positive til denne tanken, likevel ble det aldri noe museum her. Først i 1924 nærmet man seg en varig løsning. Formannskapet gikk da inn for å bevilge en sum på 10.000 kroner og en gratis tomt, mot at fortidslaget skulle skaffe tilveie det resterende beløpet som trengtes for å få reist et bymuseum. Våren 1926 ble det nye Sandefjord Bymuseum ferdigstilt og overlevert Sandefjord kommune. Et par måneder senere oppnevnte formannskapet museets første styre, bestående av skolebestyrer Knut Hougen, direktør O. Prydz og veterinær T. Lekve. Styret valgte Hougen til formann.⁸⁷

Debatten omkring bymuseet tok imidlertid ikke slutt her, trebygningen viste seg etter noen år å bli for liten. Samlingene vokste og besøkstallene var gode. Debatten om samlingenes lokalisering skjøt igjen fart og meningene var mange. Diskusjonen gikk hett i flere tiår. Denne prosessen finnes det ikke rom for her, men det kan nevnes at Sandefjord Bymuseum siden 1956 har holdt til på Pukkestad Gård.⁸⁸

Hvalfangstmuseet i Sandefjord.

I likhet med Tønsberg og Larvik fikk hvalfangst en betydelig rolle for Sandefjord. Siden Sandefjord fikk et eget spesialmuseum for hvalfangst, kan det være relevant å ta med et par linjer historikk; Fra 1850-årene og utover drev en del skuter fra Sandefjord selfangst og hvalfangst i Nordishavet og Finnmarkskysten. I 1905 sendte Chr. Christensen den første hvalfangstekspedisjonen fra Sandefjord til Sydishavet. I årene 1905 til 1914 ble det startet 25 hvalfangstselskaper i Sandefjord og byen opplevde en voldsom økonomisk oppgangsperiode. I slutten av 1920-årene hadde Sandefjord en flåte på 15 kokerier og over 90 hvalbåter.⁸⁹

---

⁸⁶ Liste over komiteens medlemmer er gjengitt i Sandefjordmuseenes årbok 1999, s. 118.

⁸⁷ Sandefjordmuseenes årbok for 1999, 119.

⁸⁸ <http://www.gamlesandefjord.no/Pukkestad-G%E5rd/cid/26443/> (26. september 2011).

⁸⁹ <http://www100.sandefjord.kommune.no/Symfoni/guide.nsf/.vieAllePrKat/D2F99A09A8560240C1256BD6006AC807?openDocument> (26. september 2011).

Kommandørkaptein Lars Christensen skjenket i 1917 Sandefjord et eget museum som skulle belyse hvalfangstens historie. Som en del av bakgrunnen for denne etableringen lå Christensens irritasjon over at ikke hans egen by skulle ha et hvalfangstmuseum. Tønsberg hadde allerede sitt museum, og når det også forelå planer om et hvalfangstmuseum i tilknytning til zoologisk museum i hovedstaden, økte iveren for et lokalt fangstmuseum betraktelig.⁹⁰ Christensen var ikke uten forbilder, han hadde tidligere blant annet besøkt hvalfangstmuseet i New Bedford i Amerika.

På det tidspunktet da det forelå en ide om et hvalfangstmuseum på Tøyen, fantes det fremdeles rester etter den betydelige misnøyen mange opplevde da Gokstadskipet i sin tid ble fraktet til Kristiania. Spørsmålet om det var riktig å avlevere kulturminner til hovedstaden på denne måten ble igjen aktualisert. Christensen, som gjennom sine inntektsbringende hvalfangstekspedisjoner hadde opparbeidet seg en større formue, satte fra 1913 av alt inn på å få grunnlagt et lokalt spesialmuseum utenfor fagmiljøene i hovedstaden. Likevel hadde hvalfangstmuseet i Sandefjord et uvurderlig samarbeid med arkeolog A. W. Brøgger. Grunnet utbruddet av den første verdenskrigen ble realiseringen av hvalfangstmuseet noe forsinket, men 23. mai i 1917 kunne Lars Christensen gi museumsbygningen med samlingen i gave til Sandefjord by i sin fars navn. Lars Christensen var sønn av Christen Christensen, slipsreder og verftseier.⁹¹

Lokalt – Regionalt

Det interessante spørsmålet blir i hvilken grad etableringen av lokale museer i Sandefjord innvirket på prosessen med etableringen av et fylkesmuseum. Fryktet man et regionalt museum? Ville et regionalt museum sluke mesteparten av det lokale? Vi skal i neste kapittel se leserinnlegg i den lokale pressen som aktualiserer dette.

Det er verdt å merke seg at Sandefjord og Tønsberg fikk to ulike utgangspunkt når startskuddet gikk for planene om et fylkesmuseum. Som vi har sett var Sandefjord en ung by uten noen betydelig grad av byhistorie. Dermed kom det neppe overraskende på Sandefjords befolkning at Tønsberg, som landets ”eldste” by, fikk større tilslutning som sted for et fylkesmuseum. Sandefjord fryktet på denne måten at byen skulle miste noe av sine lokale

---

⁹⁰ Ringstad, Jan Erik; ”Sandefjord bymuseum 1898-1998, artikkel i *Ambra*, årbok for Sandefjordsmuseene 1999.

⁹¹ http://snl.no/nbl_biografi/Lars_Christensen/utdypning. (3. september 2011).

samlinger til Tønsberg. Dette kunne nok være en til dels skremmende tanke på et tidspunkt da man ennå ikke så seg ferdig med å samle sin lokale historie. På sin side ville Tønsberg uansett fylkesmuseum eller ikke i byen, få beholde sine lokale samlinger som en lokal grunnstamme.

Mange fra Sandefjord kunne trolig kjenne seg igjen i et leserinnlegg som konservator Fritz Holland fikk på trykk i Sandefjords Blad.⁹² Her skrev han blant annet at et fylkesmuseum måtte sees på som et slags hån mot by- og bygdemuseene. Bygdenes arvegods mente han hadde sin plass lokalt, og at et fylkesmuseum var et forsøk på betrakte landets by – og bygdemuseer som overflødige.

Fritz Holland.

Fritz Holland (1874-1959) var en utrettelig museumsmann og antikvar. Mest kjent er han nok som den drivende kraft bak bymuseet i hovedstaden. Holland hadde sin oppvekst i Gamlebyen i Christiania, noe som kan ha inspirert til interesse for historie og kulturminner. Hans far var tysk og Fritz Holland valgte selv å utdanne seg til både byggmester og arkitekt i Tyskland. Tilbake i Norge igjen framstod han som en ledende skikkelse innenfor bevaring og kulturminnevern. Han var også med på å stifte foreningen Gamle Christiania i 1905. Bymuseet ble et monument over Fritz Holland og foreningen han skapte.⁹³

Holland følte seg motarbeidet av Folkemuseets Hans Aall. Motsetningen til Aall og hans landsdekkende samling styrket Hollands engasjement for lokale museer og mot sentralmuseer. Dette finner vi igjen et eksempel på i leserinnlegget fra Sandefjords Blad, hvor Holland sammenlikner Aall med Hazelius; ” *Hans lærevillige elev fortsatte der svensken sluttet. Det resultatet kan en se inne på Bygdøy ved Oslo, hvor store magasiner er overfylt med landets arvegods, mens de fleste byer og bygder ligger ribbet igjen for mesteparten av deres dyrebare kulturminner*”. Holland så det derimot ikke som negativt at en by og en bygd sluttet seg sammen i et felles museum, så sant det dreide seg om den bygd hvor byen var oppstått fra.⁹⁴

---

⁹² Sandefjords Blad 4. november 1946, s 4.

⁹³ http://snl.no/nbl_biografi/Fritz_Holland/utdypning (29. september 2011)

⁹⁴ Leserinnlegg av Fritz Holland i Sandefjords Blad 4. november 1946.

Holland var konsulent ved opprettelsen av flere norske museer, men hans sterke uvilje mot sentralmuseene skaffet ham gjennom årene flere motstandere. I kampen for det lokale og motstand mot det sentrale, stiller her Holland seg på linje med Rikard Berge.

Larvik og Herregården.

Larvik fikk fulle kjøpstadsrettigheter i 1671. Dette skyldes delvis at Larvik ble residensby for stattholderen i Norge, Ulrik Fredrik Gyldenløve (1638-1704). Samtidig ble Laurvig grevskap opprettet. Det viktigste resultatet av byens nye status var byggingen av Herregården.

Bygningen ble opprinnelig oppført i en etasje, med et stort renessansepreget hageanlegg ned mot sjøen.⁹⁵

Bymuseet i Larvik ble til som følge av initiativ fra byens museumsforening. Larvik og Omegns Museumsforening ble stiftet 1. mars 1916.⁹⁶ Selv om det var arbeidet til en komité nedsatt av museumsforeningen som førte fram mot dannelsen av et bymuseum, var tanken om et bymuseum i Larvik eldre enn museumsforeningen.

Tanken om å få i stand et bymuseum hadde vært fremme flere ganger tidligere. Både den gamle tollboden og Herregården var alt blitt tenkt på som bygninger til å kunne romme et museum. Allmenn oppslutning om disse ideene ble det imidlertid ikke, noe som i og for seg kan virke litt overraskende. Larvikdistriktet synes å ha hatt gode tradisjoner for lokalhistorisk virksomhet lenge før 1900. Men det var nok også for dette området en stor stimulans at Lorens Berg skrev sine bygdebøker. Som forklaring på at det gikk smått med den historiske interesse skrev Ivar Ketilson i jubileumsboka for Larvik og Omegn Museumsforening i 1966 at; ”Årsaken til at det gikk smått i Larvik må søkes i det faktum at byens historie ennå ikke var gjennomarbeidet og lagt frem. Herregården var for de fleste en stor gammel bygning som det skulle ha bodd noen ille beryktede grever i”.

Larviks magistrat (rådmann) og politimester Kristen Simonsen ivret sterkt for et bymuseum og slapp, på tross av laber interesse, ikke museumstanken. Han gikk i 1914 ut i distriktets aviser med en sterk appell om å slutte opp om et bymuseum. Appellens budskap var at alt det som kunne reddes av Larviks gamle kulturtradisjon og håndverk nå måtte reddes før alt gikk

---

⁹⁵ Rian, Øystein; *Vestfolds historie – grevskapstiden 1671-1821*, 8-33. Tønsberg 1980.

⁹⁶ Ketilsson, Ivar; *Larvik og Omegn Museumsforening 1916-1966*, 3. Jubileumshefte, Larvik 1966.

tapt.⁹⁷ Dette året, hundreårsjubileet for unionsoppløsningen, var selvsagt ikke tilfeldig valgt for et fremstøt i arbeidet for museum i byen. Likevel gikk det ikke slik at Simonsen fikk noen med seg på laget denne gangen heller, men på tross av dette gav han likevel ikke opp.

Vinteren 1916 fremmer Simonsen en ny appell i byens presse.⁹⁸ Med Larvik bys 250-årsjubileum nært forestående manet han igjen byens borgere til å samle seg om et bymuseum, slik at fortidas historie kunne bevares for de kommende slekter. Denne gangen fikk Simonsen napp, og med Harry Fett på laget kom Larvik endelig nærmere et bymuseum i den gamle Herregården. Fett støttet aktivt ideen om et museum bygget på lokale tradisjoner, og han så da også Herregården som det mest egnede stedet.

Konstituering av museumsforeningen.

Den sjuende mars 1916 samlet en rekke fremtredende borgere seg i byens formannskapslokale for, som det het i protokollen; ”*At tage under overveielse hvad man burde gjøre for at faa i stand et museum for Larvik og omegn*”.⁹⁹ Det ble således besluttet å danne en forening som skulle ha til formål å realisere et bymuseum. En komité til å ta seg av det som var nødvendig for å få konstituert foreningen ble nedsatt. Medlemmer av komiteen var Alison Heyerdahl (mor til Thor Heyerdahl), rektor Karl Emil Bødtker og politimester Kristen Simonsen. Pressen støttet nå også for fullt opp under museumsforeningen og etter bare noen dager kom medlemstallet opp i hele 70 personer.

På det påfølgende medlemsmøtet la den nedsatte komiteen fram forslag til foreningens lover. Den første loven lød som følger; ”*Foreningens formaal er at faa i stand et museum for Larvik og omegn. Museets formaal er at samle og bevare alt, hvad der kan belyse byens og distriktets kultur i de svundne tider og spesielt at bevare og saavidt mulig bringe Herregaarden tilbage i dens gamle skikkelse*”.¹⁰⁰ Lovene ble vedtatt uten diskusjon og foreningen kunne for alvor starte sitt arbeide.

---

⁹⁷ Wasberg, Gunnar Christie; *En arv som forplikter*, hefte utgitt i regi av Larvik historielag 1991, 8.

⁹⁸ Ketilsson, Ivar; *Larvik og Omegn Museumsforening 1916-1966*, 3. Jubileumshefte, Larvik 1966.

⁹⁹ Ketilsson, Ivar; *Larvik og Omegns Museumsforining 1916-1966*, 4. Jubileumshefte, Larvik 1966.

¹⁰⁰ Kopi av foreningens lover finnes i Larvik Museumsforinings jubileumsskrift fra 1966.

De tre som har betydd mest.

I museumsforeningens tidligste historie var det tre menn som spilte en spesielt betydningsfull rolle. Det var Karl Emil Bødtker (1865-1943), Domenico Erdmann (1879-1940) og Hans Teilman Hansteen (1878-1962).

Museumsforeningens første formann, Kristen Simonsen, hadde sterke lokalhistoriske interesser og gikk fra første stund av inn for at Museumsforeningen skulle bli en sentral institusjon i byens kulturliv, noe den i høy grad også ble. Etterfølgeren i formannsvervet 1918-22, rektor Karl Emil Bødtker, delte Simonsens intensjoner. Det var Bødtker som fikk i stand et samarbeid med restaureringsspecialisten Domenico Erdmann, og således også en istandsatt og restaurert Herregård som kunne romme et bymuseum. Bødtker var pedagog og lærebokforfatter, dessuten var han også formann i Riksmålsvernets ordbokkomité. Erdmann var i sin samtid en av de dyktigste restaureringsspecialistene i landet og han ble i 1919 fast konsulent hos riksantikvaren knyttet til dennes arbeid med restaurering av kirkebygg. Bødtker og Erdmann viste seg å være de rette samarbeidspartnere i den krevende restaureringsplanen som måtte til for å skape Larvik bymuseum.

I 1922 ble rorpinnen overlatt til Hansteen. Lege Hans Teilman Hansteen kom fra en familie som hadde dype røtter i Larvik. Faren hadde virket som distriktslege. Med sin bakgrunn i gamle familietradisjoner og kunnskap om lokal historie, fikk Hansteen tidlig interesser som drev han over i kulturvernarbeidet. Han tilegnet seg også gode kunnskaper innenfor kunsthistorie. Hansteen var ikke bare kunnskapsrik i teorien, han hadde også praktiske evner. Det kommer fram at han selv utførte en del restaureringsarbeider for Herregården. Hansteen fikk også flere års tillitsverv i Vestfold historielag da det ble stiftet i 1923, og han fikk være med i debatten rundt etableringen av Vestfold Fylkesmuseum.¹⁰¹

3.6: Oppsummering.

Framveksten av de i dette kapitlet omtalte lokalmuseer i Tønsberg skjedde på bakgrunn av engasjement fra de av byens borgere som tilhørte det økonomiske og kulturelle ledersjikt. Dette er typisk for framveksten av landets første museer generelt. Museene kom til å utgjøre

---

¹⁰¹ Alle personopplysninger er hentet fra Larvik og Omegn Museumsforinings jubileumshefter, det første skrevet av Ivar Ketilsson i 1966 og det andre skrevet av Gunnar Christie Wasberg i 1991.

et spenningsfelt mellom det lokale og det nasjonale, og dermed også mellom sentrum og periferi. Dette kommer blant annet til syne i debatten rundt statsbidragene. De statlige bidragene hadde en betydning ut over det rent økonomiske; De gav institusjonene posisjon og faglig legitimitet.

De forholdsvis tidlige etableringene av museer i Tønsberg og byens historiske posisjon gjennom tidene var av betydning for stiftingen av Vestfold Fylkesmuseum i 1939. Samlingene til Tønsberg Museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum var av et så stort omfang at de var dominerende i Vestfold fylke. Samlingenes størrelse og omfang var med på å presse fram en løsning i "museumssaken". Dette vil bli drøftet som en egen faktor i neste kapittel om framveksten av et fylkesmuseum.

Kapittel 4:

Institusjonen Vestfold Fylkesmuseum blir til – konflikt og dragkamp.

Dette kapittelet vil ta for seg bakgrunnen for at det ble et fylkesmuseum for Vestfold i 1939. De allerede eksisterende museers rolle i Tønsberg er alt belyst. Spørsmålet blir således hvilke andre faktorer som gjorde seg gjeldende? Hvem drev prosessen fram? Det vil være nyttig å finne ut om det var organisasjoner eller enkeltpersoner. Fantes det en spydspiss eller var det et resultat av en allianse mellom mange krefter?

4.1: Vestfold Historielags rolle.

Slik jeg ser det var det Vestfold Historielag som var den viktigste pådriveren for et fylkesmuseum i Vestfold. I hvilken grad og på hvilken måte var Vestfold Historielag denne drivkraften i arbeidet for et fylkesmuseum?

Bakgrunnen for dannelsen av Vestfold Historielag.

De eldste lokalhistoriske foreningene i landet finner man i byene. Bergens historiske forening ble stiftet alt i 1894.¹⁰² Halden og Trondheim var også tidlig ute, henholdsvis i 1896 og 1897. Det første historiske bygdelaget i Norge ble stiftet i Vestfold i 1901, nemlig Andebu historielag. Fra tiden omkring 1908 og framover skjøyt dannelsen av stadig flere lokalhistoriske foreninger fart. Det er i lys av denne alminnelige tendens i tida at vi kan se stiftelsen av Vestfold Historielag i 1923.

Oscar Albert Johnsen.

Det konkrete initiativ til dannelsen av et historielag for Vestfold kom fra professor i historie Oscar Albert Johnsen (1876 - 1954). Johnsen, som selv var oppvokst på Tjøme, hadde allerede i 1921 påtatt seg arbeidet med å skrive Tønsbergs historie. Forslaget fra Johnsen om opprettelse av et Vestfold Historielag ble fremmet på et møte i den såkalte Tønsberg bybokkomité i september 1923.¹⁰³ Professor Johnsen stod i 1923 som den ledende mann innen det

---

¹⁰² <http://www.bergenshistoriskeforening.no/bhf> (1.September 2010).

¹⁰³ Eriksen, Erling; "Vestfold historielag gjennom 50 år", artikkel i *Vestfoldminne* 1973, 6.

lokalhistoriske arbeidet i Norge. Da landslaget for bygde – og byhistorie ble dannet i 1920, var Johnsen lagets første formann og redaktør for lagets tidsskrift ”Heimen”.¹⁰⁴ Professor Johnsen hadde også vært formann i den rådgivende lokalhistoriske komité som Den norske historiske forening hadde nedsatt i 1913. Johnsens forslag om et eget historielag for Vestfold fylke faller som vi ser således helt i tråd med hans øvrige virke på det lokalhistoriske område. Johnsen bidrog til å endre lokalhistorien fra å være sterkt personorientert til å legge større vekt på sosiale og økonomiske prosesser, samt å knytte lokalhistorien til rikshistorien.¹⁰⁵ Mangelen på enhet og klar sammenheng i den politiske utvikling, gav den lokale historie, hjemstedshistorien, en særegen plass og viktighet. Slik skal Oskar Albert Johnsen ha uttrykt seg i et foredrag; ”Vår nasjonalhistorie må i langt høyere grad enn hva som hittil har vært tilfelle, bygge på den lokale historie og suge sitt innhold av den”.¹⁰⁶ Det Johnsen mente med dette var at det norske folk i sin egen lokalhistorie måtte hente den styrkedrikk de trengte for å vinne troen på seg selv. Den beste illustrasjonen av hjemstedshistorien ble derfor for mange et riktig oppsatt kulturhistorisk museum.

I tråd med samtidas oppmerksomhet omkring det førindustrielle bondesamfunnet gav Oscar Albert Johnsen i 1919 ut boka ”Norges bønder”. Bonden ble et viktig symbol på norsk kulturtradisjon. Et kulturhistorisk museum er en samling av gamle gjenstander og også bygninger, som gir oss kunnskap om den materielle kulturens utvikling. Her medregnes også den kunnskapen vi får om eldre tiders sed, skikk og overtro. I Kampen for et fylkesmuseum ble dette viktige elementer. Kulturhistorien skulle styrke kjærligheten til by og bygd, og derigjennom også kjærligheten til landet. Den lokale historie kunne gi en forståelse av vårt nasjonale liv og vår kulturutvikling, samt en følelse av samhørighet både innbyrdes og med de kommende slekter. Kort sagt dreide det seg for mange om å lære å kjenne den grunnvoll som samfunnet bygget på. De kulturhistoriske museene ble sett på som viktige læresteder. På ulike vis kunne de fungere som skoler i historieundervisning, heimstadelære eller tegning. De kulturhistoriske museene ble med andre ord benyttet i det daglige livs øyemed. Kunstnere og håndverkere fant for eksempel sin glede i å studere gamle stilarter og utvikle sådanne.

---

¹⁰⁴ *Lokalhistorie i forskning og kulturarbeid gjennom 200 år*, (flere forfattere). Jubileumbok for Landslaget for by- og bygdehistorie. Universitetsforlaget 1970.

¹⁰⁵ http://www.snl.no/nbl_biografi/Oscar_Albert_Johnsen/utdypning (31.10.2010).

¹⁰⁶ Skaug, Rudolf; ”Fylkesmuseets tilblivelse og mål”, artikkel i Vestfold Arbeiderblad 16. juni 1939.

By – og bygdebøker.

Den lokalhistoriske forskningen vokste på begynnelsen av 1900-tallet fram som et selvstendig forskningsfelt. Lokalhistorien fikk et løft i form av blant annet bygdebøker.

Historisk forening nedsatte i 1906 en komité som fikk i oppgave å drøfte hvordan en god lokalhistorisk forskning best kunne fremmes. Det kom i denne forbindelse forslag om å begynne med et verk om det gamle Brunla len i Vestfold. Professor i etnografi, Yngvar Nielsen (1843 - 1916), fikk i oppdrag å ta seg av hovedbindet, professor Oscar Albert Johnsen byhistoriene og lærer Lorens Berg (1862 - 1924) bygdehistoriene. Lorens Berg hadde da allerede fra 1905 av publisert en lang rekke bygdehistoriske verk.¹⁰⁷ Også bybøkene var man i gang med. I tillegg til Tønsbergs historie redigerte også O. A. Johnsen Larviks historie som kom ut med første bind i 1923. At Vestfold spilte en slags rolle som ”prøvefylke” for lokalhistorisk forskning bør derfor kunne sees som et moment som spilte en betydelig rolle ved dannelsen av Vestfold Historielag. Det var altså blikket for sammenhengene i en region som preget pionerarbeidet i Vestfold.

Lorens Berg (1862-1924).

Kort fortalt kan sies om Lorens Berg at han ble født lutfattig, men at han endte opp som åndshøvding i hjembygda og som en politisk agitator i hjemfylket sitt.

Berg kom fra bygda Kodal i Vestfold. Han ble foreldreløs som åtteåring og ble etter hvert ”satt bort” til fosterforeldre. Det skulle tidlig vise seg at Lorens var en svært lærevillig og skoleflink gutt. Men etter konfirmasjonen endte han opp på diverse skuter eid av fosterfaren. Sjølivet var imidlertid ikke noe Lorens Berg kunne trives med, og fosterfaren hans klarte derfor å skaffe ham plass på en ambulerende amtsskole. På denne skolen fikk han de første impulser til lokalhistorisk arbeid. Og det var nettopp det lokalhistoriske arbeidet som skulle vise seg å bli hans livsverk.¹⁰⁸

Berg avla eksamen med beste karakter ved lærerseminaret i Asker i 1881. Etter dette bar det tilbake til Vestfold hvor han først var lærer på Tjøme og senere i hjembygda Kodal i Andebu.

---

¹⁰⁷ Eriksen, Erling; ”Vestfold historielag gjennom 50 år”, artikkel i *Vestfoldminne* 1973.

¹⁰⁸ Thoresen, Per; ”Lorens Berg” i Norsk biografisk leksikon, andre utg., bind. 1, s. 250-51. Kunnskapsforlaget 1999.

Berg var en sann idealist og en stridsmann for det han trodde på. Hans politiske ståsted var partiet Venstre og han var en fryktet agitator i den opphetede politiske debatten i samtida.

For å kunne komme tettere på arbeidet med lokalhistorie flyttet Lorens Berg til Kristiania i 1899. Han arbeidet som lærer, men veien var kort til blant annet Riksarkivet, hvor han tilbrakte stadig mer tid. Den første bygdeboka til Berg om Andebu kom ut i 1905, samme året som unionsoppløsningen med Sverige. Det var ikke uten grunn at Historisk forening i 1906 vedtok å prioritere lokalhistorisk forskning. Dette var jo nettopp perioden da den nasjonale frigjøring og den nasjonale identitetsbygging skjød fart.

Lærerjobben måtte vike for Bergs arbeid med bygdehistoriske verk. Han var svært produktiv og i årene 1911- 22 gav han ut bygdebøker om Brunlanes, Hedrum, Tjølling, Sandeherred, Tjøme og Nøtterøy. Boka om Stokke ble nesten fullført før han døde, senere ble den fullført av to arkivarer og utgitt i 1928. En stor innsats fra en mann som hadde sin første jobb som gjetergutt i skogen i Kodal!

I motsetning til Oscar Albert Johnsen var ikke Lorens Berg universitetsutdannet faghistoriker. Snarere var han en amatør med en skarpe lærerskole som ballast.¹⁰⁹ Likevel klarte han på egen hånd å skaffe seg den nødvendige kunnskap som måtte til for å fullføre de lokalhistoriske arbeidene sine. Mye verdifull kunnskap tilegnet han seg gjennom å gå i skole hos de senere professorene i historie, Oskar Albert Johnsen og Edvard Bull d.e. På tross av at Berg i utgangspunktet ikke hadde særlig skolering i vitenskaplig metode, høstet han like fullt stor anerkjennelse for sine arbeider også i universitetsmiljøet. Langt på vei dannet bygdebøkene til Berg, i tillegg til Jacob Aaland fra Nordfjord sine bygdebøker, et mønster for det som ble skrevet av bygdebøker i Norge fra 1920-årene og framover.

Stiftelsen av Vestfold historielag og historielagets arbeid.

Vestfold historielag ble stiftet den 8. desember 1923 og lagets lover ble vedtatt. Den første paragrafen i lovene lyder som følger: *"Vestfold historielag vil samle folket iVestfold fylke til samarbeid med det formål å fremme granskningen av vestfolds historie, kultur, mål og*

---

¹⁰⁹ <http://www-lu.hive.no/vestfoldportalen/forfattere/berg.htm> (5. september 2011).

minner, å vekke og nære den historiske sans i bygd og by".¹¹⁰ Som et viktig ledd i dette arbeidet tok historielaget allerede i 1927 opp spørsmålet om reising av et fylkesmuseum i Vestfold. Oppmerksomheten var rettet mot at fylket allerede gjennom tidene var tappet for uerstattelige verdier fordi man ikke hadde tatt vare på dem.

Historielaget støttet innsamlingen av sagn og tradisjoner. De arbeidet fra starten av for bevaring og fredning av Vestfolds synlige fortidsminner av alle slag. Arbeidet med granskningen av Vestfolds historie i eldre og nyere tid, ble fremmet gjennom publikasjoner, avhandlinger og videre ved å støtte opp om arbeidet for bygde- og bybøker. For historielaget var det også en viktig oppgave å avholde historiske stevner med foredrag, særlig på historiske merkedager. Nettopp som organ for dette arbeidet startet utgivelsen av et eget tidsskrift, "Vestfoldminne".

Tidsskriftets oppgave ble å belyse arkeologi, historie og folkeminner. Medlem av laget kunne enhver bli som ville virke for lagets formål og betale en årlig kontingent. En annen mulighet var å betale et beløp en gang for alle og bli et såkalt livsvarig medlem av historielaget. Medlemmene kunne gratis motta lagets publikasjoner. Kontingenten til de livsvarige medlemmene ble avsatt til et eget fond for historielaget. Medlemslistene viser at det i stor grad var personer med høyere utdanning eller personer som tilhørte det økonomiske ledersjiktet som var medlemmer. Når det gjelder selve organiseringen av historielagets arbeid, ser vi vektleggingen av at både bygd og by skulle representeres. Hvert år ble det avholdt årsmøte. Årsmøtet skulle velge en hovednemnd på 26 medlemmer, et fra hver land- og bykommune i fylket. Nemndens medlemmer skulle være historielagets særlige tillitsmenn i kommunene, og korrespondere med lagets styre om arbeidet i bygd og by. Særlig skulle de virke for dannelsen av underavdelinger der slike allerede ikke fantes. Også historielagets styre, bestående av en formann, en redaktør og fem andre medlemmer, skulle ha representanter fra både by og land.¹¹¹

Under avisoverskriften "*Vestfold Historielag ferdig til å blusse ut i friskt arbeide*", kan vi lese at den nye lederen for historielaget, Chr. Lindboe, ønsket at Vestfolds historie skulle bli hver

---

¹¹⁰ Lover for Vestfold Historielag vedtatt 8. desember 1923, referat i møteprotokoll for Vestfold Historielag, Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹¹¹ Lover for Vestfold Historielag vedtatt 8. desember 1923, i møteprotokoll for Vestfold Historielag, Slottsfjellsmuseets arkiv.

vestfoldings eie.¹¹² Lindboe ønsket å få historielaget inn på en vei som skapte massetilslutning, ikke minst fra de unge. En del av strategien ble å gjøre artiklene i tidsskriftet *Vestfoldminne* korte og mer ”populære”.

Fylkesutstillingen.

I 1925 ble det på Nøtterøy avholdt en stor fylkesutstilling hvor også Kong Haakon var til stede. Fylkesutstillingen gav også plass for en liten historisk avdeling. Mange mente at det var håpløst å gå i gang med Vestfolds historie, fordi det ikke var flere historiske ting igjen som kunne stilles ut. Likevel viste det seg at det lyktes å skaffe til veie en imponerende samling, sett ut i fra de relativt beskjedne midler man hadde til disposisjon. Historielagets formann, Christian Lindboe, mente fylkesutstillingen bidrog til å styrke troen på at man en dag skulle kunne reise et fylkesmuseum.¹¹³ Tønsbergs Blad tok allerede ved åpningen av denne fylkesutstillingen til orde for Slottsfjellet som ”Tønsbergs Maihaugen”.¹¹⁴

4.2: Museumskomiteer og den store dragkampen.

Etter forslag fra styret i Vestfold historielag ble det på årsmøtet i 1927 vedtatt å nedsette en komité på fem medlemmer som skulle ta seg av ”museumssaken”.¹¹⁵ Formann i styret for historielaget var i 1927 fylkesmann Hermann Meinich og varaformann var borgermester Anders Rørholt. Rørholt, som satt som formann i styret for Tønsberg Museum, hadde alt tidligere uttalt seg i Tønsberg Blad om museumssaken. Han hadde tro på et fylkesmuseum dersom dette medførte større økonomisk makt og gav grunnlag for en sakkyndig leder. Han la også til; ”*Jeg tror det vil vise sig, at disse smaamuseer, som er spredt utover i bygd og by, efterhvert vil sygne hen*”.¹¹⁶

De øvrige medlemmene av styret for historielaget var lensmann Nils Agerup fra Nøtterøy, doktor Hans Teilman Hansteen fra Larvik, professor Oscar Albert Johnsen (Lysaker), gårdbruker Magnus Tvedten fra Tjølling og gårdbruker Haakon Rinde fra Sande.¹¹⁷ Komiteen

---

¹¹² ”Vestfold historielag ferdig til å blusse ut i friskt arbeide”, intervju med Christian Lindboe i Vestfold Arbeiderblad, 11. november 1926.

¹¹³ Lindboe, Christian; ”Historien fram i dagen”, artikkel i Vestfold Arbeiderblad 16. juni 1939.

¹¹⁴ ”Slottsfjeldet som Tønsbergs Maihaugen”, artikkel i Tønsbergs Blad 12. desember 1930.

¹¹⁵ *Vestfoldminne* bind 2, referat fra årsmøtet i 1927, 161.

¹¹⁶ ”Bymuseum eller fylkesmuseum?”, artikkel i Tønsbergs Blad 24. august 1926.

¹¹⁷ Oversikt over styret finnes i *Vestfoldminne* bind 2, ”Meddelelse fra sekretæren”, 160.

fikk i oppdrag å komme med forslag vedrørende etablering av et fylkesmuseum innen neste årsmøte. Overlærer Karl Schiørn ble valgt til formann av museumskomiteen. Han var da allerede kjent for sitt engasjement i opprettelsen av Tønsberg folkebibliotek.¹¹⁸ De andre menn som enstemmig ble valgt inn i komiteen var; doktor Hans Teilman Hansteen, fylkeskasserer Rudolf Skaug, doktor Graarud og gårdbruker Amund Allum.¹¹⁹

På historielagets årsmøte i 1928 redegjorde Schiørn for komiteens arbeid.¹²⁰ Komiteen hadde da funnet det rimelig at et fylkesmuseum skulle ligge i Tønsberg, men det var ikke meningen å konkurrere med de allerede eksisterende museer i Vestfolds byer og bygder. Komiteen fant det nødvendig med tillatelse fra de to Tønsberg-museene til å la deres samlinger danne grunnstammen i et eventuelt fylkesmuseum. I den forbindelse hadde komiteen allerede henvendt seg til Tønsbergs borgermester Anders Rørholt. Han var som kjent medlem av Tønsberg Museums styre. Men til årsmøtet i 1928 hadde komiteen ennå ikke fått svar, man kan lese at; ”*saken hviler for tiden hos Tønsbergs myndigheter*”.

Ideen bak tanken om et fylkesmuseum i Vestfold.

Hvorfor et fylkesmuseum? Museumskomiteen argumenterte for at et fylkesmuseum ville kunne framstille historien på en mer interessant måte dersom man ikke fokuserte kun på Tønsbergs historie, men isteden kunne se fylket under ett. Dette var helt i tråd med Johnsens ide. Således så man også at museets stilling ville bli ytterligere trygget. Mens komiteen ventet på svar fra borgermesteren og styret til Tønsberg museum ble saken debattert og diskutert i lokalmiljøet og i de lokale aviser. Denne debatten skal vi se nærmere på litt senere i kapitlet.

I juli 1929 kom saken endelig opp i Tønsberg formannskap. Borgermester Rørholt anbefalte på vegne av Tønsberg museums styre at det var tilrådelig å slutte seg til planen som museumskomiteen for et fylkesmuseum hadde framlagt. Hvorfor fant styret i Tønsberg museum dette tilrådelig? Styret så det som naturlig at samlingene til Tønsberg Museum kunne inngå i et nytt fylkesmuseum. På årsmøtet til Vestfold historielag i 1929 kunne dermed formannen i komiteen, overlærer Schiørn, orientere om at man nå hadde fått svar fra Tønsbergs politiske myndigheter. Men svaret hadde kommet så sent at komiteen ikke hadde

---

¹¹⁸ <http://www.tonsberg.folkebibl.no/sitepageview.aspx?sitePageID=1225> (24.11.2010).

¹¹⁹ *Vestfoldminne* bind 2, referat fra årsmøtet i 1927, 162.

¹²⁰ *Vestfoldminne* bind 2, referat fra årsmøtet i 1928, 261.

fått utarbeidet noen videre detaljert plan over saken. Men Schiørn antydte at utfordringen til komiteen var å skaffe et egnet lokale hvor de hjemløse gjenstandene kunne samles. Likeledes å skaffe en arkivar til katalogisering av gjenstandene. Borgermesterens forslag som ble vedtatt av formannskapet omhandlet ei heller de økonomiske sider av museumssaken.

Diskusjon omkring komiteens arbeid.

Påfølgende år kom det til diskusjon på historielagets årsmøte vedrørende tempoet i komiteens arbeid.¹²¹ Fylkeskasserer Skaug stilte kabinettsspørsmål og truet med å forsvinne fra museumskomiteen. Bakgrunnen var at komiteens formann, overlærer Schiørn, ikke innkalte til de møter i komiteen som var avtalt. Det vakte også oppsikt at Schiørn på eget initiativ hadde tilbudt sitt eget hus til salgs som nytt museumslokale. Skaug uttalte til pressen at; ”*Jeg er fra paalidelig hold blitt bekjendt med at komiteens formand uten komiteens vidende, ved årsskiftet 1929-30 har ansøkt Tønsberg Sparebank om at indkjøpe hans eget hus i Tønsberg til bruk for museet*”.¹²² Dette mente andre i komiteen sådde tvil om hvor vidt det planlagte fylkesmuseet skulle være et friluftsmuseum eller ikke. Skaug beholdt imidlertid sin plass i komiteen etter at det kom til enighet om å supplere komiteen med to nye medlemmer og formannen lovet fortgang i arbeidet. Komiteens nye medlemmer var kaptein Fritjof Siegwarth og fotograf Ansgar Larsen.

Hvor skulle museet ligge?

Etter diskusjon om beliggenhet satte styret i Vestfold historielag ned en ny komité i 1933, den fikk den lange benevnelsen ”Komité for fylkesmuseum i Vestfold på Slottsfjellsløkken i Tønsberg”. Komiteens medlemmer bestod av kaptein Fritjof Siegwarth, godsforvalter H. Wedel Jarlsberg, gårdbruker Knut Engen (fra Vestfold Ungdomsfylking) og fylkeskasserer Rudolf Skaug, med sistnevnte som formann. Komiteen kom etter en tids arbeid fram til en lang innstilling som de framla for historielaget i 1935.¹²³ Forut for denne innstillingen var det også diskusjon om blant annet Horten og Borre som alternative steder for et fylkesmuseum, men dette skal jeg komme tilbake til i forbindelse med avisdebatten og uttalelsen fra Norske Museers Landsforbund.

---

¹²¹ *Vestfoldminne* bind 2, referat fra årsmøtet i 1930, 517.

¹²² ”Slottsfjeldet som Tønsbergs Maihaugen”, artikkel i Tønsbergs Blad 12. desember 1930.

¹²³ Innstilling fra den av Vestfold Historielag nedsatte komité for fylkesmuseum i Vestfold, *Vestfoldminne* bind 3, 263-295.

Innstillingen fra komiteen for fylkesmuseum i Vestfold.

I innstillingens innledning finner vi et langt utrag fra Hans Aalls bok, *Arbeid og ordening i kulturhistoriske museer*. Hans Aall (1869-1946) var grunnleggeren av Norsk Folkemuseum og den mest ruvende skikkelse innen den norske museumsverden i første halvdel av 1900-tallet. Komiteen fant at fagpersonen Aall ikke så noen betenkeligheter med at et fylkesmuseum kunne komme i veien for, eller skape noen konflikter i forhold til allerede mindre eksisterende museer. ”De enkelte bygdemuseer, fylkesmuseer og centralmuseer innenfor hvert av de tre lag museer har hvert sitt arbeidsfelt”.¹²⁴ Komiteen så på friluftsmuseet som en svært passende form og viste til hva som allerede hadde kommet i stand i Drammen og Skien. Drammen museum ble etablert i 1911 og utviklet seg etter et par år også til et friluftsmuseum. Dette førte til at museet mer og mer fikk karakteren av et fylkesmuseum for Buskerud fylke.¹²⁵ I Skien var fylkesmuseet for Telemark og Grenland blitt offisielt åpnet i 1913. Museets kjerne var Brekke gård, og også her ble stadig nye bygninger gjenreist til et friluftsmuseum i de følgende årene.¹²⁶

Komiteen for opprettelse av et fylkesmuseum i Tønsberg påpekte videre i sin innstilling at det var eiendommelig at Vestfold lå så langt bak i museumsutviklingen. De framhevet at det var rart at Vestfold med sin rike historie, store funn, betydelige utvikling og gode økonomi ikke hadde maktet å skape noen skikkelig systematisk samling. Unntaket var, slik komiteen så det, Hvalmuseet i Sandefjord stiftet av kommandørkaptein Lars Christensen i 1917.¹²⁷ Men også de to alt eksisterende museer i Tønsberg og deres mangel på egnede lokaler trakk komiteen inn i sin innstilling. Et anlagt museum på løkken rundt Slottsfjellet, eller ”Berget”, framstod for komiteen som det beste alternativ. Her ville Vestfolds innlandskultur og kystkultur kunne forenes og danne rammen omkring det historiske Vestfolds kjerne; Slottsfjellet.

Slottsfjellsløkken i Tønsberg.

Den såkalte Slottsfjellsløkken var på denne tiden et cirka 40 mål stort område beliggende nord for Slottsfjellet. Grunnen var eid av Jarlsberg hovedgård, men bortfestet til Tønsberg by til

---

¹²⁴ Aall, Hans; *Arbeide og ordening i kulturhistoriske museer*, Oslo 1925, 8.

¹²⁵ Shetelig, Haakon; *Norske museers historie*, Oslo 1944, 261.

¹²⁶ Shetelig, Haakon; *Norske museers historie*, Oslo 1944, 271.

¹²⁷ <http://www.snl.no/Sandefjordmuseene> (22.11.2010).

evig bruk som park på visse betingelser. Godseier Wedel Jarlsberg som selv var svært kulturhistorisk interessert og medlem av den nevnte komité, sa seg villig til å la Slottsfjellsløkken bli museumsområde på visse betingelser.¹²⁸ Disse betingelsene dreide seg blant annet om at det arktiske museet måtte flyttes ned fra fjellet og oppføres på det nye område. Godseieren fant det også naturlig at et krusifiks som tidligere hadde hengt i Sem kirke, men hadde blitt forært Tønsberg Museum ved en tidligere anledning, skulle få komme til bake til Sem kirke. Komiteen for et fylkesmuseum stilte seg for øvrig positiv til et tilbud fra Tønsberg kommune om å motta gården Conradsgate 2 til oppførelse ved Slottsfjellet som museumsbygning.¹²⁹

Fylkesmuseum med egen friluftsavdeling?

Det manglet ikke på spenstige forslag fra arkitektene når det gjaldt å komme med forslag til et friluftsmuseum. Arkitekt Eirik Eikrann framla i 1935, som et ledd i innstillingen fra komiteen for et fylkesmuseum, en omfattende plan med flere forslag til benyttelse av Slottsfjellsløkken.¹³⁰ Planskisser viser en større magasinbygning ved Slottsfjellets fot, magasinbygningens front var ment å skulle ligge ved et torg. Bygningens midtparti var tenkt utformet i overenstemmelse med fasaden til det gamle rådhuset i Tønsberg.

Ellers bestod arkitekt Eikrannns ideskisse av et opparbeidet veinett som førte de besøkende rundt til ulike avdelinger i terrenget. I området ned mot sjøen foreslo han en skjærgårdsavdeling med en egen restaurant; ”...med god utsikt over fjorden og omegn for øvrig tenkes restauranten plassert i vakker ettermiddagsbelysning”. I det stigende terrenget opp mot magasinbygningen var planene også klare for en byavdeling. En bygdeavdeling med hus fra hele Vestfold var selvskreven i arkitekttegningene. Og i umiddelbar nærhet av bygdeavdelingen så han for seg en kirke med et kirkegårdsanlegg. En egen prestegård var tenkt anlagt.¹³¹

---

¹²⁸ Brev fra godseier Wedel Jarlsberg til borgermester Anders Rørholt den 11. juli 1934. Kopi i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹²⁹ ”Planen om et fylkesmuseum ved Slottsfjellet”, artikkel i Tønsbergs Blad 5. mars 1935.

¹³⁰ *Vestfoldminne* bind 3, 283-289.

¹³¹ Arkitekttegningene vedlagt innstillingen om fylkesmuseum som ble framlagt for Vestfold Historielag i 1935. Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

”Liv i vår historie” – et motto til inspirasjon.

Mens komiteen for et fylkesmuseum arbeidet med realiseringen av dette, fant de stadig inspirasjon i Vestfold Historielags generelle arbeid for kulturminner og historie. Hvilke andre saker enn museumssaken var det som opptok historielagets arbeid i 1930-årene? Det var for det første restaureringen av Oseberghaugen. Historielaget gikk sterkt inn for at Oseberghaugen skulle framstå i en verdig skikkelse, som Lindboe uttaler det i et intervju.¹³² Et nytt motto for historielaget på denne tiden ble ”Liv i vår historie”.

Således ble også fredingen av Mølen i Brunlanes en viktig oppgave.¹³³ Mølen i Brunlanes er del av en endemorene fra istiden, og med sine 230 gravrøyser er raet av de mest storslagne i Norge. På Mølen finnes graver fra eldre jernalder til bronsealderen. Den imponerende samlingen og den fine beliggenheten ut mot havet gjør oldtidslandskapet til et nasjonalklenodium.¹³⁴ Historielaget ønsket for øvrig samarbeid med reiselivet i fylket om skilting til historiske steder i fylket. Vi kan lese i avisen at fylkesmannen gav sitt samtykke til oppsetting av historiske skilter ved fylkes- og bygdeveiene.¹³⁵ Også innsamling av stedsnavn ble foretatt.

”Alle mann inn i historielaget”, slik het det i det oppropet det ble besluttet å utstede over hele fylket for å få folk til å slutte seg til laget. Historielaget hjalp til med å få i stand historiaftener i byene og rundt på landet i fylket.¹³⁶

Opprop i anledning arbeidet for fylkesmuseum.

I anledning opprettelsen av Vestfold Fylkesmuseum finnes bevart i museets arkiv, (nå Slottsfjellsmuseet), en rekke opprop med det siktemål å skaffe oppslutning om etablering og finansiering av et fylkesmuseum. Oppropene ble formulert og utstedt av en finans- og organisasjonskomite for opprettelse av et fylkesmuseum. Denne komiteen ble oppnevnt av Vestfold Historielag med kaptein Fridtjov Siegwarth som formann. De øvrige medlemmene i finans- og organisasjonskomiteen var lærer Lars Os fra Sandar, lensmann Nordby fra Hof,

---

¹³² ”Vestfold historielags nærmeste oppgaver”, artikkel i Amtstidene for Larvik, 18. juni 1936.

¹³³ ”Skal et av de verdifulleste oldtidsminnene i Norge ødelegges, på grunn av kirkedepartementets slapphet?”, Tønsbergs Blad, 11. mars 1937.

¹³⁴ <http://www.opplevlarvik.no/no/Produkt/?TLP=200519> (29. mai 2011).

¹³⁵ ”Veivisere ved historiske steder i Vestfold”, Tønsbergs Blad, 26. januar 1937.

¹³⁶ ”Vestfold historielag har mange viktige saker å behandle”, Tønsbergs Blad, 17. november 1936.

lensmann Dahl fra Hedrum, gårdbruker Lars Gjein fra Stokke og boktrykker Georg Martinsen fra Tønsberg.¹³⁷

Et av oppropene ble sendt fylkestinget og fylkesmann Herman Meinich.¹³⁸ En del av ordlyden i dette oppropet gikk ut på at første betingelse var å skaffe kapital. I den forbindelse ble fylket anmodet om å bevilge en årlig sum eller *”et beløp en gang for alle, så vi kan bli satt i stand til å redde for fylket de kulturverdier som ennå finnes”*. Oppropet ble undertegnet av formannen i finans- og organisasjonskomiteen Fridtjov Siegwarth. Opprop med den samme ordlyden ble også sendt fem ulike hvalfangstselskap, seks av distriktets banker og til formannskapet i de tre kommunene Tønsberg, Sem og Nøtterøy.¹³⁹

Alle avisene i fylket trykket også et opprop til støtte for det vordende museum. I dette oppropet ble det appellert til at Tønsberg var Norges eldste by, og at de gamle konger oppe på Slottsfjellet ved flere anledninger var med på å avgjøre Norges skjebne. Vinklingen blir nesten litt nostalgisk. Det ble videre pekt på at Vestfold i skipsfart og handel hadde hatt en framtreddende plass i vårt land. Likeså ble det hevdet, hadde jordbruk, skogdrift, fiske og håndverk sterke tradisjoner i distriktet. Dernest kom selve appellen; *”Men vi har dessverre ikke hatt forståelse av å ta vare på slike håndgripelige ting, som kan vise den utvikling som vi har gjennomgått. Med grenseløs lettsindighet og uforstand er meget blitt ødelagt og solgt ut av bygdene. La oss rette på dette. Det er i siste liten, men det er ennå ikke for sent, dersom vi løfter i flokk, kan meget reddes”*.

Oppropet ble avsluttet med synspunktet om hvor forargelig det var, at Vestfold som et av landets rikeste fylker ikke hadde maktet å samle eller hatt råd til å yte mer til å bevare sine kulturminner. Fattige kommuner hadde klart å utrette langt mer het det, og den enkelte ble oppfordret til å yte enten alene eller sammen med andre. *”Skal vi nå make å gjøre noe som det står respekt av må vi samle oss fra nord til syd, øst til vest i fylket og yte det som er oss verdig å gjøre”*. Det ble altså appellert både til regional og nasjonal patriotisme. Den 17. august 1936 ble det også holdt en tale i radio om et Vestfold Fylkesmuseum.¹⁴⁰ Hvem som holdt denne talen kommer imidlertid ikke fram av kilden. At folk engasjerte seg ved å yte et

---

¹³⁷ Liste over disse medlemmene av komiteen er undertegnet av sekretæren i Vestfold Historielag den 10. juni 1936. Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹³⁸ Opprop undertegnet av formannen i finans- og organisasjonskomiteen for et fylkesmuseum, 17. november 1936, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹³⁹ Opplysningene er hentet fra dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv for året 1936.

¹⁴⁰ Dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv, talen er datert 17. august 1936.

bidrag får vi bekreftet. ”Hjemmenes Vel” i Stavern gav på vegne av formannen fru A. Bjelke ti kroner til museumssaken.¹⁴¹ Likeledes gav for eksempel herr J. M. Horgen fra Slagen tjue kroner til et påtenkt fylkesmuseum.¹⁴² Dette viser at også den ”alminnelige” mann og kvinne følte seg forpliktet til å ivareta fylkets kulturarv.

Svar fra fylkesmann Meinich.

Fylkesmann Meinich kom med et konkret svar på ovennevnte opprop.¹⁴³ Han skrev at opprettelsen av et fylkesmuseum møtte ubetinget forståelse i fylkesutvalgets møte, men at det ikke kunne være anbefalelsesverdig å framlegge saken for fylkestinget før bestemte momenter i saken var ytterligere klarlagt. Dette dreide seg i hovedsak om museets beliggenhet, en nærmere oversikt over de samlede kostnader og likeledes en nærmere oversikt over de aktuelle økonomiske bidragsytere.

Fylkesutvalget, (tidligere amtsutvalg), ble fra 1919 betegnelse på arbeidsutvalget for fylkestinget.¹⁴⁴ Fylkesutvalget ble valgt blant fylkestingets medlemmer for valgperioden. Utvalget førte tilsyn med forvaltningen av fylkets økonomi og behandlet budsjettforslag. Det var fylkesutvalget som forberedte museumssaken for behandling i fylkestinget. Det kunne oppstå avstand mellom fylkesmannen og fylkestinget når vanskelige saker dukket opp. Kaare Frøland peker på at dette åpenbart hadde med funksjonene å gjøre.¹⁴⁵ Representantene, ordførerne, hadde også blikket rettet mot sin egen kommune og måtte stå for den økonomiske dekningen.

Tilla (Mathilde Georgine) Valstad (1871-1957) – En kvinne inn i debatten.

Tilla Valstad vokste opp på den store eiendommen ”Løkken” like ved Slottsfjellet i Tønsberg. Hun var datter av skipsreder og konsul Johan Henrik Christiansen (1823-1904).¹⁴⁶ Han hadde eget skipsverft og mange seilskuter, noe som gjorde han til en av Tønsbergs mest velstående i

---

¹⁴¹ Svarbrev til ”Hjemmets Vel” fra formannen i museumskomiteen den 24. september. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁴² Svarbrev til J. M. Horgen fra lederen av museumskomiteen den 8. september 1936. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁴³ Brev fra fylkesmann Meinich, 11. desember 1936. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁴⁴ <http://www.sn.no/fylkesutvalg> (29.11.2010).

¹⁴⁵ Frøland, Kaare; *Vestfold fylkeskommune gjennom 150 år*. Østlands-Postens Boktrykkeri, Larvik 1991.

¹⁴⁶ http://snl.no/nbl_biografi/Tilla_Valstad/utdypning (7.september 2011).

sin samtid. Tilla utviklet seg til å bli en svært populær forfatter og mye av stoffet til romanene hennes hentet hun nettopp fra oppveksten sin i Tønsberg.

I tillegg til forfatterskapet og læreryrket er Tilla Valstad også kjent for sitt arbeid med å fremme kvinnekultur. Ekteskapet med lærer og kunstner Otto Valstad (1862-1950) førte henne etter hvert til Asker og Hvalstad gård. Otto Valstad ble en anerkjent maler og Tilla engasjerte seg sterkt i samfunnslivet. Hun var den første kvinnelige lærer i Kristiania som var yrkesaktiv etter at hun giftet seg. Interessen for historie og kulturhistorie hadde de felles. Otto Valstad var en aktiv samler av antikviteter og gamle bygninger på eiendommen i Asker. Som forfatter og journalist framstår Tilla som en forsvarer av kulturelle tradisjoner.

På bakgrunn av dette er det ikke overraskende at Tilla og Otto Valstad ønsket et fylkesmuseum ved Slottsfjellet hjertelig velkommen; ” *Blir det virkelighet skjenker min mann og jeg 1000 kroner i glede over at Vestfold fylke samler sig om denne tanke*”.¹⁴⁷ For Tilla var det den opplagte plass for et museum i nærhet av de gamle ruiner oppe på fjellet, og hun legger til; ” *Dersom planen blir realisert skjenker vi alt vi eier som skriver seg fra Tønsberg og omegn til museet ved vår død*”.¹⁴⁸ -Pengebeløpet ble lovet utbetalt så snart det kom til enighet i saken, men denne enigheten lot som kjent vente på seg.

Året etter hadde Tilla Valstad et innlegg i Tønsbergs Blad med overskriften; ” *Enn om vi hadde hatt Tunsberghus helt utgravet og Vestfold Museum reist!*”. Valstad sa seg her grundig uenig med de som mente at kommunikasjonene var blitt så gode, at alt gammelt fra fylket bare kunne samles under ett tak i hovedstaden. ” *Nei – og atter nei. Det et noget annet å se tingen der den hører hjemme, i det miljø – det fylke den hører til*”. Hun avsluttet avisinnlegget med en appell til alle vestfoldinger; ” *La ikke småskårne tanker gripe forstyrrende inn – ikke egeninteresse. Det gjelder vårt kjære Vestfold. La oss samles om et vestfold museum*”.¹⁴⁹

Selv om museumssaken trakk ut ble kontakten mellom Valstad og museumskomiteen opprettholdt, F. Siegwarth skrev i et brev; ” *Når man arbeider med en så treg og vanskelig sak, som museumssaken, så er det stimulerende å motta et slikt brev som det jeg fikk fra Dem,*

---

¹⁴⁷ ”Planen om et fylkesmuseum – Tilla og Otto Valstad gir tilsagn om store gaver”, artikkel i Tønsbergs Blad 7. oktober 1935.

¹⁴⁸ Tilla Valstad hadde alt i forkant av innlegget i avisen sendt disse synspunktene i brevform til arkitekt Eirik Eikrann, brevet er datert 3. oktober 1935. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁴⁹ ”Enn om vi hadde hatt Tunsberghus helt utgravet og Vestfold museum reist!”, innlegg i Tønsbergs Blad av Tilla Valstad den 5. august 1936.

kjære fure”. Vedlagt dette brevet fikk Tilla Valstad oversendt den nye planen som dukket opp i 1937, om å legge fylkesmuseet til Teie hovedgård.¹⁵⁰ Valstad opprettholdt sitt løfte om økonomisk bidrag til det nye fylkesmuseet. I oversikten over påregnelige beløp til anlegg av Vestfold Fylkesmuseum er Otto og Tilla Valstads legat oppført med et bidrag på tusen kroner.¹⁵¹

Teie hovedgård som alternativ til Slottsfjellsløkken.

Etter at Norske Museers Landsforbund, stiftet 1918, uttalte seg skeptisk til at et museum skulle anlegges så nært opp til ruinene av middelalderborgen oppe på Slottsfjellet, dukket et nytt alternativ opp i 1937. Det kom forslag fra styret i Norske Museers Landsforbund om å benytte Teie hovedgård og parkområdet rundt til areal for et fylkesmuseum. Det var imidlertid ingen tvil om at motstanden mot et fylkesmuseum på Slottsfjellsløkken, fra Norske Museers Landsforbunds side, ble tatt negativt opp av finans- og organisasjonskomiteen. I et brev til direktør Kjelland i landsforbundet skrev F. Siegwarth at komiteen nok ikke tvilte på Norske Museers Landsforbunds standpunkt, om på best mulig måte å ivareta de historiske interesser ved å forhindre bebyggelse på Slottsfjellsløkken, men at de likevel opplevde stor skuffelse ved å bli slått ben under. Han skrev også at; ”*Jeg vil dog ha uttalt at det skal meget til at man kan få gjort Teieprosjektet så populært som Slottsfjellsløkken. Vi merker det på alle hold*”.¹⁵²

Årsberetningen fra Vestfold historielag i 1937 omtaler dette forslaget fra styret i Norske Museers Landsforbund, om å benytte Teie hovedgård til museumstomt, som et forslag som dukket opp på bakgrunn av samtaler med borgermesteren i Tønsberg.¹⁵³ Den finans- og organisasjonskomiteen som var oppnevnt av historielaget, med kaptein Fritjov Siegwarth som leder, hadde altså ikke annet valg enn å ta opp spørsmålet om museum på Teie til vurdering.

Teie hovedgård var bygget i empirestil og oppført av skipsreder Mathias Føyn i 1803.¹⁵⁴ Hovedgården lå for øvrig på historisk grunn, da Oslos biskop i middelalderen hadde hatt en

---

¹⁵⁰ Brev fra F. Siegwarth til Tilla Valstad datert den 8. juni 1927. Slottsfjellsmuseets korrespondanseprotokoll.

¹⁵¹ Oversikt over påregnelige beløp til Vestfold Fylkesmuseum, datert den 2. juni 1939. Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹⁵² Brev til T. Kjelland i Norske Museers Landsforbund fra finans- og organisasjonskomiteen v/Siegwarth, datert den 29. mars 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁵³ Dette bekreftes også i et brev fra Norske Museers Landsforbund til komiteen for fylkesmuseum i Tønsberg, datert Oslo 5. mars 1937. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁵⁴ <http://www.levendeklassisk.no/teie.htm> (02. oktober 2010).

bispegård på området. Dette var også et moment i saken, man ønsket museet beliggende et sted som hadde en historisk tilknytning til fortiden.

”Teie-alternativet” var ikke noe helt nytt med tanke på at Tønsberg Museum allerede i 1912 ønsket å etablere seg i hovedgården.¹⁵⁵ Både i 1912 og i 1937 ble Teie hovedgård imidlertid kalkulert til et for økonomisk kostbart alternativ. Christian Lindboe peker i sin artikkel om Vestfold Fylkesmuseum i ”Vestfoldminne” på, at dersom planene om et fylkesmuseum hadde vært i gang allerede i 1912 hadde muligheten vært stor for at et fylkesmuseum i Vestfold allerede hadde vært etablert i 1937.

På tross av stor begeistring blant mange også i historielaget og i Norske Museer s Landsforbund ble Teie oppgitt som alternativ. Bakgrunnen for henleggelsen av Teie hovedgård som område for museum var i 1937 at marinen på dette tidspunkt hadde området til ubåtstasjon. Museet måtte først ha bygget en ny militærkaserne før man hadde kunnet gå i gang med å innrede hovedbygningen til museum. Kaptein Fjeldstad ved Teie Ubåtstasjon gikk da også ut i pressen og forklarte at han så på planene som så utvannet at de var å betrakte som oppgitt.¹⁵⁶ Dette irriterte formannen i finans - og organisasjonskomiteen sterkt. Han oppfattet at diskusjonen om museets beliggenhet nå gikk på troverdigheten løs. Han skrev i et brev til historielaget at; ”*Det er mulig komiteen nu bør rykke ut en liten uttalelse om hvordan saken står, for å få stoppet den slags negative tendenser som synes å begynne å gjøre seg gjeldene på grunn av at tiden går*”.¹⁵⁷ Bare få dager tidligere skrev han også til klokker Ørjavik, som var medlem av historielaget, at; ”*Håper De fremdeles vil støtte saken, og står vi sammen og ikke gir opp må det da vel en gang lykkes å bringe saken i havn*”.¹⁵⁸ Saken om et museum på hovedgården kom, om enn ikke i skriftlig form, opp på ministernivå. Forsvarsminister Monsen bekreftet overfor Vestfold Presse at spørsmålet om å legge et fylkesmuseum på Teie hadde vært drøftet.¹⁵⁹ Mens debatten omkring museum på Teie hovedgård pågikk for fullt

---

¹⁵⁵ Lindboe, Christian; ”Vestfold Fylkesmuseum”, artikkel i *Vestfoldminne* 3. bind, 450.

¹⁵⁶ Kaptein Fjeldstad uttaler seg i Vestfold Arbeiderblad 22. januar 1938 under overskriften ”Hvad blir det til med fylkesmuseet?”.

¹⁵⁷ Brev fra F. Siegwarth til Vestfold historielag 24. januar 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁵⁸ Korrespondanse mellom F. Siegwarth og Kr. Ørjavik, 22. januar 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁵⁹ ”Statsråd Monsen om fylkesmuseumssaken”, i Vestfold Presse 28. februar 1938.

kom det også tilbud fra eieren av Kaldnæs hovedgård om å benytte denne bygningen til fylkesmuseum. Dette vakte imidlertid ingen interesse i finans- og organisasjonskomiteen.¹⁶⁰

Norske Museers Landsforbund.

Etter anmodning fra Vestfold historielag oppnevnte Norske Museers Landsforbund et utvalg i 1937 som skulle se på mulighetene vedrørende et fylkesmuseum i Vestfold.¹⁶¹ Dette utvalget bestod av direktør Thor Kjelland og konservator Gisle Midttun fra Norske Museers Landsforbund. Og i tillegg til disse, formannen i Tønsberg Sjøfartsmuseum, formannen for Vestfold historielag og formannen i Tønsberg Museum. Under et møte avholdt i kunstindustrimuseet i Oslo ble fylkesmuseumssaken drøftet og det kom til enighet på flere punkter.¹⁶²

Det ble for det første slått fast at Vestfold ville være tjent med et fylkesmuseum under sakkyndig ledelse av en konservator. Dernest ble det slått fast at Tønsberg by egnet seg best som sted for et fylkesmuseum, grunnet sin historiske tilknytning og at byen var sete for sentraladministrasjonen i fylket. Videre ble det gitt uttrykk for at et nytt fylkesmuseum burde være en sammenslutning av de alt eksisterende museer i bygd og by, og eventuelt de som måtte komme. Slik kunne økonomien best sikres ble det uttrykt. Likevel ble det også vektlagt at de mindre museene måtte få beholde sin lokale dimensjon og gjenstandsmasse. I fjerde punkt var det beliggenheten til de framtidige museumsbygninger som var gjenstand for drøfting. Museenes landsforbund slo tydelig fast, at selv om det ut i fra et musealt synspunkt kunne være fristende å legge bygningene opp mot Slottsfjellet, måtte dette likevel sterkt frarådes. Museenes landsforbund argumenterte for at det av antikvariske og estetiske grunner måtte unngås at fylkesmuseet ble lagt opp mot et av Norges best bevarte festningsanlegg fra middelalderen.

Dermed gikk Norske Museers Landsforbund med full tyngde inn for det allerede omtalte alternativet på Teie hovedgård. De fant beliggenheten nær sjøen som gunstig for integrering av Tønsberg Sjøfartsmuseum og "hvalmuseet". Men på grunn av at dette framstod som svært

---

¹⁶⁰ Svarbrev fra museumskomiteen v/Siegwarth til Chr. Olsen Stang, Kaldnæs hovedgård, datert 18. november 1937. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁶¹ Korrespondanse/referat fra Thor Kjelland i Norske Museers Landsforbund, 3. juni 1937. Slottsfjellsmuseers saksarkiv.

¹⁶² Referat fra møtet i Kunstindustrimuseet, datert 3. juni 1937 (Selve møtet fant sted 1. juni), Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

omfattende og langsiktige planer gikk landsforbundet inn for et midlertidig lokale. Således ble det fra Norske Museers Landsforbunds side, lagt vekt på at man burde komme i dialog med Tønsberg kommune om å få leie en av de karakteristiske gamle Tønsberg-gårdene, som midlertidig lokale for et fylkesmuseum. Hvilke bygninger var aktuelle? Kocke-gården ble spesielt framhevet. Kocke-gården ble bygget av kjøpmann Faye i 1790-årene og fikk senere navnet sitt fra de senere eiere av gården, familien Kock.¹⁶³ Tønsberg formannskap hadde også oppe til diskusjon hvorvidt det kunne være mulig å kjøpe ”Smithe-gården” i Larvik, for så å flytte den til Tønsberg. Denne gården var også en 1700-talls gård og skulle selges av jernbanen, som hadde ervervet grunnen, til nedrivning.¹⁶⁴ Forslaget om å flytte ”Smithe-gården” kom på bakgrunn av innspill fra formannen i Larvik og Omegn Museumsforning Hans Teilman Hansteen. Forslaget synes imidlertid ikke å ha blitt viet særlig mer oppmerksomhet.¹⁶⁵ Antakelig ble utgiftene til flytting og gjenreising i Tønsberg for høye.¹⁶⁶

Slutten av dokumentet har en mal til et budsjett for opprettelsen av et fylkesmuseum. Særlig ble forhandlinger med de sjømilitere om Teie-alternativet og dialog med Tønsberg kommune vektlagt som viktig i prosessen.

Det må kunne hevdes at det var taktisk lurt av Siegwarth, Lindboe og Rørholt, som alle hadde tilknytning til Tønsberg, å framlegge saken om fylkesmuseum i Tønsberg i samarbeid med de to viktige personene Kjelland og Midttun fra Norske Museers Landsforbund. Vi vet også at F. Siegwarth på vegne av Vestfolds museumskomite sendte en forespørsel til fylkesmuseet i Skien, angående deres erfaring med samarbeidet med Norske Museers Landsforbund.¹⁶⁷ Hadde for eksempel representanter fra Sandefjord eller Larvik vært med i utvalget, ville kanskje Museenes Landsforbund ikke vært like overbevist om Tønsberg som eneste alternativ?

Interessant er det også at noen år tidligere, i 1931, var både Kjelland og Midttun svært kritiske til et fylkesmuseum i Vestfold. I en redegjørelse til styret i Norske Museers Landsforbund ble

---

¹⁶³ <http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/gunnarsbo/del9.html> (13.februar 2011).

¹⁶⁴ Saker til behandling i Tønsberg bystyre 22. februar 1939, fra sak nr.4, om fylkesmuseum for Vestfold. Hefte i Slottsfjellsmuseets arkiv, s. 12.

¹⁶⁵ Kopi av svarbrev til H. T. Hansteen datert den 26. november 1936. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁶⁶ Entreprenørfirmaet ”Andersen, Pedersen og Berg”, gav et anbud på 12 000 kroner for å flytte gården. Brev i korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv, datert mai 1937.

¹⁶⁷ Kopi av brev til fylkesmuseet i Skien undertegnet av F. Siegwarth den 9. mars 1937. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

det uttalt, at de to allerede eksisterende museer i Tønsberg som var tenkt å danne grunnstammen i et fylkesmuseum nok kunne bli et godt bymuseum, men heller ikke mer. ”Noen representasjon av fylket kan det ikke sees at ha”. Og videre i brevet skrev de at; ”Samarbeidet mellom fylkesmuseet og småmuseene vil meget snart komme til å gå i stykker om det da overhodet noen gang vil lykkes å etablere det”. De oppfordret isteden museene i Vestfold til å samle seg om en felles ambulerende konservator.¹⁶⁸

Hvem var Kjelland og Midttun?

Thor B. Kjelland (1894-1963), tok tidlig sikte på en museumskarriere og hadde fra han var 15 år gammel arbeidet på Stavanger Museum, der han kom til å stå arkeolog A. W. Brøgger nær.¹⁶⁹ Med sin sentrale posisjon, som han opparbeidet seg gjennom mange år i museumsvesenet, ble Kjelland overlesset med tillitsverv. Han var bl.a. formann i Norske Museers Landsforbund 1936–48, i Kunsthistorisk forening, i Foreningen for norsk bokkunst, i den norske seksjon av Nordisk Bibliofilselskap med mer.

Gisle Midttun (1881-1940), var fra 1910 knyttet til Norsk Folkemuseum. Han ble konservator i 1914 og underbestyrer i 1919. Han gjorde en verdifull innsats for museets utvikling, først og fremst ved studie-, oppmålings- og innsamlingsarbeid rundt i landet. Sine viktigste vitenskapelige arbeider om bygninger, folkekunst, klesdrakt, tradisjoner m.m. publiserte han i det store samlingsverket *Norske bygder*, som han var med på å redigere.¹⁷⁰

Veien videre.

Som vi allerede har sett skulle det fra marinens side vise seg at det var sterk uvilje mot å gi avkall på Teie hovedgård.¹⁷¹ Da det også på kort tid trengtes stor kapital og man anså arealet knapt, fant komiteen for et fylkesmuseum at det ville bli vanskelig å gjennomføre prosjektet.

---

¹⁶⁸ T. Kjelland og G. Midttun utarbeidet i samarbeid med A. W. Brøgger, Sigurd Grieg og Eivind Engelstad en uttalelse til styret i Norske Museers Landsforbund om et eventuelt fylkesmuseum i Vestfold. Uttalelsen er datert 17. februar 1931. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁶⁹ http://www.snl.no/nbl_biografi/Thor_B_Kjelland/utdypning (5.februar 2011).

¹⁷⁰ http://www.snl.no/Gisle_Midttun (5.februar 2011).

¹⁷¹ Beretning fra fylkesmuseumskomiteen til Vestfold Historielags generalforsamling 2. mars 1939, dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Tønsbergs ordfører, Leif Helberg (H), var positiv til etablering av et fylkesmuseum i Tønsberg. Han fikk formannskapet med på enstemmig å gå inn for et fylkesmuseum, og dette med forvissning om at formannskapet ville vise tilsvarende interesse også om planen ble knyttet til et annet sted enn Teie. På bakgrunn av dette bestemte museumskomiteen seg for å undersøke de steder som man i det hele fant passende til å anlegge et fylkesmuseum. I mai 1938 fikk de lokale aktørene forsterkninger av T. B. Kjelland og arkeolog og kunsthistoriker Eivind Engelstad (1900-1969) fra Oslo, i forbindelse med en befaringsreise. Sammen med blant annet borgermester Rørholt, Christian Lindboe og Fridtjov Siegwarth, hadde de befaringsreise på følgende steder som alternativer for et fylkesmuseum; Mellem-Teglhagen løkke, Fagerheim, Trelleborg og Teie. Fagerheim gård på Nøtterøy ble ansett som et sted uten mulighet for utvidelse, og derfor lite egnet. Trelleborg derimot ble sett på som svært egnet, men var et håpløst alternativ i den forstand at gården ikke var til salgs. Teie hadde den ulempen, ifølge museumskomiteen, at gården lå svært inneklemt mellom fabrikkbygninger, blant annet Tønsberg bryggeri. Man så nå også på Teie som utelukket grunnet at det på dette tidspunkt var besluttet at ubåtstasjonen skulle forbli på Teie. Dermed var det Mellem-Teglhagen som seglet opp som den beste løsningen på tomtespørsmålet. Dette området var da også det området med det største potensialet i form av variert landskap og størrelse.¹⁷²

Mellem-Teglhagen.

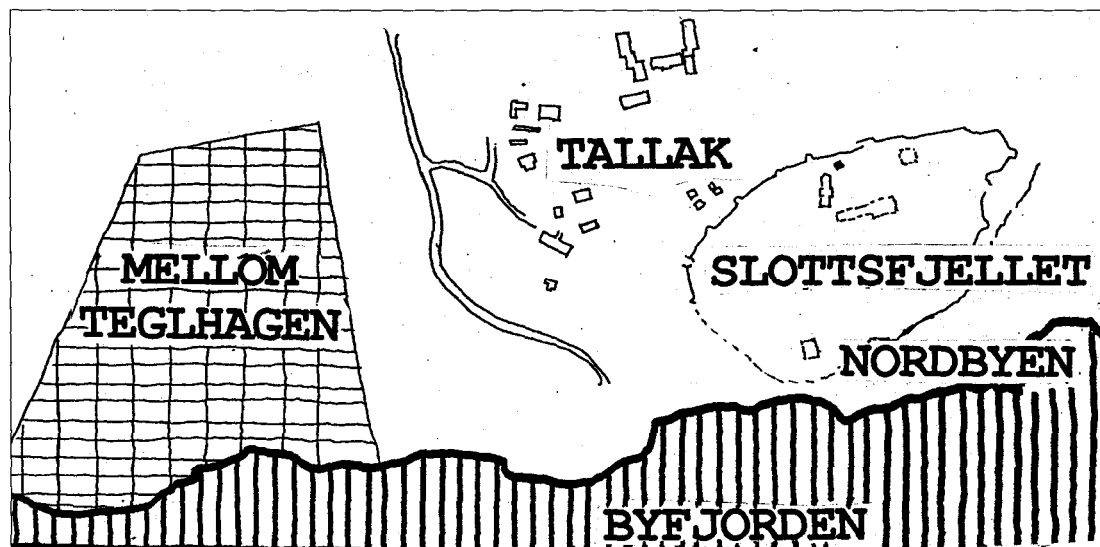
Forslaget om Mellem-Teglhagen skulle vise seg å være det mest populære forslaget. Forslaget kom opprinnelig fra medlem i Vestfold Historielag, klokker og diakon Kr. Ørjavik. Dette arealet fant komiteen som det absolutt best skikkede. Her så man de største utviklingsmulighetene og det ble framhevet lett adgang fra både land og sjø. Mellem Teglhagen løkke var på denne tiden et ca. 67 mål stort område. Tomten utgjorde den midtre del av det store jordarealet beliggende mellom Slottsfjellet og Farmannsveien ved Kjelleollen. Terrenget lå åpent og fritt med utsikt over de brede Jarlsbergslettene, og med byfjorden i umiddelbar nærhet. I *Vestfoldminne* kan vi lese; ”*I horisonten blåner åsene op gjennom Sem, Stokke og helt vest i Lardal*”.¹⁷³ Denne språkbruken var neppe tilfeldig, man ønsket mer enn noensinne å samle bygd og by om Tønsberg. På tross av Vestfold historielags gjentatte

---

¹⁷² Rapport fra befaringsreisen på de aktuelle steder ble sendt til styret for Vestfold Historielag den 14. mai 1938. Rapporten er undertegnet F. Siegwart på vegne av komiteen. Dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹⁷³ Lindboe, Christian; ”Vestfold Fylkesmuseum – innledningsord ved fellesaftenen for Vestfold fylkesting og Vestfold byer 23. mars 1939”. Gjrnngitt i *Vestfoldminne* 3. bind.

beslutninger på sine årsmøter om å gå inn for Tønsberg, var det likevel murring i kulissene andre steder i fylket.

Kartskisse som viser området som i 1939 var planlagt brukt til museumsformål på Mellem-Teglhagen. Området Tallak er synonymt med Slottsfjellsløkken.

I juni 1938 holdt museumskomiteen et møte, og sammen med historielagets styre møtte også Tønsbergs ordfører. Ordfører og redaktør Leif Helberg (1894-1963) lot det framgå av møtet at han personlig var svært oppglødd over etableringen av et fylkesmuseum, og at han så Mellem-Teglhagen som et yppelig sted.¹⁷⁴ De samtlige tilstedeværende skal ha uttalt sin tilfredshet på dette møtet. I Selve møtereferatet kan vi da også lese at; ”*Man ser saken sådan, at et fylkesmuseum for Vestfold må for å kunne samle alle ha nær tilknytning til Slottsfjeldet, da det vil være det eventuelle museums største nummer og derved straks gi det en ramme som det ellers ikke vil kunne få*”.¹⁷⁵

Således ble også Norske Museers Landsforbund tilhenger av Mellem-Teglhagen.

Landsforbundet ønsket også at det ble undersøkt om det var mulig å inkludere to gamle gårder i det aktuelle området. Med det Kulturhistoriska Museet i Lund som forbilde ønsket man å se på muligheten for at de gamle gårdene kunne komme i drift etter ”gamle metoder”. Det ble pekt på at dette var en sak som burde gi støtte hos selskapet for Norges Vel, men det har ikke vært mulig å finne at Norges Vel ble kontaktet.

¹⁷⁴ Dette møtet ble holdt den 13. juni 1938, ifølge beretning fra fylkesmuseumskomiteen til Vestfold Historielags generalforsamling 2. mars 1939, dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

¹⁷⁵ Referat fra Vestfold Historielags styremøte den 13. juni 1938. Referatet ble også oversendt til styret for Museenes landsforbund. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

Tønsberg kommune og Mellem-Teglhagen.

Tønsberg kommune ble ansøkt om å få løkka på Mellem-Teglhagen til disposisjon for et fylkesmuseum sommeren 1938.¹⁷⁶ På nyåret 1939 hadde også eiendomsutvalget i kommunen gitt sitt samtykke til at området kunne benyttes som tomt til det planlagte museet. Etter en del korrespondanse kom en innstilling fra bystyret til formannskapet med anmodning om å la området Mellem-Teglhagen bli et område for museumsdrift. Kommunen vedtok å se på betaling av festeavgift som et rent bidrag til museets økonomi. Området Mellem-Teglhagen ble anslått å ha en verdi av 200.000 kroner. Arkitekten ved riksantikvarens kontor, Halvor Vreim, ble kontaktet for å utarbeide planskisser for området. Vreim leverte også som kjent utbyggingsplaner for flere av de norske friluftsmuseene.

---

¹⁷⁶ Nærmere bestemt 26. juli 1938, beretning fra fylkesmuseumskomiteen til Vestfold Historielags generalforsamling 2. mars 1939. Dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

”Vestfoldtunet” – drøm eller virkelighet?

Å få reist et fylkesmuseum i Tønsberg lot til å by på mange vanskeligheter. Tiden gikk, men den nedsatte komité tok stadig fatt på saken med all mulig energi. I påvente av løsningen av tomtespørsmålet som lå i hendene hos de politiske myndigheter, engasjerte Fritjosv Siegwarth seg i å finne gamle hus som kunne flyttes til museet og bli som et Tønsbergs Maihaugen. Den gamle sjøkapteinen lot altså til å være like opptatt av innlandskulturen som sjøfartshistorien.

Den første bygningen som kom i betraktning på det planlagte ”Vestfoldtunet” var et toetasjes panelt tømmerhus fra gården Hem i Undrumsdal. Bygningen var 2-300 år gammel og i god stand. ”*Jeg vil be om at man rundt om i de enkelte herreder nå gjør hva man kan for å kjøpe slike gamle bygninger som er typiske for stedet*”, uttalte Siegwarth i et avisintervju.¹⁷⁷ På dette tidspunktet hadde allerede Nøtterøy kommune kjøpt det eldste huset i bygden. Det var selvsagt nok en gang de økonomiske løsningene, som sammen med løsningen av tomtespørsmålet, som skapte mest hodebry. Organisasjonskomiteens formann, F. Siegwarth, innrømmet da også i den nylig refererte avisartikkel til at det kunne virke demoraliserende at saken trakk så lenge ut. Han var redd for at folk skulle begynne å le av Tønsberg som ikke kunne få spørsmålet om et fylkesmuseum ordnet. Han fryktet også at de som var interessert i saken og arbeidet for den ville gå trett.

Det skal ikke mye til for å forstå at den svært sendrektige prosessen med å stable et fylkesmuseum på beina, førte til skepsis hos mange. Så sent som i 1938 kan det virke som om troen på et fylkesmuseum ikke var særlig stor. I et brev fra Roar Hauglid (1910-2001) i riksantikvariatet, står det; ”*Med de stort anlagte planer for et fylkesmuseum i Tønsberg har det vist seg at dette vanskelig lar seg løse foreløpig. Det vil kreves ganske anselige beløp til å gjennomføre denne plan*”.¹⁷⁸ Hauglid var en del av riksantikvarens stab fra 1936 og ble to år senere utnevnt til antikvar.¹⁷⁹ Et annet interessant tema i brevet var behovet for en konservator.

---

¹⁷⁷ ”Fylkesmuseets realisasjon på trappene?”. Artikkel i Tønsbergs Blad 19. desember 1938.

¹⁷⁸ Brev fra Roar Hauglid i riksantikvariatet til Tønsberg Museum, datert 17. august 1938. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁷⁹ http://www.sn1.no/nbl_biografi/Roar_Hauglid/utdypning (15. mars 2011).

Hauglid pekte på at han på sine reiser som konservator rundt om i Vestfold fylke tydelig så behovet for en fagperson ved museene. Han lanserte tanken om en ambulerende konservator, som alle fylkets museer kunne benytte og dele kostnadene ved. Likevel mente han det også burde være et overordnet mål for museene å få en fast konservator, og ikke minst mente han dette burde være i Tønsbergs interesse, som utmerket seg som sted for et vordende fylkesmuseum. Et annet poeng var sammenhengen Hauglid fant mellom et fagpersonale som var kvalifisert for å ta vare på gjenstander og folk flests tillitt til museene. Hauglid hevdet at det først var når en utstilling var kommet i stand, at man ville kunne gjøre regning på økt interesse blant publikum. Folk ville gjerne se noen resultater før de sluttet seg til en sak, det hjalp ikke bare med fagre ord, framholdt han.

Rådmann Rørholt med en ny brikke i spillet.

Så sent som i januar 1939 lanserte rådmann Anders Rørholt en ny ide om det påtenkte fylkesmuseums beliggenhet. Han redegjorde for denne ideen i et intervju med Tønsbergs Blad. Ideen var å legge museet i byskogen, ved tredje og fjerde dam i Stenmalen. Hovedargumentet var at plasseringen ikke ville legge beslag på de deler av området rundt byen som egnet seg til økonomisk utnyttelse. Rørholt pekte på at grunnen omkring dammene var eid av kommunen, men at man for å få tomt nok måtte ha fått i stand en festeavtale med Jarlsberg hovedgård. Dette var under alle omstendigheter et alternativ som burde komme under overveielse, hevdet rådmannen.¹⁸⁰

Vestfold historielag gikk fullt og helt inn for Mellem-Teglhagen som alternativ og forholdt seg lunkne til Rørholts utspill. Men reaksjonene fra folk flest lot ikke vente på seg og responsen på forslaget var blandet. En tønsbergenser skrev i et innlegg; *”Efter min ringe mening, som jeg vet deles av mange almindelige mennesker i byen, vil det bli meget penere omgivelser for et museum der oppe i byskogen, enn på den vindhårde sletten mellom skofabrikken og smørfabrikken på Mellem-Teglhagen”*.¹⁸¹ En annen tønsbergenser uttalte svært ironisk; *”Det er temmelig vindbart på Mellem-Teglhagen, derfor måtte det være en fin utvei og flytte hele Slottsfjellet opp til myrene i Greveskogen. Da kunde man vel også få rette vedkommende til å utsette saken på livstid”*.¹⁸² Lærer Øverland fra Borre fulgte opp; *”Det*

---

¹⁸⁰ ”Fylkesmuseumssaken i Vestfold”, artikkel i Tønsbergs Blad den 25. januar 1939.

¹⁸¹ Leserinnlegg i Tønsbergs Blad underskrevet med ”Tønsbergenser”, den 20. januar 1939.

¹⁸² Leserinnlegg i Tønsbergs Blad underskrevet med ”Også en tønsbergenser”, den 31. januar 1939.

skulle jammen ta seg ut, når vi i framtiden vil få se Vestfold fylkesmuseum med sitt skjærgårdsparti lagt inn til en gåsedam".¹⁸³ Rådmannen fikk heller ikke videre tilslutning i det politiske systemet, for sitt alternative utspill om å benytte byskogen framfor området på Mellem-Teglhagen til fylkesmuseum.

Kritikk fra Sandefjord

Våren 1939 ble det på lederplass i Sandefjords blad framlagt sterk kritikk av planene om et fylkesmuseum i Tønsberg.¹⁸⁴ Kritikken var i første omgang rettet mot en uttalelse fra arkitekt Vreim. Han skulle ifølge avisa, på et da nylig avholt møte om planlagt fylkesmuseum, ha uttalt at det var på tide for Vestfold å lage en ordentlig samling som kunne belyse hvalfangstens historie. Dette satte sinnet i kok hos redaktør Arne Hoffstad; ”*Vet da virkelig ikke herr Vreim at vi i Sandefjord har et hvalfangstmuseum som ikke bare Vestfold men hele landet har grunn til å være stolt av?*”. Den samme kritikken ble så videreført til Christian Lindboe. Ved å støtte Vreim burde han forstått at han bare skadet den sak han ønsket å løse, ble det hevdet i Sandefjords Blads leder.

Under navnet ”*Sandefjording*” ble det i et leserinnlegg slått fast at det overnevnte utspill fra arkitekt Vreim og direktør Lindboe, var å oppfatte som en fornærmelse mot hvalfangstmuseets grunnlegger konsul Christensen og hans støttespillere.¹⁸⁵ Sandefjordingen mente at en beklagelse i pressen burde vært på sin plass.

”Legg fylkesmuseet i Borre”.

Under overskriften ”Borre vil ha fylkesmuseet”, finner vi at Borre herredstyre enstemmig tilbød det nødvendige areal ved ”nasjonalparken” for et fylkesmuseum.¹⁸⁶ Nasjonalparken var den mer uoffisielle betegnelsen på området med Borrehaugene, de mange gravhaugene fra jernalderen som ligger i området. Avisen skrev at det ble sterkt poengtert at det ikke var noen selvfølge at et museum ble lagt i Tønsberg; ”*Riktignok hadde man der Slottsfjellet, men det minner om borgerkrig og ødeleggelse, mens Borregravene i Nasjonalparken var et monument over det dynasti som hadde grunnlagt det norske rike*”. Godseier Sigurd Eyde, sønn av Sam

---

¹⁸³ Leserinnlegg i Tønsbergs Blad av lærer Kr. Øverland, Borre den 3. februar 1939.

¹⁸⁴ Sandefjords Blad 25. mars 1939.

¹⁸⁵ Sandefjords Blad 25. mars 1939.

¹⁸⁶ ”Borre vil ha fylkesmuseet”, referat fra herredstyremøte i Borre, Tønsbergs Blad 8. mars 1939.

Eyde, holdt et solid foredrag med fotografier og skisser for et fylkesmuseum i forbindelse med nasjonalparken. Herredstyret sluttet seg enstemmig til disse planene. Avisen skrev videre at alle reiste seg under avstemningen og at stemningen minnet om hin dag på Eidsvoll, da ordet ”*Evig og tro til Dovre faller*”, så dages lys for første gang.

En vålesokning fortalte hva han mente i sin lokalavis.¹⁸⁷ Han skrev at det ikke fantes et vakrere og mer skikket sted for et fylkesmuseum enn nasjonalparken i Borre. Han vektla at avstanden til veinettet og toget ikke var dårligere fra nasjonalparken enn fra byene. ”*For oss bygdefolk er det naturlig å tenke som så, at hvorfor skal absolutt byene trekke av med alle ting, hvorfor ikke beholde noe på landsbygda også?*”.

Vi kan også lese at Borre og Nykirke bygdelag gikk inn for området ved nasjonalparken. De besluttet enstemmig på sitt årsmøte, ”*å henstille til fylkestinget om å ta under overveielse om ikke det rette sted for fylkesmuseet er ved nasjonalparken i Borre*”.¹⁸⁸

Norske Museers Landsforbund kom også med sin uttalelse vedrørende nasjonalparken i Borre. Styret i landsforbundet skrev til Lindboe i Vestfold Historielag at de mente det ville være det riktige at man samlet seg om fylkets hovedby, Tønsberg, som sted for et fylkesmuseum i Vestfold. Begrunnelsen til styret var blant annet at nasjonalparken i Borre burde få ”tale for seg selv”, og bestå som kun et anlegg over norske kongegraver. Styret mente også at det heller ikke ville være tvil om at de besøkende som kom til Borre, først og fremst ville se nasjonalparken, ”*og for dem vil et appendix alltid sortere i annen rekke, hvilket ikke kan sies å være noen fordel for et museum*”.¹⁸⁹ Norske Museers Landsforbund fastholdt derved sin tidligere beslutning 28. juni 1938, hvor de anbefalte løkka Mellem -Teglhagen i Tønsberg som tomt for et fylkesmuseum i Vestfold. Arkeolog A.W. Brøgger som var medlem av den såkalte Borrekomiteen sa seg også enig i dette synet.¹⁹⁰

---

¹⁸⁷ ”Legg fylkesmuseet i Borre”, innlegg i Gjengangeren 22. mars 1939.

¹⁸⁸ ”Fylkesmuseet”, Tønsbergs Blad 21. mars 1939.

¹⁸⁹ Brev fra styret i Norske Museers Landsforbund til Vestfold Historielag, datert Oslo 17. mars 1939.

Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁹⁰ Årsberetning fra Vestfold Historielag 1939-40, i *Vestfoldminne*.

Flere kommuner ønsket å stille tomt.

Kommunene Horten, Borre og Tønsberg ønsket alle å stille til disposisjon en gratis tomt til et fylkesmuseum. Dette førte til at diskusjonen om beliggenhet blusset opp på nytt. For Hortens vedkommende ønsket man å benytte betydelige jordarealer sønnenfor byens bryggeri, med fri tilgang til sjøen. Og for Borres vedkommende var det arealet nord eller syd for nasjonalparken, og arealet i tilslutning til nasjonalparken som gjaldt.¹⁹¹ Historielagets styre og organisasjonskommite hadde inngående drøftelser omkring disse alternativene, men besluttet enstemmig å samle seg om Tønsbergs tilbud om arealet på Mellem-Teglhagen.

I mars 1939 sammenkalte Vestfold Historielag til et såkalt festmøte hvor temaet var reisingen av et fylkesmuseum og hvor det skulle ligge. Chr. Lindboe hadde som formann i historielaget innbudt fylkestingets medlemmer og samtlige ordførere i Vestfold til dette møtet, som fant sted på ”Harmonien” i Tønsberg. Til stede var også borgermestere, fylkesmannen, skoledirektøren og arkitekt Vreim fra riksantikvaren. Det var historielagets formann, direktør Lindboe, som holdt den innledende talen på orienteringsmøtet. Det at Vestfold på tross av sine alt eksisterende lokale samlinger trengte et fylkesmuseum ble sterkt vektlagt.¹⁹²

På bakgrunn av dette kom det ny kritikk fra Sandefjord. I en artikkel i Sandefjords Blad ble ”festen” for et fylkesmuseum vinklet ganske annerledes.¹⁹³ Arkitekt Vreim holdt lysbildeforedrag og Lindboe fra historielaget orienterte, men etter foredraget ble harmonien brutt hevdet avisen; ”*hvorav vi noterer at borgermester Rørholt, Tønsberg, hadde sine betenkeligheter*”. Det må kunne antas at disse såkalte betenkeligheter skyltes glede over de storstilte planer, men også en beklemmelse ved tanken om hvor tilsynelatende håpløs realisasjonen av museumssaken hadde vært. Rørholt visste selvsagt at for å kunne løse museumssaken krevdes det samme som i krig, nemlig penger. Avisen skrev videre at godseier Sam Eyde kom med et kraftig innlegg for sitt standpunkt om å legge museet ved nasjonalparken i Borre. Artikkelen ble avsluttet med en oppfordring om at det burde bli valgt en komité med medlemmer fra hele fylket, slik at ikke bare Tønsberg ble representert; ”*da vet vi hvordan det går*”.

---

¹⁹¹ ”Blir Vestfold fylkesmuseum beliggende i Tønsberg?”, artikkel i Larviksposten 24. mars 1939.

¹⁹² ”Tanken om reising av et fylkesmuseum får begeistret tilslutning fra fylkets ledende menn”, artikkel i Vestfold Presse den 24. mars 1939.

¹⁹³ ”Festen for fylkestinget i går”, artikkel i Sandefjords Blad 24. mars 1939.

Formannen i organisasjonskomiteen, F. Siegwarth, framholdt at han hadde en brennende tro på at det var riktig å legge et fylkesmuseum til Mellem-Teglhagen. Tønsbergs ordfører Hellberg hyllet da også både Lindboe og Siegwarth for deres arbeid med å få lagt fylkesmuseet i Tønsberg. Ordfører Sollie fra Horten derimot, gikk hardt ut mot å etablere et nytt museum i Tønsberg; ”Skal vi lage en vestfoldsk Maihaug, da må den ikke ligge i byen, men ligge friest mulig”.¹⁹⁴

By og land, hand i hand?

De andre museene i Vestfold fylke skulle ved innvielsen av tomten til museet ha blitt representert via Larviks fremste representant fra historielaget, H. T. Hansteen. Han måtte imidlertid frafalle grunnet sykdom, og derfor ble det historielagets formann, Christian Lindboe, som på vegne av de øvrige museer framla en hilsen. I hilsenen ble det lagt vekt på at de øvrige museer i fylket slett ikke så med skjeve øyne på det nye fylkesmuseum. De gav uttrykk for at de gledet seg over å ha fått en storebror som de kunne hente råd og veiledning hos til alles glede. Men på tross av disse forsonende og velgjørende uttalelsene kan det ikke herske tvil om at det fortsatt murret i kulissene rundt om i fylket.

Tønsbergs Blad skrev på lederplass at det måtte kunne reises tvil om at det lot seg gjøre å danne nye lokalhistoriske museer. ”Her må en ordnende hånd gripe inn, hvis ikke hele museumsbevegelsen skal smuldre hen”.¹⁹⁵ Avisen stilte spørsmål ved om det ikke var liten mening i at hver bygd skulle arbeide for å få sitt eget lille lokale museum, samtidig som det strevdes med å skape et virkelig fylkesmuseum? Et museum som nettopp skulle framstille for folk det som hadde vært karakteristisk for de enkelte byer og bygder gjennom tidene. Videre blir det poengtert at det ville bli økonomisk umulig å satse på både et nytt fylkesmuseum, de allerede eksisterende museer og nye lokale museer, og hva med interessen og tilgangen på gjenstander til nye samlinger? ”For hvis flere av bygdene kommer og sier at de først og fremst vil interessere seg for sine egne museer, vil det ikke lykkes å skape noe fylkesmuseum av noen verdi”. Denne frykten var reell, i 1940 meddelte Andebus ordfører at kommunen avstod fra å

---

¹⁹⁴ ”Tanken om reising av et fylkesmuseum får begeistret tilslutning fra fylkets ledende menn”, artikkel med refetat fra innlegg på det omtalte møtet, Vestfold Presse den 24. mars 1939.

¹⁹⁵ Leder i Tønsbergs Blad, ”lokale museer”, 6. november 1939.

yte økonomiske bidrag til fylkesmuseet. Grunnen var at Andebu fremdeles arbeidet for å få sitt eget bygdemuseum.¹⁹⁶

På et tillitsmannsmøte som Vestfold Fylkesmuseum og Vestfold Historielag hadde innbudt til, kom det til heftig diskusjon mellom by og land angående interesse og økonomiske bidrag.¹⁹⁷ Etter at Tønsberg hadde tatt sitt kjempeløft for fylkesmuseet, mente styret for museet at turen nå var kommet til bygdene. En uttalelse fra formannen i Vestfold Ungdomsfylking gjenspeilte stemningen på tillitsmannsmøtet. Ifølge han hadde landkommunene ikke mottatt noen skikkelig henvendelse om økonomisk bidrag, og han mente for øvrig at i de rådende krisetider hadde ei heller landkommunene mulighet til å bidra på lik linje med Tønsberg. Bygdene hadde antakelig nok med å holde interessen oppe blant folk, siden de store konkrete resultatene av det nye fylkesmuseet lot vente på seg.

Økonomiske bidrag.

Debatten omkring det bidrag Tønsberg hadde satt av til et fylkesmuseum ble viet mye plass i Tønsbergs Blad høsten 1939. Det var ikke beløpet på 3000 kroner som ble diskutert, men om betingelsene kommunen hadde satt for utbetalingen ble oppfylt. Det oppnevnte styret for museet fikk kritikk for ikke å kunne dokumentere at de ville kunne få årlige beløp også fra andre kommuner til drift.¹⁹⁸ Skulle museet vise karakter av å være et fylkesmuseum var det selvsagt nødvendig å kunne dokumentere interesse også fra andre kommuner.

Som formann i styret for fylkesmuseet forsvarte Lindboe seg.¹⁹⁹ Han henviste til støtte fra Ungdomsfylkingen, tre herredsbanker, Vestfold Arbeiderblad, Tønsberg Sparebank og Norsk Rederforbund. I tillegg henviste han til søknad om å komme inn på statsbudsjettet. I kraft av at den nye konservator påtok seg å være sekretær for historielaget, forventet man også et mindre beløp fra historielaget til museet for dette arbeidet. Takket være en gave fra Nøtterøy kommune hadde det allerede latt seg gjøre å gjerde inn hele tomten til museet. Likevel innrømmet Lindboe at den inntrådte krigskrise gjorde det vanskeligere å skaffe økonomiske midler. Under overskriften ”*Fylkesmuseet må fremskyndes*”, hadde rådmann Rørholt bare

---

¹⁹⁶ Brev fra Andebus ordfører til Vestfold Fylkesmuseum, datert den 21. februar 1940. Korrespondanseprotokoll i Slottsfjellsmuseets arkiv.

¹⁹⁷ ”Turen er kommet til bygdene”, artikkel i Tønsbergs Blad 15. november 1939.

¹⁹⁸ ”Vestfold Fylkesmuseum”, artikkel i Tønsbergs Blad, 28. september 1939.

¹⁹⁹ ”Fylkesmuseets finansieringsvansker”, artikkel i Vestfold Arbeiderblad 29. september 1939.

noen dager tidligere framholdt at Tønsberg og Nøtterøy måtte ta et økonomisk krafttak.²⁰⁰ De påfølgende ukene skjedde lite i saken og ingen nye kommuner tilbød driftsmidler.²⁰¹

Vedtaket som reddet fylkesmuseet og konstituering av styret for museet.

På tross av at styret for museet ikke klarte å skaffe økonomisk støtte fra de andre kommunene, fattet Tønsberg bystyre vedtak om å utbetale de 3000 kronene det tidligere hadde blitt vedtatt å bevilge.²⁰² Behovet for en fast konservator og alt det arbeidet som alt var lagt ned i saken til Vestfolds fordel ble vektlagt. Museets styre kunne dermed puste lettet ut.

Det var den 4. juni 1939 at det ble avholdt et konstituerende møte for Vestfold Fylkesmuseum i Sem Herredshus. Christian Lindboe ble valgt til museets første styreleder. Det var 28 representanter til stede, og forsamlingen konstituerte seg som museets representantskap. Representantskapet besluttet enstemmig å godkjenne det av den tidligere museumskomite utførte arbeid, og vedtok å la de foreslåtte lover for museet gjelde inntil videre. Disse lovene ble imidlertid senere redigert etter konferanse med styret i Norske Museers landsforbund. Selve museumsområdet ble offisielt innviet den 18. juni 1939. I samarbeid med blant annet Vestfold Ungdomsfylking ble det arrangert en folkefest på museumstomten og Slottsfjellet. I følge de midlertidige vedtektene skulle museets styre bestå av et medlem oppnevnt av Vestfold Fylkesting, et medlem oppnevnt av Kirke- og undervisningsdepartementet, et medlem oppnevnt av Tønsberg formannskap, et medlem oppnevnt av vestfoldbyene utenfor Tønsberg, et medlem oppnevnt av Vestfold Ungdomsfylking og et medlem oppnevnt av Vestfold Historielag. På det første møtet i museets styre som ble avholdt umiddelbart etter konstitueringen, kan vi lese i protokollen at; ”*Formannen refererte program for stevnet på museumsplassen og Slottsfjellet den 18. juni 1939. Det første spadestikket skal foretas på tomten*”.²⁰³

Mens museets skjebne lå i hendene på de politiske myndigheter gikk museet ikke i veien for kreative løsninger som kunne skaffe midler. Under overskriften; *museet må ha penger*, ble folk oppfordret til å delta i museets lotteri.²⁰⁴ Lotteriet omfattet fem sykler og tjue par ski.

---

²⁰⁰ ”Fylkesmuseet må fremskyndes”, artikkel i Vestfold Arbeiderblad 9. september 1939.

²⁰¹ ”En oppfordring fra Tønsberg kommune”, artikkel i Tønsbergs Blad 19. oktober 1939.

²⁰² ”Tønsberg og fylkesmuseet”, artikkel i Tønsbergs Blad 19. oktober 1939.

²⁰³ Protokoll for Vestfold Fylkesmuseum, referat fra første styremøtet 4. juni 1939. Slottsfjellsmuseets arkiv.

²⁰⁴ ”Fylkesmuseet må ha penger”, artikkel i Tønsbergs Blad 28. september 1939.

Gevinstene hadde til sammen en verdi av 2000 kroner, men hvem som stod bak disse gevinstene vites ikke. Det var tjuefem øre per lodd og loddene kunne kjøpes i avisekspedisjonene eller på vinmonopolet. Innrykket i avisen avsluttes med en liten appell; *”Museet trenger driftsmidler og vi plikter alle å gjøre det lille vi kan for å støtte foretagendet”*.

Vestfold arbeiderblad skrev på lederplass den 14. november 1939 at det ikke kunne nektes for at styret i Vestfold Fylkesmuseum hadde vært dristige i sine beslutninger.²⁰⁵ Avisen mente videre at det i den samme forbindelse måtte erkjennes at uten dristighet ville museet fremdeles befunnet seg på et utredende stadium. Ved å sikre seg mellom-Teglhagen etter beslutning i Tønsberg formannskap kunne eiendomsretten markeres med det første spadestikk og et gjerde. *”Og når Tønsbergs ordfører endog møtte og ga sin offisielle støtte var jo eiendomsretten tinglest med all ettertrykk”*.²⁰⁶ Da saken endelig kom opp til behandling i Tønsberg bystyre medførte vedtaket en økende velvilje til å finne en økonomisk løsning, framholdt Vestfold Arbeiderblad, og dette stemte.

Rent faglig sett var det også behovet for en fast ansatt konservator for hele fylket som veide tungt for å presse fram en løsning i saken. Det var nødvendig med en person som kunne lede museet og bygge opp samlingene. I styremøte den 12. juni 1939 ble det derfor vedtatt å ansette mag. art. Harald Hals (1905-1968) som museets konservator. Før Hals tiltrådte som konservator i Tønsberg hadde han vært konservator ved Stavanger Museum.²⁰⁷ Han forble i Vestfold fram til 1949 da han gikk over i stilling som konservator ved Oslo bymuseum. Harald Hals var svært dyktig og gjorde en solid jobb med å ta vare på kulturhistoriske bygg og gjenstander i Vestfold.

Selv om det var spadesticket fra fylkesmann J. Gerckens Bassøe som i 1939 markerte at fylkesmuseet hadde funnet sin plass, var det den 6. juni 1941 at den høytidelige åpningen for publikum fant sted.²⁰⁸ Den opprinnelige tanken var at åpningen skulle ha vært en begivenhet 17. mai 1940, men dette lot seg ikke gjøre på grunn av den tyske okkupasjonen.

---

²⁰⁵ Vestfold Arbeiderblad 14. november 1939.

²⁰⁶ Vestfold Arbeiderblad 14. november 1939.

²⁰⁷ http://snl.no/nbl_biografi/Harald_Hals/utdypning_%E2%80%93_2 (17. oktober 2011).

²⁰⁸ Artikkel i *Dag*, tidskrift for Vestfold Ungdomsfylking 1941, 187.

Etter krigen.

Krigstidens styresmakter hadde et annet, langt mindre vitenskaplig, syn på om et friluftsmuseum kunne ligge i umiddelbar nærhet til en gammel middelalderborg eller ikke. Trolig hadde tyskerne bruk for det store området Mellom-Teglhagen til egne formål. De to første husene som ble oppført på dette området, våningshuset fra Søndre Hem i Våle og Smidsrødhuset fra Nøtterøy, ble flyttet til Slottsfjellsløkken under krigen. Og da konservator Harald Hals II vente hjem fra sin landflyktighet i Sverige, kunne han sommeren 1945 gå i gang med planleggingen av friluftsmuseet på Slottsfjellsløkken. Dermed var man tilbake der hvor man startet, på Slottsfjellsløkken, eller Tallak som vi liker å kalle dette området nå.

Yngre krefter på banen?

Man kan spørre seg i hvilken grad den yngre generasjon ble trukket inn i arbeidet for et fylkesmuseum, var det i hovedsak de godt etablerte menn i samfunnet som ville ha styringen? Som vi har sett var det mye som tydet på dette, likevel kom fra tid til annen kritiske røster til orde. Historielaget fikk skarp kritikk i et innlegg i Tønsbergs Blad.²⁰⁹ *”Nå er stunden kommet for alvor, da bevegelsen trenger det islett som gjør en hver fremgang ennå mer mulig, nemlig ungdommen”*. Historielaget ble oppfordret til å opprette en egen avdeling for den yngre garde og med lavere kontingent. Ungdommens kjærlighet til hjemstedet ble et viktig argument. *”Gjennom en avdeling for de yngre kan de eldre inngi alle med sin viten, og dermed vekke den gnist som ligger latent i en hver ung sjel”*. De unge sjeler ble, som vi skal se i det følgende, i høy grad vekket i regi av Vestfold Ungdomsfylking.

4.3: Vestfold Ungdomsfylking og fylkesmuseet.

Vestfold Ungdomsfylking har siden opprettelsen av Vestfold Fylkesmuseum i 1939 hatt en representant i museets styre, og har det også i dag selv om museet nå har skiftet navn til Slottsfjellsmuseet. Hva skyldes dette, og hva er Vestfold Ungdomsfylking?

Sammen med Vestfold historielag var Vestfold Ungdomsfylking (V.U.F.) initiativtaker til å bygge fylkesmuseet, og deltok i den komité som ble oppnevnt i 1933 for å legge planer.²¹⁰

---

²⁰⁹ ”Fylkesmuseumssaken”, innlegg i Tønsbergs Blad, undertegnet V. Steen-Karlsen, 15. juni 1936.

²¹⁰ Solheim, Ragnhild; artikkel i *Dag* – medlemsblad for Norsk Frilynt Ungdomsforbund – nr. 1/1996.

Komiteen la som kjent fram sine planer i slutten av 1935, om å benytte det 40 mål store området på Slottsfjellsløkken til museum.

Stiftelsen av Vestfold Ungdomsfylking og ideologien bak bevegelsen.

Hva var Vestfold Ungdomsfylking? I mange av bygdene i Vestfold var det ved inngangen til 1900-tallet "frisinnede ungdomslag".²¹¹ Disse lagene arbeidet uten noen videre kontakt med hverandre. Men fra 1904 av, så ungdomslagene imidlertid at tiden var inne for et samarbeid for å styrke bevegelsen. Samlingstanken kom som et initiativ fra Hof ungdomslag. Dette resulterte i at Vestfold Ungdomsforbund ble stiftet i 1904 med læreren Borgar Steinset som formann. Og med Steinset som formann gikk det raskt framover med Vestfold Ungdomsforbund.

Ideen bak den frilynte ungdomsbevegelsen.

Hva var ideen bak den frilynte ungdomsbevegelsen? Frilynt betyr i denne sammenhengen den enkeltes frihet til å tenke, tale og gjøre det som føles riktig. Tankegodset hadde sitt opphav i Grundtvig og hans folkehøyskole. Grundtvig var talsmann for et folkelig anlagt opplysningsarbeid og ønsket å vekke ungdom til arbeid, både materielt og åndelig. Om ikke de menn som gikk i brodden for den frilynte ungdomsbevegelsen i Vestfold var direkte knyttet til folkehøyskolen, så var det deres mening at ungdomslagene skulle arbeide på linje med folkehøyskolen. Mens det i den grundtvigske skolen var de nasjonale og religiøse spørsmålene som stod i forgrunnen, var det først og fremst kun det nasjonale som gjaldt her i landet. Som vi allerede har sett var det jo nettopp omkring unionsoppløsningen i 1905 at engasjementet skjøt fart også i Vestfold.

Ungdomslagenes aktive rolle som initiativtakere og pådrivere i arbeidet for nye museer kommer godt til uttrykk i Sheteligs bok om norske museers historie fra 1944.

Bygdesamlingene ble en møteplass for aktiviteter i regi av ungdomslagene. Det var de identitetsskapende aspektene som kom til syne både innenfor den lokalhistoriske bevegelsen og den frilynte ungdomslagsbevegelsen. Det lokale var en del av det nasjonale og det

---

²¹¹ Holt, Kåre; *Vestfold Ungdomsfylking 1904 – 1954*. Tønsberg Aktietrykkeri 1954, 19.

nasjonale var en del av det lokale. Både ungdomslagene og museene fikk utover på 1900-tallet styrket sine nettverk med andre lag og museer rundt i hele landet.

Innvirkning på det kulturelle livet i Vestfold.

I ungdomsfylkingens jubileumsskrift fra 1954 nevnes en bestemt person som på grunn av den gode kontakten han alltid hadde med fylkets autoriteter, gjorde at ungdomsfylkingen kom med i mye av det kulturelle livet i Vestfold, og da også den delen av kulturlivet som ikke berørte bygdene. Denne personen var kirkesanger Øverland. Han var formann i Vestfold Ungdomsfylking i en årrekke, helt fram til 1937 da lærer Leif Arnfinnsen overtok som leder. Det var trolig derfor Øverlands fortjeneste at Vestfold Ungdomsfylking kom med i komiteen for et fylkesmuseum i 1933. I flere av Vestfolds bygder kom bibliotekene i gang utelukkende etter initiativ fra ungdomslagene.²¹²

Under oppbyggingsfasen til Vestfold Fylkesmuseum bidro ungdomsfylkingen i stor grad, både med betydelig økonomisk støtte og med å skaffe tilveie bygninger til bygdeavdelingen.²¹³ Ungdomsfylkingen fikk blant annet sitt økonomiske grunnlag fra kaffistover, serveringssteder hvor man fikk kjøpt kaffe og middag.

At et ungdomslag var aktivt med i opprettelsen av et museum er ikke typisk for Vestfold, men var et fenomen som gjorde seg gjeldende også ellers i landet. Mens de museene som ble etablert på 1800-tallet stort sett var resultat av initiativ fra enkeltpersoners samarbeid, preges de museene som så dagens lys utover på 1900-tallet av at initiativtakere og støttespillere var lokale ungdomslag og historielag.²¹⁴

Norskdøm og bygdeungdomslag.

Den frilynte ungdomsbevegelsen var også sterkt knyttet opp mot mållaga og norskdømen. Norges mållag ble stiftet i Kristiania i 1906. Mållaget ble en samlende organisasjon for å ta vare på dialektene og det nynorske skriftspråket.²¹⁵ Et par år tidligere, i 1896, var Norges

---

²¹² Arnfinnsen, Leif; "Vestfold ungdomsfylking". Artikkel i *Vestfoldminne*, 4. bind, 145.

²¹³ Jubileumshäfte, *Vestfold ungdomsfylking 1904 – 2004, et fantastisk århundre*, 33.

²¹⁴ Talleraas, Lise Emilie Fosmo; *Et uregjerlig mangfold? Lokale og regionale museer som saksfelt i norsk kulturpolitikk 1900 - ca. 1970*. Umeå Universitet 2009.

²¹⁵ http://www.sn1.no/Noregs_M%C3%A5llag (29.10.2010).

Ungdomslag blitt dannet i Trondheim. Norges Ungdomslag ble tidlig en samlings- og kulturfaktor både i bygdene og blant bygdeungdom i byene. Et interessant trekk ved ungdomslagsbevegelsen var derfor nettopp at den ikke bare hadde oppslutning i bygde-Norge, men også var godt representert i byene, hvor de arbeidet for at landsungdommen fremdeles kunne kjenne en tilhørighet til stedet de kom fra og stolthet over egen kultur.

Språkstrid i ungdomsfylkingen.

Helt fra da Vestfold Ungdomsforbund ble stiftet blusset språkstriden med til dels korte mellomrom opp i lagene, både på fylkingens årsmøter og i tidsskriftet *Dag*.²¹⁶ Etter mange og skarpe innlegg ble navneendring til Vestfold ungdomsfylking vedtatt på årsmøtet i 1930. I Dags første år ble redaktørene rett som det var beskyldt for å gå målfolkenes ærend. Etter årsmøtet i Ramnes i 1931 skrev Hans Sundseth, Ramnes, en artikkel i *Dag* hvor han sterkt gikk inn for at Vestfold Ungdomsfylking skulle melde seg inn i Norges Ungdomslag. Han viste til det faktum at Norges Ungdomslag hadde det samme arbeidsprogrammet som Vestfold Ungdomsfylking når det gjaldt praktiske tiltak. Han viste videre til at ungdomslaga i Østfold, i alle fall for en del, var med i Norges Ungdomslag og at det ikke burde være noen språklig forskjell på Østfold og Vestfold. Språkstriden blusset opp også hver gang det kom på tale å forandre navnet fra Vestfold ungdomsforbund til Vestfold ungdomsfylking.

Innvielse av museumstomten på Slottsfjellsløkken.

I 1939 ble ungdomsfylkingens store sommerstevne holdt samme dag som innvielsen av museumstomten til Vestfold Fylkesmuseum. Ungdomsfylkingens styre satte alt inn på å få til et storslagent arrangement. Stevnets taler var riksantikvar Harry Fett, den kunstneriske underholdningen var ved skuespillere fra Nasjonalteateret og operasanger Hoff.²¹⁷ I tillegg medvirket fylkingen med egne krefter. Utrolig nok, også dårlig vær tatt i betraktning, møtte så mange som 4 -5000 mennesker opp på Slottsfjellsløkken den 18. juni 1939.

En notis i Tønsbergs blad fortalte at interessen for museumsstevnet, og det første spadestikket til fylkesmuseet på Mellem-Taglhagen, var stor også utenfor Vestfold; ”*Norges statsbaner*

---

²¹⁶ Jubileumshefte, *Vestfold ungdomsfylking 1904 – 2004, et fantastisk århundre*, 39.

²¹⁷ Solheim, Ragnhild; ”Ungdomsfylkingens engasjement i Vestfold fylkesmuseum”, artikkel i *Dag*, nr.1/1996, medlemsblad for Norsk Frilynt Ungdomsforbund.

*har i anledning av den påtagelige interesse som det også i hovedstaden vises for Fylkesmuseumsstevnet i Tønsberg førstkommende søndag, besluttet at det også fra Oslo kan kjøpes billigbillett til Tønsberg søndag”.*²¹⁸

4.4: Oppsummering.

Helt siden Rudolf Skaug i 1927 kastet ut ideen om et fylkesmuseum knyttet til Slottsfjellet, et slags Tønsbergs Maihaugen, ble det med skiftende hell arbeidet med denne store saken. Det skulle vise seg at før spaden kunne stikkes i jorda, var det mye treghet og motstand som måtte overvinnnes. Det gikk noe tid før Historielaget for alvor tok opp museumssaken, men da det først kom til en beslutning ble det av museumskomiteen med kaptein Siegwarth som formann, arbeidet hardt for å bringe saken i havn. Da forslaget om å legge fylkesmuseet på Tallak, oppunder Slottsfjellet strandet, måtte man søke andre utveier. Teie-prosjektet dukket opp og møtte stor velvillighet fra Tønsberg kommune, men prosjektet må likevel kunne sies å ha manglet det som var i stand til å skape virkelig begeistring. Således ble saken stående i stampe helt til diakon Kristian Ørjavik fra historielaget kom med den forløsende ide å legge fylkesmuseet til mellom-Teglhagen. Og historielagets formann Christian Lindboe lot seg straks gripe av ideen, endelig hadde man funnet en plass i nærheten av Slottsfjellet med utviklingsmuligheter. Med hele sin kraft gikk Lindboe inn for det nye prosjektet og klarte også å føre det vel i havn. Kommunen kom på lag og stillet tomten til disposisjon. Fylkesmuseet ble konstituert, konservator ansatt og det hundreårige arbeidet med å skape en betydningsfull kulturinstitusjon kunne begynne. Likevel stod man igjen med det kanskje tyngste arbeidet, nemlig å sikre den økonomiske driften av museet.

Som vi har sett var det altså en svært langvarig prosess med flere aktører som førte fram mot opprettelsen av et fylkesmuseum i Tønsberg i 1939. Prosessen foregikk på flere plan; politisk, faglig, ideologisk og sosialt. Saksgangen var på det politiske plan nært knyttet opp mot økonomi og partipolitikk. Den faglige begrunnelsen for et fylkesmuseum stod museumsfolk og forkjemperne for kulturminnevernet for. Ideologiene og kampen for å fremme det lokale som en del av den nasjonale selvbevisstheten var spikret fast i de lokale interesseorganisasjonene, historielag og ungdomslag. Folkeakademiet og avisdebattene ble

---

²¹⁸ Notis i Tønsbergs Blad den 16. juni 1939.

media for å vekke den historiske sans hos alle sosiale lag av folket. Den frilynte ungdomslagsbevegelsens interesse for lokalhistorie og museer kan sees i dette perspektivet.

Kapittel 5:

Oppsummering og konklusjon.

Undersøkelsen har vist at etableringen av Vestfold Fylkesmuseum ikke var et resultat av noen få enkeltpersoners isolerte planlegging, men et kompleks av ulike drevkrefter og motiv. Det var en klar sammenheng mellom dannelsen av museum i Tønsberg og utviklingstendenser i samfunnet på det sosiale, økonomiske og kulturelle plan.

Perioden som oppgaven omhandler var preget av modernisering og industrialisering. Stadig bedre kommunikasjoner mellom by og land førte til at både folk og gjenstander kunne forflytte seg raskere. Mange følte at faren for ”avkultivering” økte betraktelig i en tid hvor gamle hus og gammelt gjenstandsmateriale begynte å bli ettersprut handelsvare. I de siste tiårene av 1800-tallet og de første tiårene av 1900-tallet var Vestfold, i likhet med områder ellers i landet, særlig utsatt for antikvitetsoppkjøp fra private samlere og handlere, samt større museer både i Norge og utlandet.

Tønsberg Museum ble etablert som en følge av samlinger bygget opp i lokalmiljøet av lokale samlere. Ved å skape et museum ville man forsøke å ta vare på deler av byens materielle historie som ikke alt var gått tapt. I første rekke var det byens borgerskap som tok dette initiativet. Det er sannsynlig at Slottsfjellet har spilt en rolle for oppkomsten av Tønsberg by, men det er absolutt sikkert at Slottsfjellet har vært avgjørende for oppkomsten av Tønsberg Museum, som senere ble en del av Vestfold Fylkesmuseum. Et samfunn trenger symboler for å understreke sin egenart, og for Tønsberg ble dette symbolet fjellet som gav byen navn. Tårnet på Slottsfjellet ble reist i 1888 og var ment å skulle være et minne om byens 1000-års jubileum.

Etter 1814 begynte det norske folk å våkne til større nasjonal bevissthet. Nordmenn visste at de var norske også før 1814, og mange la en mening i det. En stund var det kanskje mest av patriotiske sanger og skåltaler, men bøndene hadde tradisjoner og bygdas fellesfølelse å bygge på. Bylivet var mer sosialt lagdelt, med mindre grunnlag for fellesskap. Den allmenne historiske interessen tok det svært lang tid å opparbeide. Selv om heltedikt var ”moderne”, forfalt verdifulle historiske minnesmerker. Tønsbergdistriktet var lenge ikke noe unntak. Først i 1898 ble det på oppdrag fra Komiteen for Tønsbergs historie laget skikkelige

rekonstruksjonstegninger av ruinene på Slottsfjellet. Arbeidet med omhyggelige undersøkelser og registreringer fortsatte i 1920- og 30-årene. Byens kjente menn gav bidrag, og verdifulle funn ble gjort. Funnene ble sikret i Slottsfjellstårnet, og Tønsberg Museum kunne etter hvert supplere utstillingen som hadde åpnet i tårnet i 1894.

”Evig eies kun det tapte” skrev Henrik Ibsen, og med dette mente han nok at når det er for sent, kan vi sitte der og lengte. Vi kan drømme om det som er forbi, og denne drømmen kan ofte være vakrere enn virkeligheten. Tapet av fortidens storhet, mennesker eller verdier, kommer ikke tilbake. Derfor ble det viktig å stanse noen moderniseringsprosjekter i flukten, slik at gammel kulturarv fremdeles kunne forbli en del av virkeligheten. Oppkomsten av museer ble den viktigste drivkraften i dette arbeidet, for å ta vare på kulturarven til nye generasjoner. Framveksten av lokalmuseer i Tønsberg skjedde på bakgrunn av engasjement fra de av byens borgere som tilhørte det økonomiske og kulturelle ledersjikt. Noe som også er typisk for framveksten av landets første museer generelt. De første museene dukket opp som følge av private initiativ. Victor Christiansen og Gustav Conrad Hanssen framstår som Tønsbergs museumsgrunnleggere.

Den lokale etableringen av museer på slutten av 1800-tallet karakteriseres ellers av at dette var universalmuseenes og spesialmuseenes epoke. Dette gjelder for landet generelt, men også for Vestfold. Både Sandefjord og Tønsberg fikk spesialmuseer bygget opp omkring hvalfangstnæringen. Ved inngangen til 1900-tallet mistet universalmuseene gradvis sin karakter, og framstod mer som rene kulturhistoriske samlinger. Det som tidligere hadde vært innslag av naturhistorie i samlingene ble pakket bort eller innbakt i kulturhistoriske utstillinger. Mot slutten av 1800-tallet dukket det også opp en ny kategori av museer, nemlig folke- og friluftsmuseene. Disse museene skilte seg på mange måter ut fra de tidligere universalmuseene, ved at de la større vekt på opplevelse og formidling. Et viktig argument i forbindelse med opprettelse og drift av disse museene var å bygge identitet.

Fra starten av 1900-tallet begynte også Tønsberg Sjømannsforening å sysle med planer om et museum. Maritime gjenstander fra Tønsberg og ellers i distriktet ble ervervet med tanke på et eget Sjøfartsmuseum som kunne belyse sjøfartens historie. Og i 1923 ble Tønsberg Sjøfartsmuseum etablert med Fridjof Siegwarth som formann. Man fikk disponere to rom til samlingen i Tønsberg Sjømannsskole.

I 1930-årene var situasjonen for både Tønsberg Museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum den at begge museene hadde verdifulle samlinger, men manglet egnede lokaler. Slottsfjellstårnet hadde store fuktproblemer som skadet samlingene, og Sjøfartsmuseet ble hjemløst fordi sjømannsskolen trengte alle sine lokaler til egne formål. Det var som en følge av dette at ideen om et fylkesmuseum for Vestfold antok mer konkrete former. Forslag om å legge et fylkesmuseum ved Teie hovedgård dukket opp alt i 1912, men kokte bort på grunn av det økonomiske spørsmålet.

Stadig flere museer kom til i mellomkrigstiden, selv om færre fikk statstilskudd. Dette er iøynefallende siden man skulle tro at det motsatte burde ha vært tilfelle. Det skulle være grunn til å tro at de politiske, ideologiske og økonomiske tendensene som preget denne perioden, ville ha ført til at initiativene til etablering og videreutvikling av museer ble dempet ned. Derimot var det nettopp faktorer som økende internasjonalisering og vanskelige økonomiske forhold, som bidro til veksten i antall nye museer. Det nære og lokale ble satt i kontrast til det nye og fremmede som trengte inn i by og bygd. En annen årsak til økningen i antallet museer var at de museene som alt var godt etablerte fungerte som forbilder og inspirerte nye etablerere av museer. Det ble stadig flere erfarne museumsfolk å henvende seg til. I tillegg ble museene i løpet av mellomkrigstida satt inn i en ideologisk ramme, noe som lå til grunn for det pedagogiske prosjektet som museene ble en viktig del av, de skulle bidra til kunnskap om fortida og framme folkeopplysningen.

Museenes identitetsskapende rolle fikk en ytterligere betydning og ble vektlagt i større grad i forbindelse med den frilynte ungdomslagsbevegelsens arbeid. Ungdomslagsbevegelsen og foreninger nært forbundet med disse ble aktive bidragsytere i opprettelsen av museer, sånn som i Vestfold. Mellomkrigstidas internasjonalisering var en medvirkende årsak til at fokuset økte på egen kultur og at hjemstedets kulturarv fikk økt betydning. Folk ønsket å holde fast ved det kjente og trygge i tider med stadig nye forandringer.

Historikeren Oscar Albert Johnsen var med på å integrere det lokalhistoriske arbeidet som en del av vår nasjonale bevissthet, og dermed ble han også med på å skape ideologiske og faglige rammer for etablering av by- og bygdemuseer. Koblingen mellom historielag og Landslaget for bygde og byhistorie blir en slags parallell til de visjonene som Rikard Berge hadde når det gjaldt det bygdehistoriske arbeidet. Museene ble fysiske rammer rundt det lokale identitetsarbeidet.

Fagligheten i museenes virksomhet fikk i mellomkrigstiden økt betydning på grunnlag av de føringer som var blitt nedfelt i tiårene før. Departementet fikk en sentral alliansepartner og senere samarbeidspartner i museenes egen organisasjon, Norske Museers Landsforbund. Kravet om en fast ansatt konservator var da også et av de sentrale argumentene i argumentasjonen for å opprette et fylkesmuseum i Vestfold.

Konfrontasjonene og stridighetene i forbindelse med opprettelsen av et fylkesmuseum (friluftsmuseum) i Vestfold var mange. Flere forskjelligartede parter kom til å stå mot hverandre. Vestfold historielag besluttet alt på sitt årsmøte i 1926 å arbeide for at fylkesmuseum i Tønsberg. En av hovedgrunnene til dette var at både samlingene til Tønsberg Museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum led under trange og lite egnede lokaler. Vestfold historielag anså Tønsberg som det eneste rette stedet for lokalisering av et fylkesmuseum, grunnet byens lange historiske tilknytning og at Tønsberg allerede hadde opparbeidet samlinger som var av en størrelsesorden man ikke fant andre steder i fylket. Det ble derfor sett på som logisk at disse samlingene kunne danne grunnstammen i det nye fylkesmuseet.

Andre byer i fylket, og særlig Sandefjord, syntes det var provoserende at Tønsberg skulle få bestemme at det var der et nytt fylkesmuseum skulle ligge. Med sitt hvalfangstmuseum og sin store betydning innenfor hvalfangst, ønsket sandefjordingene å heve røsten. I Borre var flere opptatt av å legge museet ved Nasjonalparken i Borre, med godseier Sam Eyde i spissen. I tillegg til å være en dragkamp mellom ulike lokale interesser, fant det også sted en intens tautrekking på det politiske nivå. Borgermester, senere rådmann, Anders Rørholt fikk i kraft av sin politiske posisjon mye oppmerksomhet rundt behandlingen av museumssaken. Likevel framsår han i ettertid som en slags ”Tordenskjolds soldat”. Det kan synes som om han ved sin sterke delaktighet i prosessen for etableringen av fylkesmuseet, fikk skapt et inntrykk av at han hadde større betydning for saken enn det som virkelig var tilfelle.

Direktør Christian Lindboe var ikke far til ideen om et fylkesmuseum og han var heller ikke med i arbeidet hele tiden, men likevel framstår han som den mest sentrale personen i museussaken. Han kom på banen da tanken om fylkesmuseet var modnet, og med sin glød og interesse ble han en sentral person. Det virker som om han hadde et stort organisasjonstalent og ”propagandistiske” evner. Uredd og med kreativitet hamret han inn i Tønsbergs befolkning at det var der museet måtte ligge, og at dette måtte la seg gjøre tross alle vansker.

Helt siden fylkessekretær Rudolf Skaug kastet ut tanken om et fylkesmuseum i Tønsberg, et slags Tønsbergs Maihaugen, ble det med skiftende hell arbeidet for denne store saken. Det var mye treghet og motstand som måtte overvinnes. Selv om Vestfold Historielag var litt trege med å virkelig ta tak i saken i startfasen, var det ikke noe å si på engasjementet som stadig ble større. Historielaget oppnevnte komiteer som fikk i oppgave og arbeide for å reise et Vestfold Fylkesmuseum. Finans- og organisasjonskomiteen med kaptein Fritjof Siegwarth som formann arbeidet energisk for å bringe fram en løsning i saken. En rekke opprop til støtte for et fylkesmuseum ble sendt ut til distriktets banker og andre institusjoner, i håp om å skaffe penger til finansiering.

Her ser vi et eksempel på en mer eller mindre fast prosedyre som gjorde seg gjeldende ved opprettelsen av nye museer. Det ble som oftest dannet en form for arbeids- eller organisasjonskomiteer, og i regi av disse komiteene ble det sendt ut skriv til de av byens eller bygdas borgere som ble ansett å kunne være aktuelle støttespillere ved en grunnleggelse av et nytt museum. Invitasjonsskrivene var gjerne innledet med en begrunnelse for hva som var formålet med det nye museet, og en appell om å verne den gamle kulturarven i det aktuelle distriktet.

Forslaget om å legge det påtenkte fylkesmuseet på Slottsfjellsløkken, oppunder Slottsfjellet strandet. Årsaken var at styret i Norske Museers Landsforbund satte foten ned, de mente at et friluftsmuseum så tett opp til en gammel borg fra middelalderen ikke var noen god faglig løsning. Lite hjalp det da at "folk flest" helst ville ha museet nettopp i nærheten av Slottsfjellet. Dermed måtte man søke andre utveier. Teie-prosjektet dukket opp og Tønsberg kommune stilte seg velvillig. Saken stod i stampe helt til den forløsende ideen om å legge museet til området på Mellem-Teglhagen dukket opp.

Ved å sikre seg Mellem-Teglhagen på tross av en noe tåket beslutning i Tønsbergs formannskap, og ved å markere sin eiendomsrett med et spadestikk og et gjerde, var spranget gjort. Og når Tønsbergs ordfører også gav sin offisielle støtte, var all tvil om eiendomsretten borte. Det viste seg også at da saken endelig kom fram til behandling i Tønsberg bystyre, hadde ingen noe å innvende verken mot museumskomiteen eller ordføreren. Tvert i mot gav bystyret en sterk oppfordring til det øvrige fylke om å føre planen i trygg økonomisk havn. Ansettelse av en konservator ble ansett som et svært viktig tiltak. Uten en dose dristighet ville museet aldri blitt en realitet.

Den annen verdenskrig brøt ut kort tid etter at Vestfold Fylkesmuseum var en realitet. De storstilte ideskissene til arkitekt Vreim som viste et vestfoldsk Maihaugen ble aldri virkelighet. Nøtterøys eldste hus, det såkalte Smidsrødhuset, og våningshuset fra Søndre Hem i Våle ble reist på området Mellem-Teglhagen, tross den ytterligere forverrede økonomiske situasjon som oppstod som følge av krigsutbruddet. Tyskerne ønsket imidlertid området Mellem-Teglhagen til militær aktivitet, og husene ble flyttet til Slottsfjellsløkken under krigen.

Dermed var man tilbake på det området som nok hele tiden hadde vært det mest populære alternativ til plassering av et fylkesmuseum blant allmennheten. Mellem-Teglhagen hadde heller ikke vært blant de områdene som initiativtagerne til et fylkesmuseum for Vestfold (Skaug, Lindboe, Rørholt, Johnsen med flere) i sin tid hadde sett seg ut. Uten krigen ville vi nok ikke i dag hatt et bygdetun der det nå fortsatt er plassert, på løkken nedenfor Slottsfjellet. Men hadde det ikke vært for krigsutbruddet og de forverrede økonomiske forholdene, ville det antakelig ha vært enklere og fått gjennomført flytting av ennå flere hus til Vestfoldtunet.

Vestfold Fylkesmuseum skiftet navn til Slottsfjellsmuseet i 2009 som en følge av en storstilt konsolidering av museumsvesenet i Vestfold. Konsolideringen innebærer at alle de kommunale og regionale museene i Vestfold fra 2009 er samlet under en administrasjon. I tillegg til museene omfatter Vestfoldmuseene IKS også Vestfoldarkivet, det tidligere Fylkesarkivet. De statlige museene i fylket samt lokale bygdetun ble ikke med i det nye foretaket. Slottsfjellsmuseet er i dag et betydelig kulturhistorisk museum, med hvalskjelettene fra det gamle Tønsberg Museum som den desidert største attraksjonen.

Litteratur og kilder.

Utrykte kilder:

Arkitekttegningene vedlagt innstillingen om fylkesmuseum som ble framlagt for Vestfold Historielag i 1935. Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Beretning fra fylkesmuseumskomiteen til Vestfold Historielags generalforsamling 2. mars 1939, dokument i Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Borgermesterens uttalelse vedrørende fylkesmuseumssaken, 7. desember 1936, Slottsfjellsmuseets saksarkiv

Forhandlingsprotokoll for Tønsberg Museum 1894-1940, Slottsfjellsmuseets arkiv.

Ideskisse til fylkesmuseum i Vestfold beliggende på Mellem-Teglhagen løkke i Tønsberg, fremlagt 23. mars 1939 av arkitekt Halvor Vreim. Slottsfjellsmuseets arkiv.

Korrespondanseprotokoller fra Tønsberg Museum, Slottsfjellsmuseets arkiv.

Korrespondanseprotokoller fra Tønsberg Sjøfartsmuseum, Slottsfjellsmuseets arkiv.

Lover for Vestfold Historielag vedtatt på stiftelsesmøtet i 1923. Protokoll fra Vestfold Historielag, Slottsfjellsmuseets arkiv.

Overdragelsesdokument, Tønsberg Museums samlinger overdras til Vestfold Fylkesmuseum, 29. januar 1940, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Overdragelsesdokument vedrørende Sjøfartsmuseets samlinger, datert 29. januar 1940, Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Oversikt over påregnelige beløp til Vestfold Fylkesmuseum, datert den 2. juni 1939. Slottsfjellsmuseets saksarkiv.

Protokoll for Vestfold Fylkesmuseum, referat fra første styremøtet 4. juni 1939.
Slottsfjellsmuseets arkiv.

Regnskapsbøker for Tønsberg museum og Tønsberg Sjøfartsmuseum, Slottsfjellsmuseets
arkiv.

Saker til behandling i Tønsberg bystyre 22. februar 1939, fra sak nr.4, om fylkesmuseum for
Vestfold. Hefte i Slottsfjellsmuseets arkiv.

Styreprotokoll for Tønsberg Sjøfartsmuseum (1923-1939), Slottsfjellsmuseets arkiv.

Aviskilder:

Tønsbergs Blad

Vestfold Arbeiderblad

Vestfold Presse

Sandefjords Blad

Gjengangeren

Larviksposten

Amtstidene for Larvik

Litteraturliste over trykte kilder:

Aall, Hans; *Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer, kort veiledning*. Oslo 1925.

Arnfinnsen, Leif; "Vestfold ungdomsfylking". Artikkel i *Vestfoldminne*, 4. bind.

Asplin, Tore; *Tønsbergs gater og personene bak*, Oslo 1995.

Bjørkvik, Halvard m.fl; *Lokalhistorie i forskning og kulturarbeid gjennom 200 år*,
Universitetsforlaget 1970.

Breichagen, Paul; *Hallingdal Folkemuseum 1899-1999*. Jubileumsbok.

Døvle Larsen, Svein m.fl; *Tønsberg – 50 år i fokus*. Utgitt i 2000, lokalhistorisk verk.

Engen, Arnfinn; *Samlaren Anders Sandvik*. Det Norske Samlaget, Oslo 2004.

Eriksen, Erling; ”Vestfold historielag gjennom 50 år”, artikkel i *Vestfoldminne* 1973.

Frøland, Kaare; *Vestfold fylkeskommune gjennom 150 år*. Østlands-Postens Boktrykkeri, Larvik 1991.

Hegard, Tonte; *Romantikk og fortidsvern*. Oslo 1984.

Holt, Kåre; *Vestfold Ungdomsfylking 1904 – 1954*. Tønsberg Aktietrykkeri 1954.

Johnsen, Oscar Albert; *Tønsbergs historie*, bind 1 og 2, 1929-34.

Ketilsson, Ivar; *Larvik og Omegn Museumsforening 1916-1966*. Jubileumshefte, Larvik 1966.

Kjellberg, Reidar; *Et halvt århundre. Norsk Folkemuseum 1894-1944*. Oslo 1945.

Lindboe, Christian; ”Vestfold Fylkesmuseum”, artikkel i *Vestfoldminne* 3. bind.

Nordby, Ragnar; ”Rosemaling i vestre Andebu”, artikkel i *Vestfoldminne*, 4. bind.

Nordby, Trond; *Det moderne gjennombruddet i bondesamfunnet i Norge 1870-1920*. Oslo 1991.

Norsk biografisk leksikon, andre utg., 1. bind. Kunnskapsforlaget, Oslo 1999.

Rian, Øystein; *Vestfolds historie – Grevskapstiden 1671-1821*, utgitt av Vestfold Fylkeskommune 1980.

Ringstad, Jan Erik; ”Sandefjord bymuseum 1898-1998”. Artikkel i *Ambra*, årbok for Sandefjordmuseene 1999.

Rokkan, Stein; *Stat, nasjon, klasse*. Oslo 1987.

Røyseng, Sigrid; *Inn i ei ny tid – organisasjonsanalyse av Bondelaget i Oslo*. Bø 2007.

Schiørn, Karl; ”Vestfold Fylkesmuseum i Tønsberg”, artikkel i *Vestfoldminne* 1928, 2. bind.

Seip, Jens Arup; *Utsyn over Norges historie*, bind 2, Oslo 1981.

Shetelig, Haakon; *Norske Museers historie*, Oslo 1944.

Slagstad, Rune; *De nasjonale strateger*. Oslo 1998.

Solheim, Ragnhild; ”Ungdomsfylkingens engasjement i Vestfold fylkesmuseum”, artikkel i *Dag* – medlemsblad for Norsk Frilynt Ungdomsforbund – nr. 1/1996.

Talleraas, Lise Emilie Fosmo; *Et uregjerlig mangfold? – lokale og regionale museer som sakfelt i norsk kulturpolitikk 1900 -1970*. Universitetet i Umeå 2009.

Thoresen, Per; ”Fra museum og magasin – Vestfold Fylkesmuseum: Historie og innhold”, artikkel i *Vestfoldminne* 1996.

Vestfoldminne; Årsberetninger fra Vestfold Historielag, bind 2, 3 og 4. Årene 1927-42.

Vestheim, Geir; *Museum i et tidsskifte*. Det Norske Samlaget, Oslo 1994.

Wasberg, Gunnar Christie; *En arv som forplikter*, hefte utgitt i regi av Larvik historielag 1991.

